

FACULTEIT LANDBOUWKUNDIGE EN TOEGEPASTE
BIOLOGISCHE WETENSCHAPPEN

VAKGROEP LANDBOUWECONOMIE

Afdeling Agro-Marketing

Coupure Links 653, 9000 GENT
Tel 09/264 59 46 - Fax 09/264 62 46

K.U.Leuven
Divisie SADL (Spatial Applications Division Leuven)
Vital Decosterstraat 102, B-3000 Leuven
Tel.: +32-16-32 97 32, Fax: +32-16-32 97 24

Studie in opdracht van :

Dorpsstraat 30 • 3910 Neerpelt
Tel. 011/64 02 09 • Fax 011/64 11 59
e-mail : streekplatform@noordlimburg.be
website : www.noordlimburg.be

OPEN RUIMTEGEBIED

NOORD-LIMBURG

Tania De Belder
Xavier Gellynck
Jacques Viaene

Frederik De Coster
Jos Van Orshoven

Oktober 2002

Studie Open Ruimtegebied Noord Limburg

Inhoudstafel

Lijst met afkortingen

1. Inleiding & Methodologie	1
1.1 Achtergrond en doelstellingen	1
1.2 Gevolgde aanpak	2
1.3 Indeling van het rapport	3
2. Plannings- en beleidscontext	5
2.1 Ruimtelijk ordeningsbeleid	5
2.1.1 Staatsgrensoverschrijdende plannen	5
2.1.2 Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen	6
2.1.3 Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan	7
2.1.4 Gemeentelijke structuurplannen	7
2.1.5 Streekvisie Noord-Limburg	9
2.1.6 Structuurschets Noord-Limburg	10
2.1.7 Gewestplan	10
2.2 Landbouwbeleid	11
2.2.1 Internationaal landbouwbeleid	
2.2.1.1. WTO	11
2.2.1.2. Gemeenschappelijk Landbouwbeleid	13
2.2.2 Federaal landbouwbeleid	15
2.2.3 Vernieuwd landbouwbeleid	16
2.2.4 Provinciaal landbouwbeleid	20
2.2.5 Lokaal	21
2.2.5.1. GLOP's	21
2.3 Milieu- en natuurbeleid	25
2.3.1 Milieu- en beleidsplan 2003-2007 (Mina 3)	25
2.3.2 Vlarem II	27
2.3.3 Mestbeleid	28
2.3.3.1. Achtergrond	28

2.3.3.2. Driesporenbeleid	28
2.3.3.3. Evaluatie	30
2.3.4 Vogel- en habitatrichtlijn	33
2.3.5 Natuurdecreet	35
2.3.6 Beschermde landschappen	36
2.3.7 GNOP's	36
2.3.8 Landschapsatlas	36
2.4 Toerisme en Recreatie	39
2.4.1 Strategisch beleidsplan Toerisme en Recreatie (Limburgse Kempen 2001-2006)	39
2.4.2 Varia	40
2.5 Maatregelen in uitvoering	42
2.5.1. Landinrichting	42
2.5.2. Interreg II	43
2.5.3. Afbakening van de agrarische gebieden	44
2.5.4. Afbakening van VEN en IVON	45
2.5.5. Afbakening stedelijke gebieden	45
3. Bestaande open ruimte structuur	46
3.1 Structurele analyse	46
3.1.1. Land- en tuinbouwbevolking	48
3.1.2. Oppervlakte	50
3.1.3. Tewerkstelling	56
3.1.4. Veestapel	60
3.1.5. Productierichting	62
3.1.6. Leeftijdsstructuur	63
3.1.7. Bedrijfsopvolging	65
3.1.8. Bruto Standaard Saldo	68
3.2 Fysisch-geografische analyse	72
3.2.1. Bodembestemming en –gebruik	72
3.2.2. Fysisch systeem	77
3.3 Deelruimten van de bestaande open ruimte structuur	79
3.4 Prognose van de agrarische bedrijvigheid per deelruimte	92
4. Knelpunten en potenties, visievorming en maatregelen voor de ruimtelijke ontwikkeling van de met de landbouw samenhangende open ruimte in Noord-Limburg	102
4.1 Algemeen	102

4.2 Deelgebied 1: Heuvelse Heide – Riebosserheide	109
4.3 Deelgebied 2: Platte Heide – Buitenheide	110
4.4 Deelgebied 3: Westelijke ring – Grote en Kleine Haart	112
4.5 Deelgebied 4: Gelderhorsten – Kerkhoven	114
4.6 Deelgebied 5: Valleigebied van de Dommel	115
4.7 Deelgebied 6: Broekheide	117
4.8 Deelgebied 7: Heikant – Siberië	118
4.9 Deelgebied 8: Bronvallei van de Abeek	120
4.10 Deelgebied 9: Veldhoven – Kreyel	121
4.11 Deelgebied 10: Tongerlo – 't Hasselt	123
4.12 Deelgebied 11: Steenberg	124
 5. Besluiten	 126
 Bijlage I	 128

Lijst met afkortingen

ALT	Administratie Land- en Tuinbouw
AMINAL	Administratie Milieu-, Natuur-, Land-, en Waterbeheer
b.v.	Bijvoorbeeld
BL	Beschermde Landschappen
BSS	Bruto standaardsaldo
CAP	Common Agricultural Policy
CLE	Centrum voor Landbouweconomie
e.d.	En dergelijke
EOGFL	Europees Oriëntatie- en Garantiefonds voor de Landbouw
EU	Europese Unie
FAVV	Federale Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen
FOD	Federale Overheidsdienst
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade
GEN	Grote Eenheid Natuur
GENO	Grote Eenheid Natuur in Ontwikkeling
GLB	Gemeenschappelijk landbouwbeleid
GLOP	Gemeentelijk Landbouwontwikkelingsplan
GNOP	Gemeentelijk Natuurontwikkelingsplan
GP	Gewestplan
GRS	Gemeentelijk Ruimtelijk Structuurplan
HRL	Habitatrichtlijn
i.c.	In casu
i.e.	Id est
i.f.v.	In functie van
i.o.v.	In opdracht van
i.v.m.	In verband met
IML	Intercommunale Maatschappij voor ruimtelijke ontwikkeling in Limburg
IVON	Integraal Verwevings- en Ondersteunend Netwerk
KB	Koninklijk Besluit
KLE	Kleine landschapelementen
LA	Landschapsatlas
LI	Landinrichtingsproject
MAP	Mestactieplan
m.a.w.	Met andere woorden
m.b.t.	Met betrekking tot
MER	Milieueffectrapport
MFN	Most Favoured Nation
MICE	Meetings, Incentives, Conventions and Exhibitions
MINA	Milieu- & natuurbeleidsplan

MOL	Minst ontwikkelde landen
NIS	Nationaal Instituut voor de Statistiek
nl.	Namelijk
PC	Personal Computer
POP	Programma voor Plattelandsontwikkeling
PRS	Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan
RLKM	Regionaal Landschap Kempen en Maas
RO	Ruimtelijke Ordening
RSV	Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen
RUP	Ruimtelijk Uitvoeringsplan
SPS	Agreement on the application of Sanitary and PhytoSanitary measures
t.a.v.	Ter attentie van
t.o.v.	Ten opzichte van
URAA	Uruguay Round Agriculture Agreement
VCM	Vlaams Coördinatiecentrum Mestverwerking
VEN	Vlaams Ecologisch Netwerk
VLAREM	Vlaams Reglement inzake milieuvoorwaarden voor hinderlijke inrichtingen
VLIF	Vlaams Landbouwinvesteringsfonds
VLM	Vlaamse Landmaatschappij
VRL	Vogelrichtlijn
WHO	Wereldhandelsorganisatie
WTO	World Trade Organisation

1. Inleiding en methodologie

De inleiding geeft een beeld van de achtergrond en doelstellingen van de studie 'Open ruimtegebied Noord-Limburg'. De gevolgde aanpak en de uitvoering worden eveneens toegelicht en een overzicht wordt gegeven van de indeling van het rapport.

1.1. Achtergrond en doelstellingen

Met de formulering en goedkeuring in 1999 van de 'Structuurschets Noord-Limburg' en in 2000 van de 'Streekvisie Noord-Limburg' hebben de negen gemeenten, verenigd in het Streekplatform Noord-Limburg, aangegeven dat zij een kwaliteitsvolle ruimtelijke ontwikkeling van de streek beogen en daarbij rekening wensen te houden met gemeentengrens-overschrijdende inzichten en opties. Op deze wijze hebben zij zich volop ingeschreven in de dynamiek van de subsidiaire ruimtelijke structuurplanning die door de voorbereiding en goedkeuring van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (RSV) op gang is gebracht en dragen zij bij tot de verdere invulling van het RSV via het Ruimtelijk Structuurplan Provincie Limburg en de negen gemeentelijke Ruimtelijke Structuurplannen.

In de structuurschets en streekvisie is in de eerste plaats aandacht geschonken aan de ruimtelijke aspecten van het toekomstige wonen en werken in de streek. Conform de opties van het RSV ging het daarbij over de stedelijke gebieden en de kernen van het buitengebied. Ook over de open ruimte in het buitengebied en het gebruik ervan zijn pertinente analyses gemaakt en aanbevelingen gedaan. Toch is het door het Streekplatform nuttig geacht die open ruimte, en in het bijzonder de "met de landbouw samenhangende open ruimte" ruimtelijk door te lichten om de reeds aanwezige algemene visie over de ruimtelijke ontwikkeling te toetsen en waar nodig te differentiëren zodat elementen worden aangereikt die de betrokken gemeenten moeten toelaten om in hun GRS grensoverschrijdende consistentie m.b.t. de open ruimte in te bouwen.

Als "met de landbouw samenhangende open ruimte" wordt in deze studie beschouwd deze delen van het buitengebied die niet als kern van het buitengebied beschouwd kunnen worden en die niet in dominant bos- of natuurgebruik zijn. Agrarisch ruimtegebruik staat m.a.w. centraal, al wordt nevens geschikt gebruik door bosbouw of natuur en recreatief medegebruik expliciet mee in rekening gebracht. Aangezien noch de stedelijke gebieden noch de kernen van het buitengebied, noch de gebieden van de agrarische of natuurlijke structuur als dusdanig afgebakend zijn, is de definitie en afbakening van het studiegebied een tentatieve oefening. Het nagestreefde ruimtelijke schaalniveau van deze studie is echter niet grootschalig. Visie eerder dan ruimtelijk detail staat centraal.

"Buitengebied" is een planologische term die door het RSV is ingevoerd en omvat alle delen van Vlaanderen die niet in stedelijk gebieden, die moeten afgebakend worden, liggen. "Open ruimte gebieden" slaan op zones in het buiten- én stedelijke gebied van aanzienlijke aaneengesloten oppervlakte, die niet bebouwd zijn. In deze studie wordt dit zoals hoger vermeld, beperkt tot het buitengebied. "Platteland" is een benaming die eerder in socio-economische dan ruimtelijke context gebruikt wordt. Het platteland omvat die gebieden waar de primaire sector (land- en bosbouw) de economische activiteit domineert. Met "landelijk gebied" wordt vooral geduid op de verschijningsvorm van het gebied, i.e. op zijn landschappelijke integriteit en afwezigheid van verstoring door civieltechnische ingrepen.

Door de uitgangshouding van het RSV, namelijk het streven naar duurzame ruimtelijke ontwikkeling, toe te passen op het studiegebied, i.e. de met de landbouw samenhangende open ruimte, kan de belangrijkste vraag waarop deze studie poogt een antwoord te geven geformuleerd worden als volgt: "Welke rol kan de landbouwsector tijdens de volgende 15 jaren al dan niet spelen bij het duurzame beheer van de open ruimte in Noord-Limburg?". Bij het zoeken naar een antwoord op deze vraag wordt de aanwezigheid van bos, natuur en recreatievoorzieningen en de door deze ruimtegebruikers voorziene en gewenste ontwikkelingen expliciet in rekening gebracht.

1.2. Gevolgde aanpak

De aanpak die gevolgd wordt voor de formulering en onderbouwing van een visie op de ruimtelijke ontwikkeling van de met de landbouw samenhangende open ruimte in Noord-Limburg is gebaseerd op de filosofie en de methodiek uitgewerkt in het

- Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen.
- Provinciaal Structuurplan Limburg
- Gemeentelijke Structuurplannen
- Streekvisie en Structuurschets Noord-Limburg

Gegevens over de planningscontext en feitelijke gegevens over het landgebruik, aangevuld met persoons- of organisatiegebonden kennis, worden gemobiliseerd om de bestaande structuur van de met de landbouw samenhangende open ruimte en van de voornaamste actoren in die open ruimte (naast landbouw, ook natuur en recreatie) te beschrijven in termen van indicatief afgebakende, pseudo-homogene deelruimten en de verwachte evolutie ervan bij gelijkblijvend beleid te schetsen.

Vervolgens worden op het niveau van de landbouwsector knelpunten en potenties aangegeven voor het duurzame beheer van de open ruimte. Deze knelpunten- en potentie-analyse leidt tot een visie op de ontwikkeling van de met de landbouw samenhangende open ruimte waarin in hoofdzaak aandacht wordt geschonken aan het agrarische beheer maar

eveneens aan de mogelijke aanvullende invulling door of verweving met natuur. In deze visie worden tevens de mogelijkheden en vereisten voor recreatief medegebruik van de open ruimte, zoals vorm gegeven door de actoren uit de landbouw- en natuursectoren, in rekening gebracht.

Op regelmatige tijdstippen worden bijeenkomsten georganiseerd met de stuurgroep en de klanbordcommissie om reacties uit te wisselen. De stuurgroep is vertegenwoordigd door afgevaardigden van de verschillende gemeenten, de provincie en het Streekplatform Noord-Limburg. De klankbordcommissie bestond uit stakeholders, in aanwezigheid van de leden van de stuurgroep, zoals boeren, vertegenwoordigers van de natuurvereniging e.d.

1.3 Indeling van het rapport

Het rapport is opgebouwd uit verschillende delen, waarbij de onderdelen telkens uit een aantal stappen bestaan.

Een eerste deel bestaat uit een inventarisatie, met in eerste instantie het verzamelen van gegevens omtrent de huidige situatie in de landbouw in het werkingsgebied van het Streekplatform. Het gebeurt aan de hand van de gegevens van de land- en tuinbouwteeling van 15 mei 1990 en 15 mei 2000 tot op het niveau van de individuele bedrijven. Door het N.I.S. (Nationaal Instituut voor de Statistiek) worden de bedrijven ingedeeld in groepen. Enerzijds omvat de groep beroepsbedrijven de land- en tuinbouwers in hoofdberoep. Anderzijds omvat de groep gelegenheidsbedrijven de nevenberoepers en aannemers. Op die manier wordt een representatief beeld bekomen van de evoluties met betrekking tot landbouwbevolking, productierichtingen, tewerkstelling, oppervlakte, veestapel, leeftijd en opvolging, bruto standaard saldo en toekomstperspectief.

Vervolgens werd op basis van de verzamelde gegevens (leefbaarheid en opvolging) een projectie gemaakt naar de toekomst toe (2015). Hierbij werden externe invloedsfactoren zoals Agenda 2000, WTO, MAP, milieu, consumptie, export, diversificatiemogelijkheden, natuurontwikkeling, recreatie en toerisme en hoeveeverkoop in rekening gebracht. Deze analyse leidde tot een voorlopige indeling van het studiegebied in agrarische deelruimten op basis van de ligging van de bedrijfszetels, socio-economische karakteristieken en perspectieven van de land- en tuinbouwsector in de streek.

Vervolgens werden in de derde stap, deelruimten van de met de landbouw samenhangende open ruimte afgebakend op basis van (1) de geldende planningscontext en (2) fysisch-geografische en ruimtelijk-morfologische gegevens.

Het tweede onderdeel van de studie bestaat uit visievorming, opgebouwd uit drie stappen. Allereerst de afbakening en beschrijving van definitieve deelruimten van de bestaande open ruimte structuur. Hiertoe worden twee types van deelgebieden die resulteerden uit de vorige twee stappen (uit het eerste deel) onderling geconfronteerd om te komen tot een definitieve, indicatieve afbakening en onderbouwing van deelruimten (in essentie landbouwgebieden en gebieden waar landbouw verweven is met wonen, natuur, bos).

Per deelruimte worden problemen en potenties geïdentificeerd. Aan de hand van verworven inzichten, terreinbezoeken en interviews met bevoorrechte getuigen wordt de complementariteit van landbouw en andere ruimtegebruiken zoals natuur, recreatie en wonen onderzocht. Hierbij wordt gestart met een analyse van de ruimtelijke kwaliteit van ieder deelgebied. Vervolgens wordt een verfijnde prognose gemaakt van de toekomstige ruimtebehoefte van de landbouwsector per deelruimte.

Op basis van de feitelijke gegevens, de prognoses, potenties en knelpunten wordt een visie voor de gedifferentieerde ontwikkeling van de deelruimten ontwikkeld. Strategische maatregelen en instrumenten worden aangehaald om de gewenste structuur te bereiken.

In het derde en laatste onderdeel van het onderzoeksproject worden conclusies getrokken. De belangrijkste bevindingen en besluiten van de studie worden kernachtig weergegeven onder de vorm van een besluit.

De kaartenbundel bevat een situering van het studiegebied, een aantal thematische kaarten voor het gehele gebied en een overzichtskaart per deelgebied.

2. Plannings- en beleidscontext

De plannings- en beleidscontext geeft de ruimtelijke, juridische en beleidsmatige randvoorwaarden waarbinnen de land- en tuinbouwsector (sectoren die zowel gebruik maken van de open ruimte als er vorm aan geven) beweegt. Deze context vormt een kader, al is dit niet absoluut, voor de latere visievorming.

De context wordt hier benaderd vanuit vier invalshoeken. Er wordt een kort overzicht gegeven van de belangrijkste elementen:

- Het ruimtelijke ordeningsbeleid;
- Het landbouwbeleid;
- Het milieu- en natuurbeleid;
- Het beleid inzake toerisme en recreatie.

2.1 Ruimtelijk ordeningsbeleid

Het ruimtelijk ordeningsbeleid wordt geregeld via het gewestplan en plannen van aanleg en vernieuwd door het decreet op de ruimtelijke ordening waarin de nadruk ligt op ruimtelijke structuur- en uitvoeringsplannen. Diverse integrale en sectorale visiedocumenten ondersteunen de opstelling van structuur- en uitvoeringsplannen.

2.1.1 Staatsgrensoverschrijdende plannen

- Masterplan Grensregio Dommelvallei

Dit plan is een initiatief van de verschillende gemeenten (zowel aan Belgische als aan Nederlandse zijde van de grens) waar de Dommelvallei deel van uitmaakt. De doelstelling is om de verschillende gemeenten (in België: Neerpelt, Overpelt, Hamont-Achel, Peer en Bocholt) te laten samenwerken in de uitbouw van een toeristisch-recreatief netwerk.

- Grensoverschrijdend landschap Stramprooierbroek

Dit grensoverschrijdend gebied komt langs Vlaamse zijde overeen met het afgebakende vogelrichtlijngebied dat delen omvat van de gemeenten Hamont, Bocholt, Bree, Kinrooi en Maaseik. Het is de bedoeling om het unieke natuurlijk-landschappelijke karakter van het gebied te behouden, te ontwikkelen en te herstellen in functie van de vraag vanuit recreatief oogpunt, zonder bij de aanwezige bevolking de behoefte aan woon-, werk- en recreatiegelegenheid te ontnemen.

2.1.2 Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen

Het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen geeft de gewenste ruimtelijke structuur van Vlaanderen aan als kader waarin de ruimtelijke ontwikkelingen plaatsvinden en waaraan maatregelen met een ruimtelijke implicatie worden getoetst. Het is een referentiekader waarbinnen de verschillende maatschappelijke actoren zich ruimtelijk dienen te ontwikkelen en vindt zijn juridische verankering in het planningsdecreet van 24 juli 1996.

Voor het formuleren van een visie op de ruimtelijke ontwikkeling van Vlaanderen wordt duurzame ruimtelijke ontwikkeling¹ als uitgangspunt aangenomen, waarbij de stabiliteit van structuren en systemen (economie, ecologie, ...) worden afgewogen tegen de noodzaak aan veranderingen en vernieuwingen.

Een tweede visie-element voor de ruimtelijke ontwikkeling van Vlaanderen wordt gevat in de metafoor ‘Vlaanderen, open en stedelijk’. Er wordt gekozen om in de delen met een stedelijk karakter een ‘stedelijk gebiedsbeleid’ te voeren met specifieke maatregelen en in de delen met een buitengebiedkarakter een ‘buitengebiedbeleid’.

Gemeenten die erkend zijn als stedelijk gebied hebben als doel een beleid te gaan voeren waar concentratie en verdichting de uitgangspunten zijn, zonder evenwel de ruimtelijke draagkracht te overschrijden.

(Delen van) de gemeenten Bree, Lommel en Neerpelt-Overpelt zijn geselecteerd als kleinstedelijk gebied op provinciaal niveau. Lommel is in tegenstelling tot de andere een “behoorlijk uitgeruste” kleine stad. De andere 5 gemeenten (Bocholt, Hamont-Achel, Hechtel-Eksel, Meeuwen-Gruitrode en Peer) behoren integraal tot het buitengebied.

Een basisdoelstelling voortvloeiend uit de visie op de gewenste ruimtelijke ontwikkeling van Vlaanderen is het behoud en waar mogelijk de versterking van het buitengebied en de open ruimte door het bundelen van wonen en werken in de kernen van dat buitengebied. Het fysisch systeem is ruimtelijk structurerend voor de natuurlijke structuur, agrarische structuur, nederzettingsstructuur en het landschap.

Bepaalde stedelijke gebieden zijn door hun ligging en functie onderdeel van een groter geheel.

“Het stedelijk netwerk is een complementair en samenhangend geheel van stedelijke gebieden en van structuurbepalende elementen van het buitengebied die verbonden zijn door infrastructuur (wegen, spoorwegen, kanalen, ...)”²

¹ Duurzame ruimtelijke ontwikkeling wordt in de Agenda 21 van de Verenigde Naties gedefinieerd als volgt: “Een ontwikkeling die voorziet in de behoefte van de huidige generatie zonder daarmee voor de toekomstige generaties de mogelijkheid in gevaar te brengen om ook in hun behoefte te voorzien”.

² Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (1997), p.331

In Noord-Limburg bevindt zich een netwerk op Vlaams niveau waarvan (delen van) de gemeenten Lommel, Neerpelt-Overpelt en Hamont-Achel deel van uitmaken. Deze *Kempische As* heeft zowel als doel om de bestaande industrieel-economische structuur te versterken, als om de aanwezige toeristisch-recreatieve elementen te valoriseren binnen de aanwezige landschappelijke structuur.

2.1.3 Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan

Op 21 november 2001 heeft de provincieraad van Limburg een voorlopige versie van het provinciaal structuurplan goedgekeurd.

Visie op de ruimtelijke ontwikkeling Kempen

De ruimtelijke ontwikkeling wordt georiënteerd in twee richtingen. Enerzijds is er de doelstelling om de bestaande open ruimte te behouden en te ontwikkelen en anderzijds moeten economische ontwikkelingen in de stedelijke gebieden en netwerken worden aangemoedigd.

In tegenstelling tot het RSV heeft de provincie ervoor gekozen om Hamont-Achel niet bij op te nemen in het stedelijk netwerk Kempische As.

Het belangrijkste open ruimtegebied is de Vlake van Peer waar vooral de agrarische functie belangrijk is. Het PRS erkent dit gebied als een landbouwgebied van provinciaal belang.

2.1.4 Gemeentelijke structuurplannen

In navolging van de structuurplannen op de hogere beleidsniveaus (gewest en provincie) zijn de meeste van de negen gemeenten al sterk gevorderd met hun eigen structuurplan. Het is de bedoeling dat de gewenste gemeentelijk ruimtelijke structuur wordt vastgelegd binnen de klijntlijnen van het RSV en het PRS.

Hieronder volgt een lijst van de gemeentelijke structuurplannen, hun huidige status en de landschappelijke opties genomen voor het buitengebied.

Bocholt	Startnota 01/2001	<ul style="list-style-type: none"> - landbouw in goed gestructureerde gehelen ontwikkelen - integraal waterbeheer ruimtelijk ondersteunen - valleien structurerend laten werken - landschappelijke integratie agrarische bedrijfsgebouwen verbeteren - natuur in goed gestructureerde gehelen ontwikkelen - aansluiting natuurontwikkeling over de grenzen stimuleren
Bree	Startnota 08/1999	<ul style="list-style-type: none"> - in de vlakte van Bocholt de grootschalige open ruimte beschermen en uitbouwen op basis van aanwezige kwaliteiten - daarnaast behoud en herstel KLE³, passieve recreatie aan hoofdboort kanaal en behoud en herstel beekvalleien - open houden van het Kempens plateau en de steilrand - behoud en versterking van de valleien van de IJter- en Abeek als groene ecologische verbindingsstructuur tussen Kempens plateau en Vlakte van Bocholt
Hamont-Achel	Startnota 05/2001	<ul style="list-style-type: none"> - beekvalleien versterken met een duidelijke groenstructuur - snoer van boscomplexen als belangrijk element van de natuurlijke structuur - aaneengesloten open ruimtegebied doorheen gesloten bosgebied afbakenen en bevestigen - heroriënteren waardevolle 'buitengebieden' waar landbouw niet meer mogelijk is in de toekomst - groot aaneengesloten landbouwgebied uitbouwen tot een volwaardig landbouwgebied met een maximum aan capaciteiten voor de landbouwactiviteiten - groene vingers – open ruimte vingers - doorbreken woonlinten met open zichten - uitwerken van een toeristisch-recreatief netwerk in centrale groengebied - noord-zuid gerichte open ruimte-gangen doorheen industriegebied Bosstraat
Hechtel-Eksel	Startnota 11/1998	<ul style="list-style-type: none"> - accentueren van "de 4" beekvalleien in functie van natuurbehoud en ontwikkeling (Dommel, Bollisserbeek, Zwarte Beek, Grote Nete) - open ruimte tussen Hechtel en Eksel bewaren - 3 assen als dragers voor zachte recreatie - landbouwcorridors ter bewaring van de open ruimte - accentueren van "grote groene eenheden" militair domein en bosgebieden Pijnven, Resterheide, In de Brand - Overgangs- en verwevingsgebieden in delen van de beekvalleien
Lommel	Startnota 04/2002	<ul style="list-style-type: none"> - bijkomende woningen en activiteiten toetsen aan eigenheid kernen buitengebied - potenties voor natuurontwikkeling en toeristisch-recreatief medegebruik - verbinden van noordelijke en zuidelijke natuurlijke structuur op een gebiedspecifieke manier
Meeuwen-Gruitrode	Werkdoc. 01/2000	Nog geen opties genomen
Neerpelt	Overlegnota 11/2001	<ul style="list-style-type: none"> - verzoening landbouw & natuur oostelijke zijde Hageven - behoud en herstel valleibakens - Warmbeek groene ader landbouwgebied - Historische KLE behouden herstellen en ontwikkelen
Overpelt		Nog niet beschikbaar

³ Kleine Landschapselementen

Peer	Startnota 06/1999	<ul style="list-style-type: none"> - temperen uitbreiding landelijke kernen - beheer van de open ruimte door integratie van hoogstaande agrarische bedrijvigheid, natuurontwikkeling, recreatief medegebruik en landschapzorg - GEN : Begijnenvijvers; vallei Bollisserbeek vanaf Begijnenvijvers; samenvloeiing Bollisserbeek en Dommel; vallei Dommel; vallei Abeek; heidegebieden schietveld Helchteren - GENO : Valleigebieden; militair domein Kleine Brogel; bosgebieden en zandgroeve Goolderheide; ontginningszone Kerkhoef - beheer landschappen met KLE - Siberië: landschapshorrorment (startnota p.139) - Beschermen cultuurhistorisch verleden
------	-------------------	--

2.1.5 Streekvisie Noord-Limburg

In de Streekvisie Noord-Limburg, “Van een vergeten grensregio naar een dynamische contactzone” (eindversie februari 2000), opgemaakt door het Streekplatform Noord-Limburg, wordt ten aanzien van de landbouwsector volgende visie geformuleerd:

- Maximale benutting van de gronden in huidig landbouwgebruik door de grondgebonden melkveesector en een kwalitatieve verbetering van de eigenheid en typische landbouwstructuren; Het uitwerken van een ruimtelijke landbouwstructuur moet dit realiseren;
- Zoeken naar oplossingen voor mestverwerking in de grondloze varkens- en pluimveeteelt;
- Diversificatie van de land- en tuinbouwactiviteiten naar sierteelt, tuinaanleg en groententeelt gekoppeld aan een project ‘Watermanagement in de agrarische gebieden’; Een diversificatie naar sierteelt, tuinaanleg en groenteteelt wordt aangeduid als een ‘strategische hefboom’.
- Waar markteconomische, milieuhygiënische of ruimtelijke randvoorwaarden een handhaving van de traditionele productielandbouw bedreigen, alternatieve mogelijkheden op vlak van beheerslandbouw en plattelandstoerisme onderzoeken.
- Het stimuleren van voedingsindustrie en verwerking en commercialisatie van landbouwproducten.

T.a.v. stedelijke ontwikkeling, landschap, natuur & milieu zijn onderstaande opties geformuleerd:

- Uitwerking van een streekeigen plattelandsbeleid dat economische kansen geeft aan het buitengebied
- Uitwerking stiltegebied “Noordoost-Limburg”

- Uitwerking structuurschets voor het plassen gebied “Lommel-Mol”
- Haalbaarheidsonderzoek toeristisch-recreatieve nabestemming PRB-terreinen te Bocholt-Kaulille

2.1.6 Structuurschets Noord-Limburg

De structuurschets (opgemaakt door IML in opdracht van het Streekplatform Noord-Limburg in 1999) is een beleidsverkennd document op bovengemeentelijk niveau zonder juridisch bindende waarde.

De voorgestelde concepten voor de ruimtelijke ontwikkeling van het landelijk gebied zijn :

- Versterking van de landbouwfunctie;
- Versterking van de landschappelijke identiteit van de regio;
- Uitwerking van een samenhangende groenstructuur;
- Differentiatie van de toeristische ontwikkeling i.f.v. het stedelijk gebied en het buitengebied.

In het stedelijk gebied is het belangrijk open-ruimte corridors te ontwikkelen tussen de verschillende stedelijke kernen. Deze dienen ter ondersteuning van de eigenheid van de kernen en van de belangrijke natuurverbindingsgebieden.

2.1.7 Gewestplan

Het gewestplan Neerpelt-Bree werd op 22.03.1978 bij KB bekrachtigd. In de loop der jaren werden verschillende aanpassingen aangebracht aan de bestemmingsgebieden.

De realisatie van de gewestplanbestemmingen wordt later in het rapport besproken.

2.2. Landbouwbeleid

2.2.1. Internationaal landbouwbeleid

Het landbouwbeleid wordt vooral bepaald op internationaal niveau. De WHO of WTO (Wereldhandelsorganisatie of World Trade Organisation) en het Gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB of CAP, Common Agricultural Policy) van de Europese Unie zijn in sterke mate bepalend.

2.2.1.1. WTO⁴

De overeenkomst tot oprichting van de WHO of WTO kwam in voege vanaf 1 januari 1995, om de toepassing, het beheer en de werking van de Multilaterale Handelsovereenkomsten die er deel van uitmaken, mogelijk te maken. Het Secretariaat van de WTO is in Genève gevestigd. In tegenstelling met het GATT (General Agreement on Tariffs and Trade) van 1947, dat zich beperkte tot een aantal wettelijke teksten inzake rechten en plichten voor de handel in goederen, is de WTO een internationale organisatie met een institutioneel en wettelijk kader voor coördinatie en monitoring van het multilaterale handelssysteem.

Het werkingsveld van de WTO strekt zich uit over een brede waaier van thema's die niet alleen betrekking hebben op de handel in goederen, maar ook op de handel in diensten en intellectuele eigendomsrechten.

De algemene doelstellingen van de WTO zijn dat de partijen de betrekkingen op het gebied van handel en economie dienen te richten op:

1. verhoging van de levensstandaard;
2. werkgelegenheid voor iedereen;
3. gestaag toenemend reëel inkomen;
4. uitbreiding van de productie van en de handel in goederen en diensten;
5. optimaal gebruik van mondiale hulpbronnen in overeenstemming met het doel van duurzame ontwikkeling;
6. daadwerkelijke inspanningen om te verzekeren dat ontwikkelingslanden, en vooral de minst ontwikkelde landen, een aandeel verwerven in de groei van de internationale handel dat evenredig is aan de behoeften van hun economische ontwikkeling.

Om de doelstellingen van de WTO te realiseren, zijn en blijven de basisprincipes van het GATT 1994, van fundamenteel belang:

⁴ <http://cmlag.fgov.be/dg2/nl/intorg/WTO/wto-alge.htm>

1. principe van de "meest begunstigde natie" (MFN = Most Favoured Nation) (of het "niet discriminatie" principe): wanneer een WTO-land aan een ander WTO-land een "gunstigere behandeling" toekent (b.v. een vermindering van douanerechten bij invoer van producten), moet het onmiddellijk en onvoorwaardelijk dezelfde behandeling toekennen voor dezelfde invoer vanuit andere WTO-landen. Hierop wordt in twee belangrijke uitzonderingen voorzien: regionale handelsovereenkomsten, en beperkingen ter bescherming van de betalingsbalans;
2. transparantie en voorspelbaarheid van de handel door bij invoer en uitvoer alleen douanerechten, taksen en andere heffingen toe te staan, terwijl kwantitatieve beperkingen in principe verboden zijn;
3. principe van vermindering en consolidatie van de invoertarieven van de WTO-landen via onderhandelingen;
4. principe van "nationale behandeling": ingevoerde producten krijgen dezelfde behandeling inzake taksen en andere heffingen, regelingen voor verhandeling, verkoop, vervoer en distributie, als het soortgelijk nationaal product.

Het landbouwakkoord (URAA = Uruguay Round Agriculture Agreement), omvat enerzijds de tekst van het akkoord, met bepalingen over de drie "pijlers": markttoegang, interne steun, uitvoersubsidies en anderzijds de individuele verbintenissen van de WTO-leden (= landen) die zijn opgenomen in de "schedules": dit zijn lijsten die zijn gehecht aan het Protocol van Marrakesh, en integraal deel uitmaken van het akkoord. De ten uitvoer legging ervan is voor de ontwikkelde landen gespreid over een periode van 6 jaar, nl. 1995 tot en met 2000, voor de ontwikkelingslanden bedraagt de looptijd 10 jaar, dit is tot en met 2004.

Van bijzonder belang daarin is dat expliciet wordt gezegd dat bij verdere onderhandelingen rekening moet worden gehouden met overwegingen van niet-commerciële aard en met overwegingen die zijn genoemd in de considerans van deze overeenkomst :

- In het akkoord wordt ook expliciet voorzien in een comité voor landbouw, dat de vorderingen bij de uitvoering van de verbintenissen die zijn overeengekomen in het hervormingsprogramma in het kader van de Uruguay-ronde moet evalueren ("monitoring").
- In de tekst van het akkoord wordt ook uitdrukkelijk verwezen naar het SPS-akkoord (= Agreement on the Application of Sanitary and Phytosanitary Measures) en naar het Ministerieel Besluit inzake maatregelen naar aanleiding van mogelijke negatieve effecten van het hervormingsprogramma op de MOL (= minst ontwikkelde landen) en op de landen die netto-importeur van voedsel zijn.

Door dit akkoord werd op onomkeerbare wijze een begin gemaakt met het toepassen van een aantal regels en disciplines van de WTO met betrekking tot de vermindering van steun en bescherming in de internationale landbouwhandel. Om dit proces te omschrijven worden dikwijls de termen "liberalisering" of "vrijhandel" gebruikt, die het beeld oproepen van ongebreidelde en willekeurige praktijken in de internationale handel. In werkelijkheid gaat het om het in het leven roepen van een systeem van open concurrentie, gebaseerd op billijke regels en disciplines dat ten gunste moet staan van alle WTO-landen. Er wordt daarbij een onderscheid gemaakt tussen de ontwikkelde landen en de ontwikkelingslanden die deze regels en disciplines toepassen aan lagere percentages en een langere periode werden toegezegd om er aan te voldoen, en de minst ontwikkelde landen die zijn vrijgesteld van deze disciplines.

Bovendien zijn ook de basishandelsregels van het GATT 1994 van toepassing voor de landbouwhandel, rekening houdend met de specifieke bepalingen van het URAA.

Er is ook een "vredesclausule" opgenomen in het URAA, die bepaalt dat de nieuwe disciplines inzake interne steun en uitvoersubsidies, die voldoen aan de voorwaarden in het URAA, niet kunnen worden onderworpen aan sancties uit hoofde van bepalingen in het WTO-akkoord inzake subsidies en compenserende maatregelen. Deze clausule geldt voor 9 jaar, en verstrijkt per 31 december 2003.

Een nieuwe ronde werd opgestart in Seattle, eind 1999, die gewoontegetrouw zal leiden tot lange en moeizame onderhandelingen. Algemeen wordt evenwel aangenomen dat een verdergaande liberalisering van de wereldhandel de uitkomst van de nieuwe WTO-ronde zal zijn.

2.2.1.2. Gemeenschappelijk Landbouwbeleid

In tegenstelling tot de GATT-akkoorden streefde de Europese Unie met haar GLB tot nu toe eerder tegengestelde doelstellingen na: de Europese producenten en markten worden via allerlei maatregelen zoals invoerrechten en restituties beschermd tegen de nefaste schommelingen van de wereldmarkt. Hoewel de Europese Unie haar interne markt wil veilig stellen, kan ze de internationale voorschriften, in het bijzonder die van de WHO, niet zomaar naast zich neerleggen.

De Belgische landbouw lijkt alleszins niet meteen gewapend en klaar om zonder financiële ondersteuning over te stappen op dit vrijhandelsbeleid. De aanhoudende stijging van het aanbod, de stabilisering of teruggang van de vraag houdt de wereldmarktprijzen laag.

Het landbouwbeleid dat de EU voerde sinds de tweede wereldoorlog en dat gericht was op een toename van de productie in het kader van de voedselzekerheid heeft een aantal zeer

pertinente negatieve gevolgen⁵ gehad, zodat een hervorming van dat landbouwbeleid zich opdrong.

De hervorming van het GLB in 1992 beoogde de overproductie aan te pakken door een verschuiving van prijsondersteuning naar inkomensondersteuning voorop te stellen.

In 1997 zette de Europese Commissie een verdere hervorming van het GLB voort in “**Agenda 2000**”. De doelstellingen van Agenda 2000 zijn :

- Een competitieve agrarische sector die het op de wereldmarkt kan rooien zonder overgesubsidieerd te worden;
- Duurzame en milieuvriendelijkere productiemethoden waarmee kwaliteitsvolle producten kunnen afgeleverd worden aan de consument;
- Diversificatie van landbouwactiviteiten die niet alleen gericht zijn op productie maar ook op plattelandontwikkeling, werkgelegenheid en landschapsbeheer.

Een nieuw beleid voor **plattelandontwikkeling**⁶ moet een duurzaam kader scheppen voor de toekomst van de Europese landelijke gebieden. Dit beleid is gericht op een multifunctionele en geïntegreerde aanpak van landelijke ontwikkeling. Enerzijds wordt de landbouw een belangrijke rol toebedeeld in het beheer en behoud van het landelijk erfgoed en anderzijds moeten alternatieve vormen van inkomen gezocht worden door diversificatie van de landbouwactiviteiten.

Op de Europese Raad van Berlijn van 26 maart 1999 werd door de regeringsleiders en staatshoofden een politiek akkoord over Agenda 2000 bereikt. Agenda 2000 is een actieprogramma dat voornamelijk tot doel heeft de communautaire beleidslijnen te versterken en de Europese Unie een nieuw financieel kader te geven voor de periode 2000-2006, daarbij rekening houdend met het vooruitzicht van de uitbreiding. In 1999 werd concreet gestalte gegeven aan Agenda 2000 door een twintigtal wetteksten.

Normaal liggen de krachtlijnen voor het landbouwbeleid vast tot 2006 op basis van het vorige hervormingsprogramma “Agenda 2000”. Sommige lidstaten dringen echter aan om, in het kader van de zogenaamde “mid-term review” een grondige hervorming van het landbouwbeleid door te voeren. Als reden voor deze grondige hervorming worden de komende uitbreiding van de EU, de WTO-onderhandelingen en de nieuwe eisen op het vlak van voedselveiligheid gesteld.

Op 10 juli 2002 zijn door de Europese Commissaris Fischler een aantal drastische voorstellen tot aanpassing van Agenda 2000 voorgelegd zoals:

- Vermindering van de graanprijzen met 5 %
- Vermindering van het landbouwareaal met 10 %

⁵ <http://cmlag.fgov.be/dg2/nl/intorg/WTO/wto-alge.htm>

⁶ De Tweede Vlaamse Landbouwconferentie verkende alvast een aantal mogelijke Vlaamse beleidsopties in dat kader. Zie 2.2.3.1.

- Vermindering van de directe steun aan de grootschalige landbouwbedrijven met 3 % per jaar gedurende de volgende 7 jaren,
- Foppeling van de betalingen aan strikte voorwaarden op het vlak van milieu, voedselveiligheid en dierenwelzijn.⁷

Het CAP-mid term review kwam in eerste instantie tot stand met als doel de financiële middelen op een meer efficiënte manier aan te wenden en op een verantwoordelijke wijze te verdelen. Bovendien bestaat de behoefte om de administratieve procedures te vereenvoudigen en meer vrijheid te creëren naar de landbouwers toe met betrekking tot de productie. Op die manier is de landbouwer minder gelimiteerd om te productie te richten naar de marktontwikkeling.

2.2.2. Federaal landbouwbeleid⁸

In 1995 werd het ministerie van Middenstand en Landbouw opgericht. Het departement ontstond uit de fusie van twee ministeries en drie parastatalen. Samen met een diepgaande herstructurering speelde het in op de institutionele veranderingen in eigen land en op de uitdagingen van het Europese en internationale landbouwbeleid. De verdwijning van het ministerie van Middenstand en Landbouw uit het federale administratieve landschap is een gevolg van een aantal belangrijke beslissingen. Het Federale Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen (FAVV) heeft geleidelijk de bevoegdheden van het departement over de voedselveiligheid en de kwaliteit van de landbouwproducten overgenomen.

In het door de regering goedgekeurde akkoord over de instellingen behoort landbouw tot de te regionaliseren bevoegdheden. Volgens de wetgevende procedure zijn een aantal diensten van het departement vanaf 1 januari 2002 naar de gewesten overgeheveld.

De krachtlijnen van de Copernicus-hervorming, uitgetekend en uitgedragen door de minister van ambtenarenzaken, werden goedgekeurd in 2000. Deze hervorming voorziet in een volledige herschikking van de Belgische federale administratie, zowel van de administratieve structuur als van het management. Rekening houdend met bovenvermelde feiten is in het nieuwe organisatieschema van de federale administratie geen specifieke federale overheidsdienst voor landbouw en middenstand meer opgenomen. De resterende federale bevoegdheden werden verdeeld over andere federale overheidsdiensten.

De overgang naar de regionalisering verloopt min of meer in overeenstemming met het daartoe afgesloten samenwerkingsprotocol. Op 5 maart 2002 verscheen in het Belgisch

⁷ FEVIA-Flash, directie-generaal, 10 juli 2002-nr.24

⁸ Ministerie van Middenstand en Landbouw, Nieuwsbrief regionalisering en herstructurering, 26 maart 200

Staatsblad het besluit tot oprichting van de Federale Overheidsdienst (FOD) “Economie”, met betrekking tot het departement van de landbouw.

Het principe van de hervorming houdt in dat de diensten die vooral verband houden met volksgezondheid op federaal niveau behouden worden (Kwaliteit Grondstoffen en Analyses, Diergezondheid en Kwaliteit Dierlijke Producten), terwijl Landbouwbeleid en Onderzoek en Ontwikkeling in hoge mate geregionaliseerd worden.

2.2.3. Vernieuwd landbouwbeleid

Naar aanleiding van het overhevelen van bevoegdheden van het federaal niveau naar het regionaal niveau is een vernieuwd Vlaams landbouwbeleid uitgewerkt.

Het omvat volgende beleidslijnen⁹:

1. Economische leefbaarheid van de Vlaamse land- en tuinbouw- en visserijondernemingen ondersteunen door diversificatie en risicospreiding te bevorderen en de multifunctionele rol te ontwikkelen
2. Bevorderen van kwaliteitsvolle productiemethodes die milieu-, diervriendelijk en sociaal verantwoord zijn.
3. Versnelde ontwikkeling van verbrede activiteiten, biologische landbouw, beheerslandbouw en van de markt van hoeveproducten.
4. Vertrouwen van de burger en zelfvertrouwen van de producent herstellen om het maatschappelijk draagvlak van de sector te versterken

Om het beleid te concretiseren beschikt de Vlaamse overheid over een aantal instrumenten, waaronder het VLIF (Vlaams Landbouwinvesteringsfonds). Hierna wordt elk van de beleidslijnen kort toegelicht.

Onder de eerste doelstelling wordt verstaan dat de economische kwetsbaarheid van de bedrijven moet verminderen zodat de bedrijfszekerheid en de continuïteit van de individuele bedrijven uit de land- en tuinbouwsector en de visserijsector kan verbeterd worden. De Vlaamse land- en tuinbouw heeft belangrijke troeven, o.m. de aanwezigheid van veel kennis en vakbekwaamheid, maar heeft ook één groot nadeel, nl. te weinig grond. Dit betekent dat concurreren op de wereldmarkt voor vele Vlaamse land- en tuinbouwers weinig perspectieven biedt. Onze producten moeten daarom vooral gericht zijn op Vlaamse, Belgische en Europese markten, en op die segmenten waar de consument bereid is te betalen voor een sociaal verantwoord, milieu- en diervriendelijk product.

⁹ <http://www2.vlaanderen.be/ned/sites/regering/beleidsnota> Landbouw 2000-2004

De tweede doelstelling veronderstelt het introduceren en aanmoedigen op land- en tuinbouwbedrijven van het gebruik van duurzame productiemethodes. Het gaat hierbij om milieuvriendelijke productiemethodes die de milieuproblemen aan de bron aanpakken, waardoor verliezen naar bodem, water en lucht van nutriënten, bestrijdingsmiddelen en verzurende elementen tot een minimum beperkt worden. Verder gaat het ook om diervriendelijke productiemethodes bij de huisvesting, de verhandeling en de voeding van dieren. Deze productiemethodes moeten ook sociaal verantwoord zijn, waarbij de toepassing niet mag leiden tot abnormale werkomstandigheden die overdreven werkdruk of stress met zich meebrengen voor de landbouwer, zijn gezin of werknemers.

De derde doelstelling beoogt het aanmoedigen van vernieuwende en tot nog toe niet algemeen gangbare activiteiten op de landbouwbedrijven. Het gaat hierbij om :

- Het begeleiden van bedrijven die werken volgens de Europees vastgelegde normen inzake biologische landbouw;
- Het aanmoedigen van bedrijven om de stap te zetten naar overschakeling naar biologische land- en tuinbouw;
- Het introduceren van vormen van beheerslandbouw in de bedrijfsvoering zowel op vlak van natuurbeheer, landschapsbeheer, waterbeheer e.d.;
- Het introduceren van nieuwe activiteiten in de bedrijfsvoering;
- Het aanmoedigen van bedrijven die de producten (al dan niet zelf verwerkt) rechtstreeks vermarkten aan de consument.

De doelstelling is strategisch omdat via de ontwikkeling van deelmarkten beter kan ingespeeld worden op de vragen van de consument. De diversificatie van de bedrijfsvoering schept via alternatieve inkomensvorming een betere basis voor het behoud van tewerkstelling in de sector en voor de continuïteit van de bedrijven. Door het inschakelen van taken inzake natuur- en landschapsbeheer op de landbouwbedrijven kan op het terrein een betere verstandhouding tussen landbouwers en natuur- en milieubeweging tot stand komen. Hetzelfde geldt voor de verhouding consument-producent, waarbij de huidige afstand kan overbrugd worden via de introductie van korte circuits op vlak van afzet en verwerking. De bedrijven die vernieuwende activiteiten inpassen in de bedrijfsvoering kunnen bovendien fungeren als kenniscentra waaruit ideeën kunnen geput worden die de gangbare landbouw in een meer duurzame richting kan laten evolueren.

De vierde doelstelling: Op een aantal vlakken heeft de burger zijn vertrouwen verloren in de landbouwsector en de geloofwaardigheid van de sector wordt door velen in vraag gesteld. Dit geldt vooral op vlak van voedselkwaliteit en de gehanteerde productiemethodes waarvan dierenwelzijn een belangrijk facet is. Ook de manier waarop de landbouw omspringt met de omgeving en het milieu, staat bloot aan kritiek vanwege de burgers. Het wantrouwen t.a.v. de sector is alleen weg te nemen door inzicht te verschaffen in de manier van werken binnen de sector en een betere kennis over de sector bij het publiek en de consument tot te stand brengen

Wanneer het vertrouwen van de maatschappij in de landbouw is hersteld, zal dit leiden tot een groter zelfvertrouwen bij de landbouwers zelf die nu gebukt gaan onder een slecht imago. Hetzelfde geldt voor de visserijsector waar zelfvertrouwen nodig is om de sector perspectief te bieden.

Om invulling te kunnen geven aan de hierboven vermelde doelstellingen en naar aanleiding van de Europese verordening 1257/99 beschikt de Vlaamse overheid over het Programma voor Plattelandsontwikkeling (POP) in Vlaanderen.

Zoals in elke EU-lidstaat omvat het Vlaamse programma een invulling van het Europees plattelandsbeleid. Beleidsmatig kunnen een 6-tal hoofddoelstellingen onderscheiden worden, namelijk:

- De economische en sociale cohesie bevorderen door op zijn minst de bestaande arbeidsplaatsen in stand te houden en liefst extra banen in de landbouwsector te scheppen;
- De belemmeringen voor de ontwikkeling van het platteland te overwinnen door diversificatie te stimuleren, de infrastructuur te verbeteren en nieuwe technologie gemakkelijker toegankelijk te maken;
- De kwaliteit van het bestaan te verbeteren door milieubehoud, het waarborgen van dienstverlening;
- De levensvatbare gemeenschappen in stand te houden en daarbij op toe te zien dat hun cultuur en tradities zich kunnen handhaven;
- Bestaande landbouwstructuren verbeteren;
- Huidige landbouwactiviteiten aanpassen aan de nieuwe uitdagingen.

Het programma loopt over de periode 2000-2006 en de overheidsuitgaven omvatten ongeveer 537 miljoen EUR. Hiervan bedraagt de Europese steun vanuit het Europees Oriëntatie- en Garantiefonds voor de Landbouw (EOGFL-Garantie) ongeveer 204 miljoen EUR.

Zoals onderstaande tabel aangeeft omvat het programma voor Vlaanderen negen maatregelen (Tabel 2.1).

Tabel 2.1. Verdeling van de steun in het kader van de Vlaams Programma voor Plattelandsontwikkeling per maatregel, in EUR.

Maatregel	Totale overheidssteun	Waarvan EOGFL
1. Investerings in landbouwbedrijven	94.499.000	23.626.000
2. Vestiging van jonge landbouwers	58.091.000	29.045.000
3. Opleiding	28.962.000	8.794.000
4. Gebieden met specifieke beperkingen op milieugebied	16.000.000	8.000.000
5. Agromilieupremies	51.667.000	25.832.000
6. Verwerking en afzet van producten	27.846.000	18.900.000
7. Bosbouw	31.449.000	15.728.000
8. Afzet van kwaliteitslandbouwproducten	3.200.000	1.935.000
9. Aanpassing en ontwikkeling van het platteland	33.547.100	8.602.300
TOTAAL*	537.388.000	204.123.000

* inclusief de nog lopende vroegere maatregelen en eindevaluaties

De twee belangrijkste maatregelen zijn ‘Investerings in landbouwbedrijven’ en ‘Vestiging van jonge landbouwers’, die in Vlaanderen uitgewerkt worden binnen het VLIF of Vlaams Landbouw investeringsfonds. Het is de Administratie Land- en Tuinbouw (ALT) van de Vlaamse Gemeenschap, die hierin de verantwoordelijkheid draagt.

Het kerntakendebat bracht verschillende maatregelen terug tot het niveau van provinciale en lokale overheden. Een aantal van deze maatregelen zijn interessant in het kader van het beheer van het open ruimtegebied in Noord-Limburg :

- Maatregel 5 ‘Agromilieupremies’ die toegekend worden aan landbouwers die zich ertoe verbinden om één of meer milieuvriendelijke maatregelen te treffen die verder gaan dan de toepassing van de goede landbouwmethoden. Het kan gaan om onder andere mechanische onkruidbestrijding om het gebruik van bestrijdingsmiddelen te beperken, een geringer gebruik van bestrijdingsmiddelen en meststoffen, weidevogelbeheer, perceelsrandenbeheer en landschapsonderhoud.
- Maatregel 7 ‘Bosbouw’ die naast bebossing van landbouwgrond eveneens het verhogen van de ecologische, economische en maatschappelijke waarde van bossen beoogt.
- Maatregel 9 ‘Bevordering van de aanpassing en de ontwikkeling van het platteland’, die vier doelstellingen vooropstelt:
 - Diversificatie van de agrarische of aanverwante activiteiten en realisering van andere inkomstenbronnen zoals nieuwe technologieën om de afstand tussen producent en consument te verkleinen, plattelandstoerisme, projecten in de recreatieve sfeer;

- Betere integratie van de dorpen in het landschap;
- Dorpsvernieuwing en –ontwikkeling en instandhouding van het landelijke erfgoed;
- Integratie van kwetsbare bevolkingsgroepen op het platteland en het bieden van de nodige voorzieningen in dunbevolkte gebieden.

2.2.4. Provinciaal landbouwbeleid¹⁰

De provinciale Landbouwdienst Limburg verleent jaarlijks subsidies aan verenigingen en instellingen die in de landbouw actief zijn. Deze dienen ter ondersteuning van de werking van deze instellingen in de provincie Limburg. Daarnaast zijn op provinciaal niveau ook reglementen opgesteld die toelaten subsidies te verlenen aan individuele personen. Het betreft hier het reglement voor starters in land- en tuinbouw en het reglement voor het opstellen van bedrijfsvoorbereiding en –begeleiding.

Subsidies voor het openstellen van productieruimten

Reeds twee jaar loopt het reglement "Openstellen van productieruimten". Iedere producent die zijn productieruimten wil openstellen voor het grote publiek kan hiervoor tot 12.395 EUR subsidie ontvangen. In het verleden maakten reeds tientallen producenten hiervan gebruik. Onder druk van de veranderende wetgeving en om hoeveleproducenten meer kans te geven zijn enkele veranderingen doorgevoerd. Het is de bedoeling dat streek- en landbouwproducenten, die bereid zijn het productieproces voor de toerist open te stellen en dit op een educatieve wijze aanbrengen, een subsidie te verlenen.

Onder openstellen wordt cumulatief begrepen:

- Het maken van een bezoekersruimte bij de productieruimte zodat het productieproces op een kwalitatieve manier kan getoond worden;
- Het creëren van een verkoops- en consumptieruimte voor de producten;
- De organisatie van een educatief project dat het productieproces op een bevattelijke wijze toont. De Provinciale overheid beoogt met dit project een dubbel doel:
 - Het aanbod voor het plattelandstoerisme te versterken en locaties te creëren die aansluiten op b.v. het fietspadennetwerk in Limburg.
 - Kansen bieden om de toegevoegde waarde van de landbouwproductie te verhogen en een band met de consument te leggen.

Het is niet de bedoeling om met het reglement luxueuze initiatieven te steunen, wel kleinschalige op het platteland gerichte activiteiten. Voor de landbouw moet de uitbouw steeds verbonden zijn aan het agrarische productieproces. Volgende investeringen komen in aanmerking voor betoelaging:

- Installatie's die specifiek nodig zijn voor bewaring, uitstalling en promotie van producten zoals b.v. frigo's, tafels;

- Aanleg van een parking met beperkte oppervlakte of voor fietsstalling;
- Signalisatie- en infoborden;
- Erfbeveiliging of bescherming bezoekers;
- Sanitaire voorzieningen;
-
- Educatieve informatiemedia, video, infomappen;
- Met betrekking tot advies.

Provinciaal reglement ter ondersteuning van verenigingen actief in de educatie en promotie en de verspreiding van nieuwe landbouwmethoden in de land- en tuinbouw

Landbouw is een dynamische sector die voortdurend in evolutie is, waardoor de band met de consument meer en meer begint te vervagen. In Limburg zijn er echter tal van verenigingen die al dan niet rechtstreeks met landbouw te maken hebben. Zij voeren promotie, zorgen voor de educatie van de consument of groeperen kwekers en hobbyisten van landbouwdieren. Een groot deel van de werking van de verenigingen steunt op de vrijwillige inzet van leden. De activiteiten van deze verenigingen zijn een middel om de band tussen consument en landbouw aan te halen. De provincie wenst de werking van deze verenigingen te ondersteunen door het uitschrijven van een nieuw subsidiereglement.

Provinciaal reglement betreffende subsidies in verband met PC-gebruik

Ook in de agrarische sector is het niet altijd even gemakkelijk om steeds de juiste beslissingen te nemen inzake het bedrijfsmanagement. De Limburgse land- en tuinbouwers leveren talrijke inspanningen i.v.m. de problemen waarmee zij geconfronteerd worden. Op vlak van bedrijfseconomie en milieutechnische aspecten is het noodzakelijk steeds over objectieve cijfergegevens te beschikken omtrent het bedrijf om toekomstgericht te kunnen werken. Op dit vlak zijn de bedrijfseconomische boekhoudingen en de mineralenboekhoudingen belangrijke instrumenten. Indien deze gegevens via het gebruik van de PC beheerd en verwerkt worden, kan dit ook belangrijke tijdswinst en meerwaarde opleveren.

2.2.5 Lokaal

2.2.5.1 GLOP 's

Hamont-Achel is naast Peer de enige van de 9 Noord-Limburgse gemeenten waar een landbouwontwikkelingsplan is opgesteld. Beiden gaan uit van de opties genomen in de Structuurvisie en –schets voor Noord-Limburg. Over Hamont-Achel konden geen pertinente gegevens teruggevonden worden. Voor Peer kwam de eerste versie van dit plan tot stand in

¹⁰ <http://www.limburg.be/provincialelandbouwdienst/provincialelandbouwdienst.html>

1996 gelijktijdig met het gemeentelijk natuurontwikkelingsplan (GNOP). Het formuleert een aantal actiepunten inzake landschapszorg in het agrarisch gebied¹¹:

- Het stimuleren van erfbeplanting ronde agrarische bedrijfsgebouwen;
- Het onderhouden van houtkanten (uitwerking in subsidiereglement inzake onderhoud van landschapselementen, gemeenteraad 25.01.98);
- Het planten van streekeigen laanbeplantingen zoals eik, linde,...
- Herstel en beheer van twee vlasroten als kenmerkende en cultuurhistorische landschapselementen (afsluiting beheersovereenkomst, gemeenteraad 17.09.1997);
- Verfraaiing van overige cultuurhistorische landschapselementen;
- Opwaardering van hoogstamboomgaarden (subsidiereglement inzake aanplanting hoogstamboomgaarden, gemeenteraad 20.10.1999).

Een startnota voor een tweede gemeentelijk landbouwontwikkelingsplan **Peer** werd opgesteld in 1998¹².

Als knelpunten en/of bedreigingen voor de landbouw in Peer worden aangehaald:

- Een groot aantal gebieden waar beperkingen gelden inzake bemesting;
- Mestoverschotten met daaraan gekoppeld een feitelijke milieuvergunningsstop voor nieuwe veeteeltbedrijven en een grotere grondvraag die de grondprijs doet stijgen;
- Niet-agrarisch hergebruik van agrarische bebouwing voor recreatie, hobbylandbouw,....;
- Aanwezigheid van potentiële conflictzones tussen natuur en landbouw in beekvalleien;
- Verhoogde recreatieve druk op het agrarisch gebied door fietsroutenetwerken.

Kansen voor de landbouwsector zijn volgens deze studie:

- Goede ruimtelijke agrarische structuur, waardoor de vraag naar ruilverkaveling klein is;
- Weinig bebossing en hobbylandbouw in het agrarisch gebied;
- Jonge en dynamische bedrijfsstructuur met goede professionele en beleidsmatige omkadering;
- Geen 'watergebonden' beperkingen inzake meststoffengebruik;
- Landbouw is een potentiële medebeheerder van landschappelijke, ecologische en kleinschalige recreatieve infrastructuur.

Visie op de gewenste ruimtelijke ontwikkeling van het agrarisch gebied

Grondgebonden veeteelt, voornamelijk in de vorm van melkveehouderij, is de ruimtelijke drager van agrarisch landgebruik in Peer. Ruimtelijk heeft deze sector behoefte aan een optimale kavelstructuur, met voldoende grote en aaneengesloten percelen en een voldoende

¹¹ UG/GFG, 2000, Landbouwontwikkelingsplan voor de stad Peer, 118 p.

uitgerust wegnen om aan- en afvoer van grondstoffen en melkproducten te verzekeren. Ruilverkaveling zou, althans volgens de startnota, interessante mogelijkheden bieden. Socio-economisch is dit een rendabele productietak met voldoende toekomstperspectieven.

Naast de ruimte voor professionele landbouwactiviteiten, moet er in de gebieden van de agrarische structuur ook ruimte zijn voor verweving met natuur en recreatie. Dat kan door:

- Medegebruik van natuurgebieden door landbouw op basis van beheersovereenkomsten;
- Medegebruik van agrarische gebieden door natuur in laagdynamische landbouwgebieden of gebieden waarop vanuit milieuecologische context reeds beperkingen opgelegd worden;
- Inpassing in het agrarisch gebied van zachte recreatievormen als fietsen en wandelen, in evenwicht met de ruimtelijke draagkracht van het gebied;
- Initiatieven m.b.t. hoevetoerisme in matig dynamische agrarische gebieden;
- Inpassen van de landbouwbedrijvigheid in haar landschappelijke en cultuurhistorische context.

In het GLOP van 2000¹³ werden volgende visie-elementen geformuleerd :

- Het buitengebied in Peer kent een verscheidenheid wat betreft landschappelijke verschijningsvorm en morfologie. Deze verscheidenheid is een kwaliteit en moet bevestigd worden;
- Binnen de landschappelijke verscheidenheid moet ook de ruimtelijke verscheidenheid van de landbouw erkend worden door een versterking en differentiatie van de landbouweenheden, rekening houdend met de landbouwkundige, landschappelijke en ecologische potenties van de 3 deelgebieden.

De daaruit gedistilleerde kwaliteitsobjectieven stellen dat

- Een economisch en ecologisch duurzame ontwikkeling van de land- en tuinbouwactiviteiten dient nagestreefd te worden in evenwicht met de ruimtelijke draagkracht van elk deelgebied en in evenwicht met de andere structuurbepalende functies van het buitengebied (bos, natuur,...);
- Voldoende grote en aaneengesloten gebieden gereserveerd moeten worden voor professionele grondgebonden land- en tuinbouwactiviteiten van vandaag en morgen. Enkel wanneer voldoende grote en aaneengesloten percelen beschikbaar zijn in de onmiddellijke omgeving van de agrarische bedrijfszetels kunnen productiefactoren als machines en infrastructuur optimaal worden aangewend;
- De open ruimte moet maximaal behouden worden door nieuwe agrarische bebouwing te bundelen rond bestaande kernen van bebouwing. Ruimtelijke kwaliteit, landschappelijke inpasbaarheid en behoud van agrarisch-cultureel erfgoed moeten als uitgangspunt gehanteerd worden bij de inplanting van agrarische bedrijfsgebouwen en infrastructuren;

¹² STABO c.v., 1998, Landbouwonwikkelingsplan voor de stad Peer, 21+11 p.

¹³ UG/GFG, 2000, Landbouwonwikkelingsplan voor de stad Peer, 118 p.

- Verdere versnippering van de gebieden die aangeduid worden als ruimtelijk-functioneel samenhangend en structuurbepalend voor de agrarische structuur moet vermeden en tegengegaan worden door (permanent) zonevreemd landgebruik te weren;
- In gebieden die aangeduid worden als belangrijk voor het ecologisch functioneren van de ruimte (beekvalleien, bosstructuren, ...) moeten landbouwactiviteiten optimaal verweven worden met de aanwezige natuur- en landschapswaarden;
- Recreatief medegebruik van agrarische gebieden mag de ruimtelijke draagkracht van het agrarisch gebied niet overschrijden;
- Het cultureel-historisch erfgoed in het landelijk gebied, i.c. de Kempische langgevelhoeven, dient te worden behouden en beschermd. Er moet worden nagegaan binnen welke randvoorwaarden dergelijke langgevelhoeven in het agrarisch gebied een functiewijziging kunnen krijgen naar wonen, werken of recreatie, al dan niet in combinatie met de agrarische bedrijfsvoering. Daarbij wordt uitgegaan van de opportuniteiten en randvoorwaarden die in het gebied worden gesteld.

2.3 Milieu- en natuurbeleid

2.3.1 Milieubeleidsplan 2003-2007 (MINA 3)

In navolging van de vorige milieubeleidsplannen en internationale akkoorden (Kyoto, Montréal, ...) is voor de planperiode 2003-2007 een nieuw milieubeleidsplan (MINA 3) opgemaakt met aangepaste doelstellingen. Momenteel is de fase van openbaar onderzoek afgerond en wordt de aangepaste tekst (finaal) in het najaar van 2002 gepubliceerd.

De voornaamste aandachtspunten vanuit het oogpunt van ecologische duurzaamheid worden hieronder kort besproken¹⁴ :

- Verdunning van de ozonlaag

De emissies van ozonafbrekende stoffen in de atmosfeer moeten worden teruggedrongen

- Verandering van het klimaat door het broeikaseffect

In 2100 een equivalente CO₂-concentratie van 550 ppm bereiken door het vooropstellen van een emissiereductie van 50 à 70% ten opzichte van 1990. Op korte termijn (periode 2008-2012) betekent dit 7,5% emissiereductie voor de familie van zes broeikasgassen.

- Verontreiniging door fotochemische stoffen

Gezondheidseffecten, opbrengstverminderingen voor gewassen en schade aan gebouwen en materialen voorkomen. Wat de gezondheid betreft betekent dit op lange termijn een richtwaarde van 120 µg/m³ ozon voor een maximale duur van acht uur per dag.

- Verzuring

De zuurdepositie terugdringen tot een niveau waarbij geen onherstelbare schade aan de ecosystemen optreedt, met andere woorden geen overschrijding van de 'kritische lasten'. Op lange termijn betekent dit een reductie tot 1400 zeq/ha/jaar, of een reductie van de zuurdepositie met 73,7% t.o.v. 1990.

- Vermesting

De vermesting verminderen tot een niveau waarbij de bescherming van de gevoeligste ecosystemen in Vlaanderen gegarandeerd wordt. Op lange termijn moet in heel Vlaanderen voor oppervlakte- en grondwater de norm gehaald worden voor het gehalte orthofosfaat (0,3mg P/l) en de richtwaarde voor nitraat van 5,65 mg NO₃-N/l. Voor de bodem wordt gestreefd naar een maximaal overschot op de bodembalans van 35 kg N/ha en voor de lucht betekent dit in 2010 een emissiereductie voor NH₃ van 43% ten opzichte van de emissies van 1990.

¹⁴ Voorontwerp milieubeleidsplan 2003-2007

- Aantasting van de bodem

De multifunctionaliteit van bodems behouden die op dit ogenblik nog multifunctioneel zijn en de multifunctionaliteit herstellen overal waar nodig.

- Verontreiniging door afvalstoffen

Op lange termijn de afvalproductie en de hieraan verbonden milieudruk terugdringen tot een niet te vermijden minimum. Hierbij wordt de afvalbehandelingshiërarchie gevolgd, waarbij de milieueffecten worden beperkt en het verlies aan grondstoffen en energie minimaal blijven. Deze hiërarchie kan alleen met duidelijk aangetoonde redenen omwille van een leven van goede kwaliteit (hygiëne, veiligheid, beperkt risico en volksgezondheid) worden gewijzigd.

- Verspreiding van milieugevaarlijke stoffen

Het streven naar concentraties in het milieu, dichtbij achtergrondwaarden voor natuurlijk voorkomende stoffen en nulbenaderende concentraties voor synthetische stoffen (afpraak Vierde Noordzeeconferentie). Op lange termijn moet het risico van gevaarlijke stoffen voor mens en milieu tot een aanvaardbaar en zo mogelijk verwaarloosbaar niveau worden teruggebracht.

- Waterkwaliteit en -kwantiteit

Gezonde watersystemen ontwikkelen en in stand houden die aan de behoeften van de karakteristieke ecosystemen en de eisen van gevoelige soorten kunnen voldoen en die een verantwoord menselijk gebruik voor de huidige en toekomstige generaties waarborgen. Op lange termijn (eind 2015) wordt gestreefd naar een goede toestand van de watersystemen.

- Geurhinder

De geurintensiteit van de omgevingslucht op een niveau brengen dat niet als hinderlijk wordt ervaren. Op lange termijn (2012) wordt gemikt op een reductie van het aantal gehinderden door geur van 19% naar 12% en op het vermijden van ernstig gehinderden.

- Geluidshinder

Het percentage potentieel ernstig gehinderden door geluid, rekening houdend met het verschil in hinder veroorzaakt door verschillende types geluidsbronnen, reduceren tot ten hoogste 10% van de totale bevolking in Vlaanderen. Op lange termijn (2010) moet het percentage potentieel ernstig gehinderden dalen tot ten hoogste 12% van de totale bevolking in Vlaanderen. In dezelfde periode moet het percentage blootgesteld aan wegverkeerslawaaï ($LA_{eq} > 65 \text{ dB(A)}$) overdag buiten voor de gevel van de woning) dalen tot ten hoogste 20% van de totale bevolking in Vlaanderen.

- Lichthinder

De toename van de hemelglod door kunstmatige verlichting mag niet meer bedragen dan 10% van het laagste natuurlijke niveau in elk deel van het spectrum tussen 300 en 1000 nm. Op lange termijn worden de negatieve effecten van licht voor mens en natuur aanzienlijk beperkt.

- Versnippering

De ecologische samenhang van biotopen optimaliseren in functie van het instandhouden, ontwikkelen of herstellen van leefbare (meta)populaties voor zoveel mogelijk doelsoorten.

- Verlies aan biodiversiteit

Het behoud van de biodiversiteit, met inbegrip van de genetische diversiteit, garanderen voor de huidige en toekomstige generaties, door instandhouding, ontwikkeling en herstel van de natuur en het natuurlijk milieu en door het duurzaam gebruik van ecosystemen en soorten. Op lange termijn (2020) wordt een aantoonbare bevordering van de biodiversiteit gerealiseerd door instandhouding, ontwikkeling en herstel van de natuur en het natuurlijk milieu en door een natuurgericht beheer.

2.3.2 Vlarem II

Op 1 juni 1995 keurde de Vlaamse regering het Vlaamse Reglement inzake milieuvorwaarden voor hinderlijke inrichtingen (VLAREM II)¹⁵. Via het milieuvergunningenbeleid worden strenge beperkingen opgelegd aan de constructie en inplanting van (nieuwe) stallen voor de veehouderij.

In waterwingebieden, beschermingszones type I, II of III, kwetsbare zones en andere dan agrarische gebieden is het verboden nieuwe varkenshouderijen, pluimveestallen en andere stallen te exploiteren of bestaande stallen uit te breiden.

Daarnaast gelden er, afhankelijk van het aantal gehouden dieren en staltype, verbods- en afstandregels ten opzichte van elk op het gewestplan aangegeven woonuitbreidingsgebied, natuurgebied met wetenschappelijke waarde of natuurreservaat, bosreservaat, gebied voor verblijfsrecreatie en woongebied ander dan een woongebied met een landelijk karakter, gaande van 50 m tot 1000 m, of een totaal verbod.

¹⁵ Teksten omtrent de wettelijke bepalingen zijn terug te vinden via de website www.emis.vito.be

2.3.3. Mestbeleid

2.3.3.1. Achtergrond

De meerderheid van de bevolking beschouwt het landbouwgebied niet uitsluitend meer als een ruimte voor de boer, maar als een publiek bezit dat naast de agrarische ook andere functies heeft (b.v. landschapsbeleving, recreatie). Onder meer onder druk van die publieke opinie, legt de overheid steeds grotere milieubeperkingen op.

De laatste jaren wordt de nadruk gelegd op een meer brongerichte aanpak van de overbemesting (preventie- en voorkomingsbeleid). In de landbouw zijn het vooral de potentiële verontreiniging en hinder door het gebruik van mest die de aandacht krijgen. De strengere eisen op het gebied van de milieubescherming en natuurbehoud gaan dikwijls wel gepaard met een belangrijk inkomensverlies voor de boer.

In Vlaanderen draagt het mestoverschot in belangrijke mate bij tot de vervuiling met fosfaat (eigenlijk P_2O_5 of difosforpentoxide) en stikstof (N). Dit regionale mestoverschot kent vier belangrijke oorzaken:

- Toename van het veebestand;
- Daling van het aantal grondgebonden bedrijven en de oppervlakte in gebruik;
- Inkrimping van het landbouwareaal;
- Invoer van meststoffen en van grondstoffen voor veevoeders (verstoorde mineralenbalans).

Daarbij komt de regionale concentratie van vooral de varkenshouderij. Deze draagt bij tot de efficiëntie en de concurrentiekracht van de sector, maar is één van de knelpunten in de mestproblematiek.

Met het doel de Europese nitraatrichtlijn te bereiken tegen **1 januari 2004** en de aanwezige mestoverschotten (66 miljoen kg stikstof en 28 miljoen kg fosfaat in 2000) weg te werken, zijn meerdere elkaar opvolgende en versterkende initiatieven door de Vlaamse regering uitgewerkt. Vanaf 1 januari 2000 is MAP2bis van kracht, steunend op een driesporenbeleid en gericht op het daadwerkelijk realiseren van de milieuresultaten. Dat driesporenbeleid omvat een aanpak aan de bron, een oordeelkundige bemesting en de mest- en nutriëntenverwerking (Figuur 2.1).

2.3.3.2. Driesporenbeleid

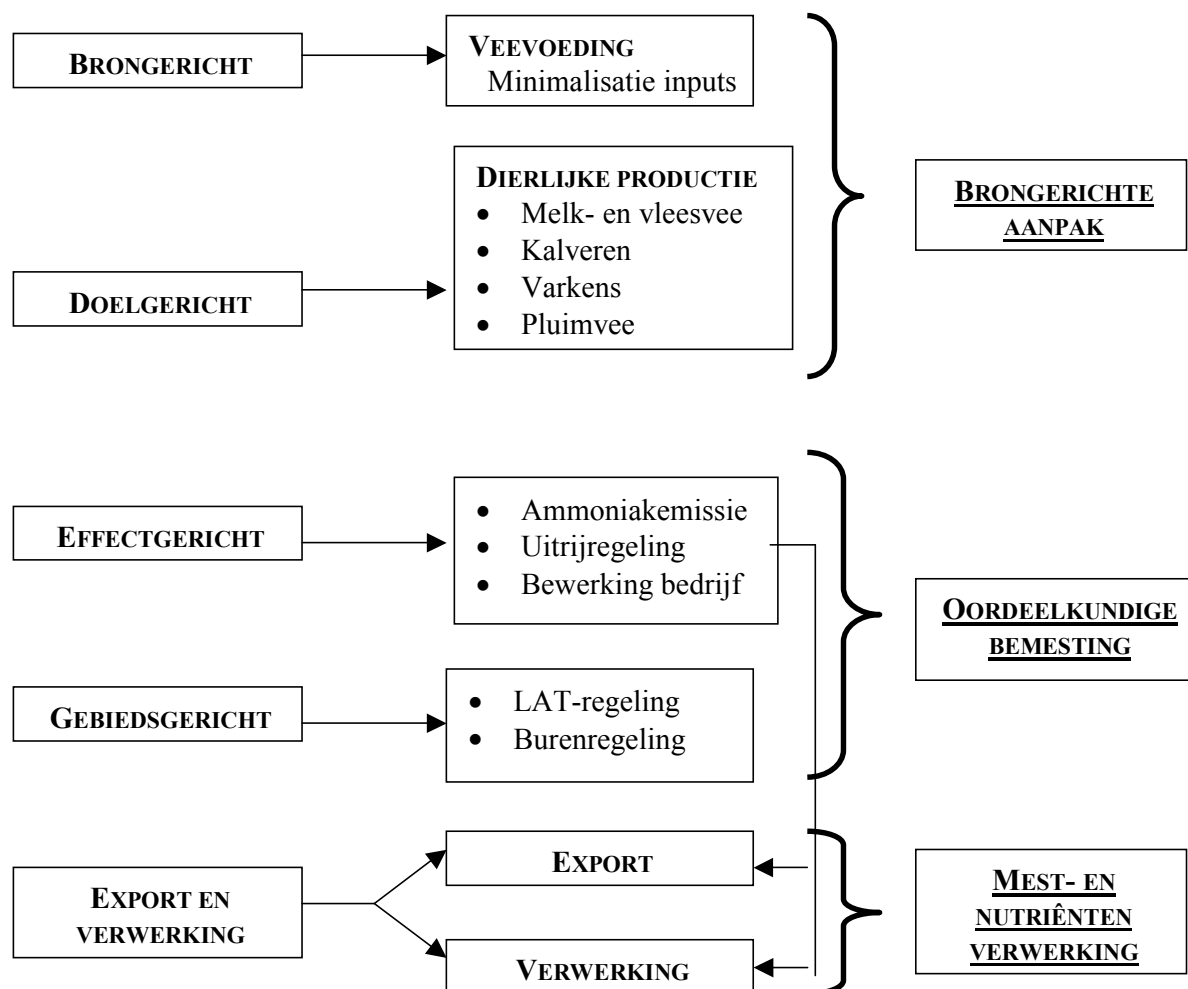
De **aanpak aan de bron** wordt verwezenlijkt door het gebruik van aangepaste voedertechnieken en efficiëntere, nutriëntenarme voeders. Dat wordt gekoppeld aan het beredeneerd voederen via het bijhouden van nutriëntenbalansen. Op bedrijfsniveau kan door middel van bedrijfsbalansen op een milieuvriendelijke manier worden geproduceerd.

Tenslotte kan de herstructurering van de veehouderij via een afbouw van de veestapel bijdragen tot de reductie van de mestoverschotten. De Vlaamse overheid hoopt door het verminderen van de nutriëntenproductie via aanpak aan de bron het mestoverschot met 25 % te reduceren.

Het **oordeelkundig bemesten**, dat 25 % van de mestoverschotten moet wegwerken, wordt bekomen door het bijhouden van een bodembalans en het controleren van het nitraatresidu ook na de teelt. Door het bewerken van dierlijke mest wordt een betere N/ P₂O₅-verhouding bekomen, die is afgestemd op de bodem- en teeltbehoeften. Daarnaast moet bemest worden, wanneer de teelten er maximum gebruik van maken. De periodes, de omstandigheden en de plaatsen waar dierlijke mest mag worden gespreid, wordt geregeld door de zogenaamde uitrijregeling. Langs emissie-arme toedieningstechnieken tenslotte kan de emissie van ammoniak beperkt worden.

Met de **mest- en nutriëntenverwerking** moet de helft van de mestoverschotten weggewerkt worden zonder dat het probleem van het teveel aan stikstof en fosfaten wordt verplaatst van de bodem naar de lucht en het water. Export buiten het Vlaams Gewest wordt gelijk gesteld met mestverwerking. Mestverwerking is een absolute voorwaarde voor het voortbestaan van de niet-grondgebonden veehouderij.

Figuur 2.1 Driesporenbeleid.

Bron: Deuninck et al, 2000¹⁶.

2.3.3.3. Evaluatie

Voor Vlaanderen dringt de tijd om de nitraatrichtlijn te halen en te voorkomen dat geheel Vlaanderen wordt uitgeroepen tot kwetsbare zone. In deze optiek werd vanaf januari 2000 MAP2bis van kracht. MAP2bis kiest voor een doel- en resultaatgerichte aanpak. Getracht wordt de uitscheidings- en bemestingsnormen wetenschappelijk te onderbouwen. Een stapsgewijze verwerkingsplicht wordt ingevoerd en door het opleggen van een nutriëntenhalte wordt een stand-still van de veestapel nagestreefd.

¹⁶ Deuninck, J.; Dhont, S.; Smis K.; Viaene, J. (2000). Structurele aanpassingen voor de Vlaamse varkenhouderij: Deel 3, Mogelijke structurele aanpassingen van de Vlaamse varkenssector. Universiteit Gent, Faculteit Landbouwkundige en Toegepaste biologische Wetenschappen.

Verder staat of valt MAP2bis met mestverwerking. Op vandaag maakt een evaluatie van de mestverwerkingsmogelijkheden duidelijk dat de kosten minimaal 500 BEF/m³ mengmest zijn. Rekening houdend met voortschrijdende verwerkingsplicht zullen bijgevolg de kosten evenredig toenemen en het arbeidsinkomen dalen¹⁷. Bovendien zijn tot op heden onvoldoende mestverwerkingsinstallaties operationeel teneinde op grote schaal de mestoverschotten aan te pakken. Een falen van mestverwerking zal leiden tot een koude sanering met grote sociale gevolgen omwille van de hoge heffingen van MAP2bis. Daarbij zijn het precies de goed gestructureerde bedrijven met een dimensie die in EU-perspectief kunnen meedingen, die bedreigd worden in hun bestaan. De kleinschalige bedrijven die meestal niet competitief zijn, kunnen doorgaan met spreiden zoals voorheen. Op die wijze verliest de sector haar slagkracht en exportpotentieel.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de verwerkingsplicht per provincie in 2003. Daarenboven wordt een beeld gegeven van de toegekende vergunningen voor mestverwerking en het operationeel karakter van deze vergunningen.

Tabel 2.2. Overzicht van de verwerkingsplicht, capaciteit van de vergunningen en operationele mestverwerkinginstallaties in Vlaanderen, in 1.000 ton mest.

Provincie	Verwerkingsplicht 2003		Capaciteit vergunningen mei 2002		Operationele installaties maart 2002	
	Varken	Pluimvee	Varken	Pluimvee	Varken	Pluimvee
Antwerpen	500	120	252	35	-	-
Vlaams-Brabant	70	10	11	-	-	-
West-Vlaanderen	1.300	140	1.007	257	58,5	237
Oost-Vlaanderen	400	50	160	247	-	130
Limburg	120	45	15	5	-	-
TOTAAL	2.390	365	1.445	544	58,5	367

Bron: VCM (2002).

Bovenstaande tabel geeft aan dat voor pluimveemest de vergunde capaciteit ruimschoots de verwerkingsplicht overtreft en dat zelfs de operationele capaciteit voldoende is. Voor varkensmest daarentegen bedraagt de vergunde capaciteit ongeveer 60% van de benodigde, terwijl de operationele verwaarloosbaar is. Het geeft duidelijk aan dat de varkenssector voor problemen staat, die binnen het vooropgestelde tijds kader geen oplossing kunnen vinden. MAP2bis is vooral op korte en middellange termijn gericht en wordt globaal als te weinig stimulerend en te veel bestraffend ervaren. Communicatie tussen de overheid en de

¹⁷ Viaene, J. (1999). Kansen en bedreigingen voor de Vlaamse intensieve dierlijke productie. Tijdschrift voor sociaal wetenschappelijk onderzoek van de landbouw, jaargang 13 (1999), nummer 4, p. 271-274.

betrokkenen verloopt niet altijd even vlot. Een sfeer van ongerustheid en onduidelijkheid resulteert in onzekerheid en leidt tot een daling van de investeringen.

Toch laat MAP2bis via aanpak aan de bron de mogelijkheid tot afbouw van de varkensstapel open. Een warme sanering door de Vlaamse Overheid, kan bijdragen tot het oplossen van het mestprobleem. Een aantal kleine veehouders, meestal onrendabele bedrijven die aan het uitbollen zijn, wachten daar op en zetten hun activiteit zo lang voort. Een afbouw van de varkensstapel (cf. Uitvoeringsbesluit Vlaamse Regering van 20 april 2001) kan de druk op de schaarse grond iets verlichten en voorkomen dat kosten voor mestafzet te hoog oplopen. Op die wijze krijgen de blijvers ademruimte en nieuwe toekomstperspectieven.

In 2001 werd een eerste ronde in het kader van de opkoopregeling georganiseerd ter waarde van ongeveer 25 miljoen EUR. Onderstaande tabel geeft een overzicht van het aantal ingediende aanvragen. Hiervan werden 540 behandeld en 512 goedgekeurd. Het betreft ongeveer 12.300 zeugen en 170.000 mestvarkens die uit productie worden genomen. Het betekent 2.502 ton N en 1.083 ton P₂ O₅. Uitgerekend in m³ betekent dat ongeveer 260.000 ton mest of 10% van de verwerkingsplicht.

Tabel 2.3. Aantal aanvragen in het kader van de afbouw van de veestapel, 1ste ronde 2001.

Provincie	Aantal aanvragen
Antwerpen	74
Vlaams-Brabant	43
West-Vlaanderen	515
Oost-Vlaanderen	201
Limburg	48
TOTAAL	881

Bron: ALT (2002).

De tweede ronde die in 2002 georganiseerd wordt is minder succesvol. In juni 2002 bedraagt het aantal aanvragen ongeveer 300. Het heeft vooral te maken met het feit dat de uitbetalingsvoorwaarden minder aantrekkelijk zijn voor de grotere bedrijven. In de eerste ronde hebben vooral kleinere bedrijven ingetekend, die reeds aan te uitbollen waren en van plan waren om de activiteit stop te zetten.

Het is duidelijk dat de warme sanering met stopzettingvergoeding alleen geen oplossing zal bieden voor het mestprobleem. Mestverwerking blijft een cruciaal punt. De toekomst van de Vlaamse varkenshouderij wordt sterk bepaald, door het al dan niet economisch haalbaar zijn van mestbe- en verwerking.

2.3.4 Vogel- en habitatrichtlijn

Om aan de EU-Vogelrichtlijn (79/409/EEG), ter bescherming van alle natuurlijk in het wild levende vogelsoorten, te voldoen heeft het Vlaams Gewest 23 speciale beschermingszones¹⁸ aangeduid. Slechts 7 van deze 23 gebieden zijn over hun ganse oppervlakte beschermd. Voor de andere (niet-integrale) Vogelrichtlijngebieden komen enkel de per zone aangeduide beschermde habitats in aanmerking naast de natuurgebieden, bosgebieden, bosgebieden met ecologisch belang en de ‘natuurreservaten’ (R-gebieden) zoals afgebakend op het gewestplan.

Het besluit van 1988 (gewijzigd door het Besluit Vlaamse Regering van 23/06/1998 en van 17/07/2000) bevat geen concrete beschermingsmaatregelen voor de 23 gebieden. Deze werden nadien, zij het slechts in beperkte mate, genomen in het kader van andere natuur- en milieuwetgeving. Voor een aantal activiteiten (aanleg van een hoofdtransportleiding, ruilverkavelings-, landinrichtings- en waterhuishoudingsprojecten) is een milieueffectrapport (MER) vereist, het vegetatiewijzigingsbesluit is van toepassing, volgens het mestdecreet is bemesting met dierlijke mest verboden tussen 2 november en 15 februari; en moeten rond bepaalde kwetsbare habitats bufferzones worden gerespecteerd.

Afgebakende vogelrichtlijngebieden die van toepassing zijn¹⁹ in Noord-Limburg:

- Vallei van de Zwarte Beek

Oppervlakte : 8.864 ha

Naast broedvogels zoals Korhoen, Nachtzwaluw, Boomleeuwerik, Blauwborst, Grauwe Klauwier zijn ook de Blauwe Kiekendief en de Kraanvogel belangrijk.

Habitat →

Bossen : 20%

Struikgewas : 30%

Grasland : 10%

Artificiële landschappen : 40% (voornamelijk landbouw)

- Gebieden gelegen te Bocholt, Hechtel-Eksel, Meeuwen-Gruitrode, Neerpelt en Peer

Oppervlakte : 9.863 ha

Grote ornithologische waarde door de aanwezigheid van de Blauwborst en de Ortolaan.

Habitat²⁰ →

Bossen : 5%

Moerasgebieden : 5%

Artificiële landschappen : 80%

- Gebieden gelegen te Houthalen–Helchteren, Meeuwen-Gruitrode en Peer

¹⁸ Natuurverlies moet volgens het Natuurdecreet worden gecompenseerd

¹⁹ informatie en afbakening terug te vinden via www.mina.vlaanderen.be en www.insnat.be

Oppervlakte : 2.851 ha

Naast de broedvogels Korhoen, Porseleinhoen, Nachtzwaluw, Boomleeuwerik en Blauwborst, meer dan 20 pleisterende Kraanvogels.

Habitat →

Bossen : 5%

Struikgewas : 70%

Moerasgebied : 5%

Artificiële landschappen : 20%

- Hamonterheide, Hageven, Buitenheide, Mariahof en Stamprooierbroek

Oppervlakte : 13.125 ha

Meest kenmerkende broedvogels zijn Wespandief, IJsvogel, Zwarte Specht, Boomleeuwerik, Blauwborst en Grauwe Klauwier.

Habitat →

Bossen : 35%

Struikgewas : 5%

Artificiële landschappen : 60%

De gebieds- en soortbescherming uit de Vogelrichtlijn werd in 1992 verbeterd door de Habitatrictlijn (92/43/EEG). Deze richtlijn heeft als doel de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde fauna en flora. Gebieden die volgens de Habitatrictlijn aangeduid worden, worden ook Speciale Beschermingszones genoemd.

Gebieden die relevant zijn voor het studiegebied en die aangeduid zijn in het kader van de Habitatrictlijn²¹, zijn :

- Valleigebied van de Kleine Nete met brongebieden, moerassen en heiden

Oppervlakte : 4884 ha

Betrokken gemeente: Lommel

- Hageven met Dommelvallei, Beverbeekse heide, Warmbeek en Wateringen

Oppervlakte : 1980 ha

Betrokken gemeenten: Lommel, Hamont-Achel, Overpelt, Neerpelt, Peer, Bocholt en Hechtel-Eksel

- Abeek met aangrenzende moerasgebieden

Oppervlakte : 2523 ha

Betrokken gemeenten: Bree, Bocholt, Peer en Meeuwen-Gruitrode

²⁰ Enkel hoofdgebruik wordt weergegeven, overige habitats zijn verhoudingsgewijs minder belangrijk

²¹ Beslissing Vlaamse Regering 4 mei 2001

- Itterbeek met Brand, Jagersborg & Schootsheide en Bergerven

Oppervlakte : 1869 ha

Betrokken gemeenten: Bree en Meeuwen-Gruitrode

- Mangelbeek en heide- en vengebieden tussen Houthalen en Gruitrode

Oppervlakte : 3768 ha

Betrokken gemeente: Meeuwen-Gruitrode

2.3.5 Natuurdecreet

Het Vlaams Decreet van 21 oktober 1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu, kortweg het Natuurbehouddecreet, is niet alleen gericht op “de bescherming, de ontwikkeling, het beheer en het herstel van de natuur en het natuurlijk milieu”, maar ook op “de handhaving of het herstel van de daartoe vereiste milieukwaliteit”. Daarnaast wordt het “scheppen van een zo breed mogelijk maatschappelijk draagvlak beoogd”.

Het decreet is het resultaat van het streven naar een samenhangend netwerk van natuurgebieden en van het integreren van het natuurbeleid in de andere maatschappelijke sectoren. Het is de bedoeling (besluit Vlaamse Regering 23/07/1998) om tegen eind 2002²² een Vlaams Ecologisch Netwerk (VEN) af te bakenen met een totale oppervlakte van 125.000 ha. Aan deze gebieden worden reglementaire bepalingen en voorschriften gekoppeld en elk gebied wordt binnen de tien jaar voorzien van een natuurrichtplan.

In gebieden van het VEN kunnen meerjarige cultuurgewassen en lijn- en puntvormige landschapselementen niet verwijderd worden. Daarenboven wordt het gebruik van biociden aan banden gelegd. Voor percelen gelegen in dergelijke gebieden kan de landbouwer, beheerder van natuurreservaten, boscijner en grondeigenaar (mits bepaalde voorwaarden) een vergoeding vragen voor het herstellen, ontwikkelen en onderhouden van natuurwaarden. De Vlaamse Regering erkende terreinbeherende natuurorganisaties hebben recht van voorkoop voor gebieden gelegen binnen het VEN

In aanvulling op het VEN wordt ook tegen eind 2002 een Integraal Verwevings- en Ondersteunend Netwerk (IVON) afgebakend, bestaande uit 150.000 ha natuurverwevingsgebieden en natuurverbindingsgebieden. In tegenstelling tot het VEN kan de Vlaamse Regering slechts stimulerend optreden ten aanzien van particuliere eigenaars en grondgebruikers. In deze gebieden wordt, in het kader van de binnen de tien jaar voorziene natuurrichtplannen, met stimulerende maatregelen gewerkt. Deze maatregelen mogen de landbouw en de bosexploitatie niet regelen, tenzij met behulp van beheersovereenkomsten. In de natuurverwevingsgebieden wordt een stand-still beleid gevoerd, waarbij niet naar

uitbreiding van ‘natuur’ wordt gestreefd. In dergelijke gebieden is de functie natuur nevens geschikt aan landbouw. Er wordt gestreefd naar behoud van natuurwaarden, beheer van vegetatie, fauna en flora gekoppeld aan een recreatief medegebruik.

2.3.6 Beschermde landschappen

De wet op de bescherming van monumenten en landschappen werd voor het eerst goedgekeurd op 7 augustus 1931. Hierdoor wordt het mogelijk om monumenten en landschappen waarvan het behoud in historisch, artistiek of wetenschappelijk opzicht van nationaal belang is, bij Koninklijk Besluit te rangschikken en onder bescherming van de overheid te plaatsen. Het duurt tot het decreet van 14 juli 1993 voor er enige wijzigingen worden aangebracht in verband met de bescherming van landschappen. Op 16 april 1996 volgt een decreet (gewijzigd 8/12/2000 en 21/12/2001) betreffende de landschapszorg. Hierin staat de bepaling dat de eigenaars, erfpachthouders, opstalhouders en vruchtgebruikers van een voorlopig of definitief beschermd landschap verplicht zijn tot de nodige instandhoudings- en onderhoudswerken, het in goede staat te houden en het niet te ontsieren, te beschadigen of te vernielen.

Er zijn drie beschermde landschappen aanwezig in Noord-Limburg :

- Dommel en Bollisserbeek (Overpelt, Hechtel-Eksel, Peer): beschermd bij ministerieel besluit op 29 december 1987
- Hageven (Lommel, Neerpelt): beschermd bij ministerieel besluit op 8 juni 1985
- Hobos (Overpelt): beschermd bij ministerieel besluit op 18 april 2000

Daarnaast is er nog een voorlopig beschermd landschap :

- Vloeiweiden (Lommel-Kolonie) : voorlopige bescherming vanaf 29 april 2002

2.3.7 GNOP's

Ingevolge de gemeentelijke milieuconvenanten, waarbij de gemeenten financiële steun krijgen om te voldoen aan een aantal verplichtingen inzake milieu- en natuurbeleid, hebben alle betrokken gemeenten een gemeentelijk natuurontwikkelingsplan laten opstellen (GNOP).

²² Voorlopige vaststelling van 87.000 ha door Vlaamse regering op 19 juli 2002

2.3.8 Landschapsatlas

Midden 2001 werd door de afdeling Monumenten en Landschappen van de Vlaamse Gemeenschap de Landschapsatlas voorgesteld. Dit is een inventaris van de landschappelijke relictgebieden van Vlaanderen die op macroschaal (1/250.000) werden beschreven en gewaardeerd. Daaruit werd een gewenst landschapsbeleid ontwikkeld dat dient ter ondersteuning van het gewestelijke en provinciale niveau.

Relictzones

Dit zijn gebieden van wisselende oppervlakte waar de landschappelijke structuren zoals bewoning, wegen, kavels of lineair groen herkenbaar zijn gebleven. Hieronder volgt de lijst van relictzones aanwezig in Noord-Limburg :

- Stuifzanden van Lommel (Lommel)
- Watering Lommel-Kolonie (Lommel)
- Hageven (Lommel/Neerpelt)
- Grote Heide / Achelse heide (Hamont-Achel, Neerpelt)
- Vallei van de Warmbeek (Hamont-Achel, Neerpelt)
- Het Lo (Hamont-Achel)
- Kattenbos (Lommel)
- Pijnven (Overpelt, Hechtel-Eksel, Lommel)
- Kamp van Beverlo (Hechtel-Eksel, Lommel)
- Bossen te Vlasmeer (Hechtel-Eksel, Overpelt)
- Bovenloop van de Zwarte Beek (Hechtel-Eksel, Peer)
- Oude landbouwlandschappen langs de Dommel (Hechtel-Eksel, Peer)
- Oud akkerland van Overpelt (Hechtel-Eksel, Neerpelt, Overpelt, Peer)
- Kolisbos (Bocholt, Neerpelt, Peer)
- Bebooste stuifzanden te Kaulille (Bocholt, Neerpelt)
- Veldhoven – Kreyel (Bocholt, Hamont-Achel)
- Benedenloop van de Abeek (Bree, Bocholt)
- Grote Brogel (Bocholt, Peer)
- Vallei van de boven- en middenloop Abeek (Bocholt, Meeuwen-Gruitrode, Peer)
- Stamprooierbroek (Bocholt, Bree)
- Landbouwgebied Tongerlo (Bree)
- Gedegradeerde bocage rond de Zuurbeek (Bree)
- Vallei van de Itterbeek (Bree, Meeuwen-Gruitrode)
- Groot Schietveld (Meeuwen-Gruitrode, Peer)
- Paraboolduin Opglabbeek (Bree, Meeuwen-Gruitrode)
- Communautaire akker Neeroeteren (Bree, Meeuwen-Gruitrode)
- Kernvlakte van Bocholt (Bree)

Ankerplaatsen

Het decreet van 16 april 1996 houdende de bescherming van landschappen definieert het zo:

“Ankerplaatsen: de meest waardevolle landschappelijke plaatsen die bestaan uit complexen van gevarieerde erfgoedelementen die een geheel of ensemble vormen. Ze zijn uitzonderlijk inzake gaafheid of representativiteit of nemen ruimtelijk een plaats in die belangrijk is voor de zorg of het herstel van de landschappelijke omgeving.”

Door deze uitgesproken identiteit is het mogelijk dat ankerplaatsen buiten relictzones voorkomen. Volgende ankerplaatsen zijn aanwezig in Noord-Limburg :

- Waterring Lommel-Kolonie (Lommel)
- Hageven (Lommel, Neerpelt)
- Warmbeekvallei en kasteel Beverbeek (Hamont-Achel, Neerpelt)
- Lozeheide & kasteel Het Lo (Hamont-Achel, Bocholt)
- Hoeve Hobos en omgeving (Overpelt, Hechtel-Eksel)
- Valleien Dommel en Bollisserbeek tussen Wijchmaal, Peer en Kleine Brogel (Overpelt, Hechtel-Eksel, Peer)
- Heide- en stuifzandcomplex van Hechtel-Helchteren met vallei van de Zwarte Beek (Hechtel-Eksel)
- Vallei van de Abeek en straatdorp Plokrooi (Meeuwen-Gruitrode)
- Vallei van de Itterbeek en Eetsevelderbeek van Gruitrode tot Opitter (Bree, Meeuwen-Gruitrode)
- Duinengordel van Opglabeeek – Gruitrode (Meeuwen-Gruitrode)
- De Brand (Bree)
- Vallei van de Abeek van Bocholt tot Molenbeersel met Stamproyerbroek (Bocholt, Bree)
- Vallei van de Abeek stroomopwaarts van Bocholt (Bocholt, Bree, Meeuwen-Gruitrode, Peer)

2.4 Beleid inzake Toerisme en Recreatie

Toerisme en recreatie zijn twee begrippen die nauw verbonden zijn maar tegelijk duidelijk verschillen.

Toerisme²³: bevat het geheel van verschijnselen en interrelaties die verband houden met de verplaatsing naar en het tijdelijk verblijf van mensen in een andere dan de alledaagse leefomgeving, hetzij bij wijze van vrijetijdsbesteding, hetzij in de context van de persoonlijke ontwikkeling, hetzij in het kader van de beroepsuitoefening.

Recreatie: is het geheel van gedragingen die in eerste instantie gericht zijn op de eigen verlangens inzake fysieke (sport, spel, enz.) en geestelijke (cultuur, hobby enz.) ontspanning, die plaats vinden binnen de vrije tijd (de tijd die overblijft na de maatschappelijke en fysiologische²⁴ activiteiten)

2.4.1 Strategisch Beleidsplan Toerisme en Recreatie (Limburgse Kempen 2001-2006)

Ter verduidelijking en aanvulling van het beleidsplan van Toerisme Limburg heeft Toerisme Limburgse Kempen een eigen beleidsplan voor toerisme en recreatie opgesteld. De doelstelling is om de toeristische marktpositie van de regio te onderzoeken, en van daaruit een beleid op te stellen dat deze positie verbetert.

Operationele doelstellingen tot 2006;

- Verblijfstoerisme

Voor het verblijfstoerisme voorziet het beleidsplan een jaarlijkse stijging van 3 tot 6 % in het hoeve- en plattelandstoerisme. Andere overnachtingsmogelijkheden zouden min of meer status quo blijven.

- Dagtoerisme

De vernieuwende en professionele aanpak zorgt voor een groter aantal mogelijkheden en een betere bekendheid bij het publiek. Per toeristisch-recreatief element zijn een aantal opties genomen:

- Natuur : er is een verwachte stijging, vooral daar waar routestructuren²⁵ aanwezig zijn. Door het grote aanbod zijn de Limburgse Kempen belangrijk tot op internationaal vlak.

²³ Ontwerptekst (2001) Provinciaal Structuurplan Limburg

²⁴ eten, drinken, slapen, ...

²⁵ onder andere fiets- en wandelroutes

- Cultureel erfgoed : verwachte bezoekersgroei voor volgende sites: *Achelse Kluis, Burgemeestershuis Lommel, Kommanderij van de Duitse Ridderorde te Meeuwen-Gruitrode, St-Trudatoren te Peer, Stevensmolen te Overpelt met Molenmuseum en Kleinmolen te Overpelt met kaarsenmakerij/kunstgallerij.*
- Musea : sterke stijging van bezoekersaantallen na verbouwingen aan Brouwerijmuseum te Bocholt en Museum Kempenland te Lommel
- Ambachtelijke Kempen : belangrijk voor Peer als Zuivelcentrum
- MICE (Meetings, Incentives, Conventions and Exhibitions)
Door de stijgende vraag naar congresmogelijkheden is de ontwikkeling van geschikte locaties belangrijk. Bestaande locaties zijn :
 - TTI nv (Bree)
 - Brouwerijmuseum (Bocholt)
 - Center Parcs Vossemere (Lommel)
 - Center Parcs Erperheide (Peer)
 - Orshof te Meeuwen-Gruitrode

2.4.2 Varia

De Streekvisie Noord-Limburg stelt volgende ontwikkelingstendensen vast :

- Aanwezigheid van toeristisch potentieel in het Nederlandse en Antwerpse grensgebied : ontwikkeling van grensoverschrijdend wandel- en fietsroutenetwerk, watertoerisme en ruitertoerisme.
- Algemene vakantietrends
 - Stijgende vraag naar korte vakanties;
 - Stijgende vraag naar hoeve- en plattelandstoerisme;
 - Stijgende vraag van senioren en gezinnen met jonge kinderen naar toerisme dicht bij huis;
 - Vraag naar nieuwe vormen van toerisme : sportief, actief en gezond
- Toenemende vraag naar motorhome-staanplaatsen.

Het Regionaal Landschap Kempen en Maasland (RLKM) vloeit voort uit een samenwerkingsovereenkomst tussen 12 gemeenten (in ons studiegebied Bree, Peer en Meeuwen-Gruitrode), provincie Limburg en een aantal belangengroepen. Door het financieel stimuleren van initiatieven, probeert RLKM natuur en landschap te versterken door het als troef uit te spelen voor de levenskwaliteit van het gebied en het natuurgericht toerisme in de regio. Concreet is in het kader van toerisme en recreatie een fiets- en wandelwegen-netwerk ontwikkeld.

Aansluitend op het fietsroutenetwerk van RLKM heeft Toerisme Limburgse Kempen voor de resterende gemeenten een plan opgemaakt.²⁶

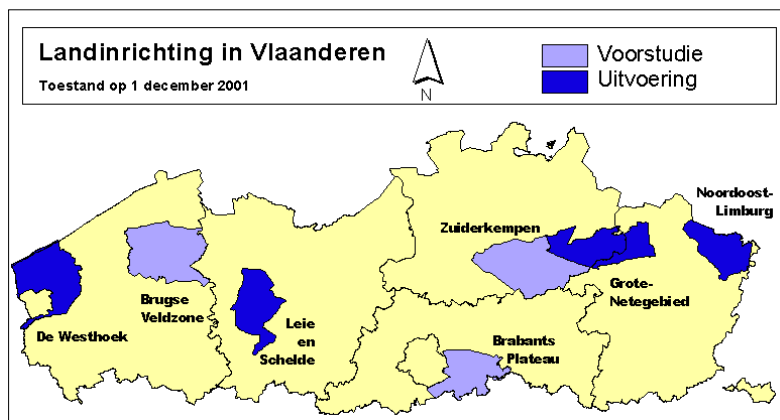
²⁶ Meer info over toeristisch-recreatieve mogelijkheden terug te vinden op de website www.limburgsekempen.be

2.5 Maatregelen in uitvoering

2.5.1 Landinrichting

Een landinrichtingsproject heeft tot doel het bevorderen, voorbereiden, integreren en begeleiden van maatregelen, handelingen en werken die uitgaan van de bevoegde overheden en gericht zijn op het vrijwaren, herwaarderen en het meest geschikt maken van gebieden conform de bestemming toegekend door de wetgeving op de ruimtelijke ordening²⁷.

Momenteel zijn er twee landinrichtingsprojecten, met impact op de met de landbouw samenhangende open ruimte, goedgekeurd en doorlopend in Noord-Limburg.

Grote Nete (1998) :

Dit provinciegrensoverschrijdend projectgebied bevat een groot deel van het grondgebied Lommel, meer specifiek de omgeving van Kerkhoven en nog een klein deel van Hechtel-Eksel.

Onwikkelingsrichtingen binnen het projectgebied bepalen onder meer dat Hechtel een niet-landbouwgebied is. Kattenbos en Lange Heuvelheide zijn landbouwgebieden met mindere geschiktheid en Kerkhoven is een overgangsgebied.

De doelstellingen van het landinrichtingsproject zijn :

- Het bestendigen en ondersteunen van
 - Agrarisch bodemgebruik als belangrijkste landschapsdrager ;
 - Multifunctioneel bosgebied Pijnven-Kettenbos;
 - Beekdallandschappen van de Molse en Grote Nete;

²⁷ Ontwerp provinciaal structuurplan Limburg, 2001

- Het ontwikkelen van kwalitatief hoogstaande structuren, met plaatselijk het bestendigen en ondersteunen van de kenmerken die eigen zijn aan het gebied van de interfluvia en van het Demerland;
- Het begeleiden van de grootschalige lijnvormige structuren (kanalen en expreswegen,...).

Noordoost Limburg (1995) :

Delen van de gemeenten Bocholt en Bree worden bestreken door het landinrichtingproject Noordoost Limburg.

De visie van het project met betrekking tot open ruimte omvat:

- Verbetering van de externe productieomstandigheden voor landbouw gekoppeld aan behoud openheid;
- Ontwikkeling van natuurwaarden in verweving met een meer extensieve landbouwfunctie;
- Behoud en herstel van het kleinschalig extensief agrarisch cultuurlandschap;
- Bescherming en ontwikkeling van het weidevogelgebied;
- Herstel van het natuurlijk karakter van beekvalleien;
- Behoud en ontwikkeling van natuurlijke ecosystemen.

In beide gebieden bestaan deelprojecten rond natuurinrichting en ruilverkaveling in onderzoeksfase.

2.5.2 Interreg²⁸

INTERREG is een initiatief van de Europese Commissie met als doelstelling het ondersteunen van de aan de binnen- en buitengrenzen van de Europese Unie gelegen regio's. Ten gevolge van hun relatief geïsoleerde ligging ten opzichte van de nationale economische centra en de Europese Unie als geheel, hebben deze regio's dikwijls nood aan stimulansen voor de socio-economische ontwikkeling.

De prioriteiten voor Interreg III zijn:

- Verbeteren van de fysieke infrastructuur;
- Bevorderen van economische en wetenschappelijk/technologische samenwerking;
- Bescherming van het leefmilieu;

²⁸Zie onder meer <http://www.euregio-mr.org/N/N3/N34/N342.htm>, <http://www.luc.ac.be/onderzoeksinformatie/internationaal/interreg.html>.

- Ontwikkeling en benutting van het menselijk potentieel;
- Bevorderen van maatschappelijke integratie;
- Technische bijstand.

Algemene voorwaarden waaraan de projectvoorstellen moeten voldoen zijn:

- Grensoverschrijdend karakter;
- Innoverend karakter;
- Cofinanciering is noodzakelijk;
- Minimale projectkosten bedragen 100.000 EUR;
- Zoveel mogelijk partners moeten betrokken worden;
- Max. 50% subsidie van interreg;
- Project moet kaderen in bovenstaande prioriteiten;
- Aandachtspunten duurzaam beleid, gelijke kansen en effecten arbeidsmarkt.

Interreg III komt in navolging van het vorige programma dat liep tot 1999. Het nieuwe programma loopt van 2000 tot 2006.

Momenteel zijn er twee overkoepelende projecten lopende, namelijk de projecten Euregio Maas-Rijn en Benelux Middengebied met respectievelijk een budget van 52,7 en 59,7 miljoen EUR.

2.5.3 Afbakening van de agrarische gebieden

In 1998 werd door AMINAL Afdeling Land een eerste voorontwerp voor de afbakening en differentiatie van het agrarisch gebied opgemaakt²⁹. Dit voorstel tot afbakening duidt de gebieden aan die ten opzichte van de huidige gewestplanbestemmingen volgens het Vlaams Gewest in aanmerking komen om opgenomen in of uitgesloten te worden uit het agrarisch gebied, alsook de wijze waarop de gebieden van de agrarische structuur verder gedifferentieerd kunnen worden als natuurverwevingsgebied of zone non-aedificandi.

De gebieden uit te sluiten uit het agrarisch gebied zijn percelen die omwille van het huidig bodemgebruik (tuinen, bewoning, recreatie,...) betekenis voor de agrarische structuur verloren hebben of structureel en onomkeerbaar aangetast zijn (versnipperd, ingesloten door bebouwing, beperkte restoppervlakte, ...). In andere gevallen gaat het om agrarische gebieden met een lage landbouwkundige waarde waar natuur of bos het actuele bodemgebruik bepalen.

²⁹ Vandevoort C., Keijers S., Van Lishout S., Cornelis J., Willekens A., Van Orshoven J., Feyen J, 1998, Eindrapport 'Opbouw van een geografische databank met de concrete afbakening en differentiatie van de agrarische gebieden in Vlaanderen', Ground for GIS – K.U.Leuven R&D i.o.v. AMINAL Land, 33p

Tabel 2.4. Afbakening agrarische gebieden in ha.

	Bocholt	Bree	Hamont-Achel	Hechtel-Eksel	Lommel	Meeuwen-Gruitrode	Neerpelt	Overpelt	Peer
Totale oppervlakte agrarisch gebied gewestplan (1998)	3.366	4.289	1.717	1.494	2.243	4.080	1.950	1.252	6.058
• Op te nemen als agrarisch gebied	424	244	227	26	251	57	24	58	51
• Uit te sluiten als agrarisch gebied	11			43	87	11	3	17	17
Totale oppervlakte concrete afbakening	3.779	452	1.994	1.477	2.407	4.126	1.971	1.292	6.091
Netto toename agrarisch gebied	413	244	227	-17	164	46	22	41	34
Totaal te differentiëren als verwevingsgebied	250	85		441	769	82	196	303	282
Totaal te differentiëren als zone non-aedificandi	115	967			200	687			913

Daar waar op niveau van Vlaanderen de oppervlakte af te bakenen landbouwgebied significant kleiner is dan de oppervlakte agrarische gebieden op het gewestplan (750.000 ha versus 808.000 ha) geeft dit eerste ontwerp aan dat in de 9 Noord-Limburgse gemeenten een toename van het agrarische gebied kan verwacht worden. Voor de definitieve afbakening van de agrarische structuur komen er vanaf 2003 gebiedsgerichte afbakeningsprocessen.

2.5.4 Afbakening van VEN en IVON

De Vlaamse regering keurde op 19 juli 2002 een ontwerpkaart voor het Vlaams Ecologisch Netwerk goed (ca. 85.000 ha VEN, binnen groene gewestplanbestemmingen, procedure decreet natuurbehoud). Deze plannen gaan in openbaar onderzoek van 23 september tot 21 november 2002 (zie <http://www.ven-ivon.be>). Parallel wordt gewerkt aan de voorbereiding van gewestelijke ruimtelijke uitvoeringsplannen voor bijkomende natuurgebieden (ca. 8.000 ha bestemmingswijzigingen). Voor het resterend deel van het VEN komen er gebiedsgerichte afbakeningsprocessen vanaf 2003.

2.5.5. Afbakening stedelijke gebieden

Tot op heden is er nog geen goedgekeurde afbakening van stedelijke gebieden op het grondgebied van de betrokken gemeenten.

3. Bestaande open ruimte structuur

In het eerste deel volgt een opsomming van de socio-economische gegevens uit de regio met betrekking tot het doelgebied, waardoor duidelijkheid ontstaat omtrent de evolutie van de land- en tuinbouwsector. In het tweede deel wordt de bestaande open ruimtestructuur samengevat in 11 deelgebieden, waarbij een overzicht wordt gegeven van de belangrijkste karakteristieken. In het derde deel worden prognoses gemaakt van de agrarische bedrijvigheid per deelruimte.

3.1. Structurele analyse

De structurele analyse van de land- en tuinbouwsector wordt weergegeven aan de hand van een aantal elementen, waaronder aantal bedrijven, oppervlakte, arbeidskrachten, arbeidsintensiteit, exploitatie, gewassen, veestapel, leeftijd bedrijfsleiders, opvolging en de verwachte ontwikkelingen of toekomstperspectieven van de bedrijven.

Om de evolutie van de land- en tuinbouwsector in Noord-Limburg weer te geven, wordt gebruik gemaakt van **beschrijvende statistiek**. Dit betekent dat aan de hand van de 15 mei-telling van het N.I.S. een beeld gegeven wordt van de evolutie van het aantal bedrijven en de gebruikte cultuuroppervlakte in Noord-Limburg. In de 15-mei telling worden de telplichtigen ingedeeld in zeven categorieën:

1. Landbouwers en/of veehouders als hoofdberoep;
2. Tuinbouwers als hoofdberoep;
3. Landbouwers, veehouders en/of tuinbouwers als nevenberoep;
4. Instellingen met land- en tuinbouwproductie of veehouderij;
5. Aannemers met eigen productie;
6. Aannemers zonder eigen productie;
7. Coöperatieven.

In dit hoofdstuk wordt onderscheid gemaakt **tussen beroeps- en gelegenheidsbedrijven**. De beroepsbedrijven omvatten de categorieën 1 en 2 uit de telling en de gelegenheidsbedrijven omvatten de categorieën 3, 5 en 6. De overige categorieën worden niet in aanmerking genomen bij de bespreking van de evolutie van de land- en tuinbouwsector in Noord-Limburg.

De verschillende **productierichtingen** worden eveneens in het onderzoek besproken. In het kader van EU-classificatie³⁰ worden de land- en tuinbouwbedrijven ingedeeld in productierichtingen op basis van technisch-economische specialisatie. Hierbij wordt uitgegaan van het **bruto standaardsaldo** (BSS). Het bruto saldo omvat de waarde van de opbrengsten verminderd met de specifieke kosten zoals zaai- en pootgoed, meststoffen, bestrijdingsmiddelen, vervanging van dieren en veevoeder. Het bruto saldo is zowat vergelijkbaar met het begrip toegevoegde waarde³¹. De term 'standaard' refereert naar de waarde van het bruto saldo, die overeenstemt met de gemiddelde situatie in een bepaalde regio. Een bedrijf wordt ondergebracht in een bepaalde productierichting op basis van de relatieve bijdrage van de verschillende activiteiten zoals akkerbouw, melkvee en varkens tot het totale BSS van het bedrijf. Het BSS heeft betrekking op een periode van 12 maanden en wordt berekend voor een referentieperiode van drie opeenvolgende jaren. Op regelmatige tijdstippen worden de criteria bij de berekening van het BSS herzien en geactualiseerd.

In het studiewerk van het CLE^{32,33} worden 16 productierichtingen onderscheiden (tabel 1). Om een beter beeld te kunnen brengen van de Noord-Limburgse land- en tuinbouwsector, worden de 16 productierichtingen herleid tot 7 productierichtingen:

³⁰ Europese Commissie, Beschikking van de Commissie van 7 juni 1985 houdende invoering van een communautaire typologie van de landbouwbedrijven, Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen, L220, 28ste jaargang, 17 augustus 1985.

³¹ Gellynck, X. (1996). Kredietwaardigheid landbouw 2000 Deel 2: Positie land- en tuinbouwbedrijven. RUG, Faculteit landbouwkunde en toegepaste biologische wetenschappen, Gent, 163 p.

³² Landbouw-Economisch Instituut (LEI), De rendabiliteit van het landbouwbedrijf in 2000 (boekjaar 2000), publicatie: A02-43, Ministerie van Middenstand en Landbouw, februari 2002.

³³ Landbouw-Economisch Instituut (LEI), De rendabiliteit van het tuinbouwbedrijf in 2000, Ministerie van Middenstand en Landbouw, februari 2002.

Tabel 3.1. Belangrijkste productierichtingen in de Belgische land- en tuinbouwsector op basis van EU-classificatie.

Productierichting	EU-code	Herleide productierichtingen
Akkerbouw	1	Akkerbouw met vee
Combinaties van gewassen	602 - 605	
Akkerbouw en melkvee	811 + 812	
Akkerbouw en rundvee (andere dan melkvee)	813 + 814	
Melkvee, sterk gespecialiseerd	411	Melkvee
Melkvee, matig gespecialiseerd	412	
Gemengd rundvee	43	
Runderjong- en mestvee	42 + 44	
Veeteeltcombinaties, graasdieren	71	
Varkens	501	Gemengd rudvee
Varkens en rundvee	72	
Akkerbouw en varkens	82	
Pluimvee	502 + 503	
Groenten	201 + 203	Groenten
Sierplanten	202 + 34	Sierplanten
Fruit	32	Fruit

Bron: CLE

3.1.1. Land- en tuinbouwbevolking

Tabel 3.2. Evolutie van het aantal land- en tuinbouwbedrijven in Noord-Limburg, 1990-2000.

Gemeente	1990		2000		Δ 00/90	
	n	%	n	%	n	%
Bocholt	197	13,8	167	14,8	-30	-15,2
Bree	240	16,8	202	17,9	-38	-15,8
Lommel	80	5,6	53	4,7	-27	-33,8
Neerpelt	125	8,7	106	9,4	-19	-15,2
Overpelt	59	4,1	37	3,3	-22	-37,3
Peer	318	22,2	241	21,4	-77	-24,2
Hamont-Achel	125	8,7	100	8,9	-25	-2-
Hechtel-Eksel	81	5,7	57	5,1	-24	-29,6
Meeuwen-Gruitrode	207	14,5	164	14,6	-43	-20,8
TOTAAL	1.432	100,0	1.127	100,0	-305	-21,3

Bron: NIS 15 mei-telling.

In 2000 telde Noord-Limburg 1.127 land- en tuinbouwbedrijven of 305 bedrijven minder dan in 1990 (Tabel 3.2.). Het totaal aantal bedrijven is gedaald het laatste decennium met meer dan 20 %. Peer is de gemeente met het grootste aantal land- en tuinbouwbedrijven. Uitgedrukt in aantallen, verdwijnen in Peer ook de meeste bedrijven. In Lommel, Overpelt en Hechtel-Eksel is het aantal bedrijven het laagst, met procentueel het grootste aantal verdwijnende bedrijven.

De totale procentuele verhouding tussen het aantal beroeps- en gelegenheidsbedrijven is ongeveer identiek gebleven na 10 jaar (Tabel 3.3.). De beroepsbedrijven, waarbij het arbeidsinkomen hoger is dan 50 %, maken 65 % uit van het totaal aantal bedrijven in Noord-Limburg. De overige 35 % van de land- en tuinbouwbedrijven zijn gelegenheidsbedrijven. Algemeen is deze gemiddelde verhouding tussen het aantal beroepsbedrijven en gelegenheidsbedrijven in de meeste gemeenten van Vlaanderen terug te vinden in 1990 (behalve Lommel, Neerpelt, Hechtel-Eksel). In 2000 ligt het accent nog meer op de beroepsbedrijven, behalve voor een aantal gemeenten met een omgekeerd evenredige verhouding.

Tabel 3.3. Evolutie van het aantal beroeps- en gelegenheidsbedrijven in Noord-Limburg, 1990-2000 in %.

Gemeente	1990 in %		2000 in %		Δ 00/90 in %	
	Beroeps	Gelegenheid	Beroeps	Gelegenheid	Beroeps	Gelegenheid
Bocholt	71,1	28,9	73,1	26,9	-12,9	-21,1
Bree	68,3	31,7	65,3	34,7	-19,5	-7,9
Lommel	50,0	50,0	47,2	52,8	-37,5	-30,0
Neerpelt	56,0	44,0	54,7	45,3	-17,1	-12,7
Overpelt	61,0	39,0	75,7	24,3	-22,2	-60,9
Peer	64,8	35,2	68,9	31,1	-19,4	-33,0
Hamont-Achel	68,8	31,2	71,0	29,0	-17,4	-25,6
Hechtel-Eksel	45,7	54,3	36,8	63,2	-43,2	-18,2
Meeuwen-Gruitrode	68,1	31,9	69,5	30,5	-19,1	-24,2
TOTAAL	64,2	35,8	65,4	34,6	-19,9	-23,8

Bron: NIS 15 mei-telling.

In 1990 was het aantal gelegenheidsbedrijven in Lommel en Hechtel-Eksel procentueel hoger dan het aantal beroepsbedrijven. In 2000 is het aandeel beroepsbedrijven in deze twee

gemeenten sterk afgenomen, waardoor deze verhouding nog meer wordt benadrukt. In Overpelt verdween 60 % van de gelegenheidsbedrijven. Een groot aantal gelegenheidsbedrijven hebben een oudere bedrijfsleider. Bij het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd worden de activiteiten afgebouwd en wordt overgeschakeld van een beroepsbedrijf naar een gelegenheidsbedrijf.

Globaal is de toename van de gemiddelde bedrijfsgrootte te wijten aan de evolutie van de bedrijfsgrootte van de beroepsbedrijven, in vergelijking nemen de gelegenheidsbedrijven minder in grootte toe. De beroepsbedrijven kunnen uitbreiden door overname van gelegenheidsbedrijven. Procentueel is er weinig verschil tussen de beroeps- en gelegenheidsbedrijven met betrekking tot de evolutie van de gemiddelde bedrijfsgrootte. In Bree, Peer, Hamont-Achel is de evolutie binnen de gelegenheidsbedrijven groter dan voor de beroepsbedrijven.

De laatste jaren vergrootten de bedrijven met ongeveer 52 % of gemiddeld 6 ha per bedrijf (Tabel 3.4). Vooral in Lommel was de toename van de bedrijfsgrootte opvallend, waarbij de beroepsbedrijven meer dan verdubbelden in grootte. In deze gemeente is een enorme terugloop van het aantal beroepsbedrijven waarneembaar. De oorzaak is waarschijnlijk te zoeken in overnames van een aantal kleinere beroepsbedrijven, waardoor zowel de teruglopende aantallen en de toenemende bedrijfsgrootte kunnen verklaard worden.

Tabel 3.4. Evolutie van de bedrijfsgrootte bij beroeps- en gelegenheidsbedrijven in Noord-Limburg, 1990-2000 in ha/bedrijf en in %. B = Beroepsbedrijven, G = Gelegenheidsbedrijven, T = Totaal.

Gemeente	1990 in ha			2000 in ha			Δ 00/90 in %		
	B	G	T	B	G	T	B	G	T
Bocholt	16,0	8,4	13,8	23,1	11,4	20,0	44,3	35,2	44,4
Bree	17,9	5,3	13,9	26,0	8,6	20,0	44,9	63,6	43,4
Lommel	15,7	4,0	9,8	36,3	7,9	21,3	131,3	99,5	116,7
Neerpelt	13,0	4,1	9,1	22,1	4,8	14,3	70,7	16,8	57,5
Overpelt	19,9	6,9	14,9	31,4	9,5	26,1	57,6	37,3	75,6
Peer	16,0	4,1	11,8	24,0	6,2	18,5	50,3	50,7	56,6
Hamont-Achel	17,3	3,4	12,9	22,4	5,6	17,5	29,8	62,9	35,4
Hechtel-Eksel	13,8	2,7	7,7	23,7	4,0	11,3	72,3	51,5	45,9
Meeuwen-Gruitrode	13,5	5,1	10,8	20,6	6,0	16,2	52,8	19,2	49,7
TOTAAL	15,9	4,8	11,9	24,1	7,0	18,2	51,5	45,0	52,2

Bron: NIS 15 mei-telling.

3.1.2. Oppervlakte

De evolutie van de toenemende oppervlakte per bedrijf is in de meeste gevallen overschat. De laatste jaren werd een positieve evolutie van de oppervlakte cultuurgrond in Noord-Limburg opgemerkt. In eerste instantie is een toename van de oppervlakte cultuurgrond te wijten aan administratieve procedures, waardoor de situatie in eerdere periodes niet reëel werd voorgesteld. Gedurende de laatste jaren werden de aangifte- en registratieprocedures verscherpt, waardoor concretere en juistere cijfergegevens werden geregistreerd. Uiteraard werden de overige parameters of eigenschappen hierdoor eveneens beïnvloed.

Tabel 3.5. Evolutie van de oppervlakte cultuurgrond in Noord-Limburg, 1990-2000.

Gemeente	1990		2000		Δ 00/90	
	Ha	%	Ha	%	Ha	%
Bocholt	2.724	15,9	3.335	16,3	+611	+22,4
Bree	3.342	19,6	4.034	19,7	+692	+20,7
Lommel	786	4,6	1.129	5,5	+343	+43,6
Neerpelt	1.133	6,6	1.512	7,4	+380	+33,5
Overpelt	877	5,1	965	4,7	+89	+0,1
Peer	3.750	21,9	4.449	21,7	+699	+8,7
Hamont-Achel	1.618	9,5	1.753	8,6	+135	+8,3
Hechtel-Eksel	626	3,7	643	3,1	+17	+2,7
Meeuwen-Gruitrode	2.233	13,1	2.649	12,9	+416	+18,6
TOTAAL	17.088	100,0	20.469	100,0	+3.381	+19,8

Bron: NIS 15 mei-telling.

In totaal werd in 2000 bijkomend 3.381 ha cultuurgrond geteld in vergelijking met 1990 (Tabel 3.5.). Dit betekent globaal een stijging van ongeveer 20 % voor het hele gebied. Tussen de afzonderlijke gemeenten zijn er opmerkelijke verschillen. Terwijl in Overpelt de oppervlakte niet is gewijzigd, werd in Lommel 40 % cultuurgrond extra gemeten ten opzichte van 10 jaar eerder. In aantal ha nam het areaal het meeste toe in Peer en in Bree, telkens met bijna 700 ha, gevolgd door Bocholt. In Lommel en Neerpelt werd procentueel de grootste toename aan cultuurgrond opgemerkt.

Tabel 3.6. Evolutie van het aandeel van beroeps- en gelegenheidsbedrijven in de totale oppervlakte cultuurgrond en evolutie van de oppervlakte cultuurgrond op beroeps- en gelegenheidsbedrijven, 1990-2000 in %.

Gemeente	1990 in %		2000 in %		Δ 00/90 in %	
	Beroeps	Gelegenheid	Beroeps	Gelegenheid	Beroeps	Gelegenheid
Bocholt	82,4	17,6	84,6	15,4	25,8	6,7
Bree	88,0	12,0	85,0	15,0	16,6	50,7
Lommel	79,9	20,1	80,4	19,6	44,6	39,7
Neerpelt	80,0	20,0	84,8	15,2	41,4	1,9
Overpelt	81,9	18,1	91,2	8,8	22,6	-46,3
Peer	87,8	12,2	89,6	10,4	21,1	0,9
Hamont-Achel	91,7	8,3	90,7	9,3	7,2	21,1
Hechtel-Eksel	81,3	18,7	77,4	22,6	-2,2	23,9
Meeuwen-Gruitrode	85,1	14,9	88,6	11,4	23,6	-9,7
TOTAAL	85,6	14,4	86,7	13,3	21,4	10,4

Bron: NIS 15 mei-telling.

Het aandeel van de beroeps- en gelegenheidsbedrijven in de totale oppervlakte cultuurgrond is bijna ongewijzigd gebleven. De verhoudingen zijn identiek in vergelijking tot 10 jaar geleden. Tabel 3.6. geeft aan dat het aandeel van de beroepsbedrijven ongeveer 85 % van de totale oppervlakte cultuurgrond, terwijl het aandeel van de gelegenheidsbedrijven ongeveer 15 % bedraagt. Enerzijds is de totale oppervlakte cultuurgrond toegenomen, maar anderzijds is eveneens de bedrijfs grootte toegenomen met een evenredige toename als gevolg. In Overpelt is een forse afname merkbaar op de gelegenheidsbedrijven, waarbij de totale oppervlakte van de gelegenheidsbedrijven met bijna de helft is afgenomen.

Behalve cultuurgrond is er op de meeste bedrijven eveneens andere bedrijfsoppervlakte aanwezig. Peer en Bree bezitten het grootste aandeel cultuurgrond in de totale oppervlakte cultuurgrond met telkens meer dan 4000 ha, gevolgd door Bocholt en Meeuwen-Gruitrode. De totale bedrijfsoppervlakte bedraagt slechts 4 % van de totale beschikbare cultuurgrond. Bree en Meeuwen-Gruitrode hebben het grootste aandeel bedrijfsoppervlakte in verhouding tot de totale oppervlakte (Tabel 3.7.). Indien enkel de bedrijfsoppervlakte in beschouwing wordt genomen zijn het Bree en Peer die op de eerste en tweede plaats komen. Lommel beschikt over de kleinste bedrijfsoppervlakte.

Tabel 3.7. Totale oppervlakte cultuurgrond, andere bedrijfsoppervlakte en aandeel van andere bedrijfsoppervlakte in totaal oppervlakte cultuurgrond (Tarra), 2000 in ha en %.

Gemeente	Oppervlakte cultuurgrond		Andere bedrijfsoppervlakte		Tarra
	ha	%	ha	%	
Bocholt	3.335	16,3	101	13,4	3,0
Bree	4.034	19,7	185	24,6	4,6
Lommel	1.129	5,5	13	1,7	1,1
Neerpelt	1.512	7,4	49	6,5	3,2
Overpelt	965	4,7	26	3,5	2,7
Peer	4.449	21,7	162	21,5	3,6
Hamont-Achel	1.753	8,6	69	9,2	4,0
Hechtel-Eksel	643	3,1	24	3,2	3,7
Meeuwen-Gruitrode	2.649	12,9	124	16,4	4,7
TOTAAL	20.469	100,0	753	100,0	3,7

Bron: NIS 15 mei-telling.

Tabel 3.8. Aantal bedrijven per oppervlakteklasse in Noord-Limburg, 2000 in aantal bedrijven en %.

Gemeenten	<5ha		5-30ha		>30ha		TOTAAL	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Bocholt	42	25,1	81	48,5	44	26,3	167	100,0
Bree	57	28,2	87	43,1	58	28,7	202	100,0
Lommel	19	35,8	19	35,8	15	28,3	53	100,0
Neerpelt	52	49,1	34	32,1	20	18,9	106	100,0
Overpelt	8	21,6	12	32,4	17	45,9	37	100,0
Peer	69	28,6	109	45,2	63	26,1	241	100,0
Hamont-Achel	37	37,0	46	46,0	17	17,0	100	100,0
Hechtel-Eksel	27	47,4	23	40,4	7	12,3	57	100,0
Meeuwen-Gruitrode	51	31,1	83	50,6	30	18,3	164	100,0
TOTAAL	362	32,1	494	43,8	271	24,0	1.127	100,0

Bron: NIS 15 mei-telling.

Om een beeld te krijgen van de productieschaal worden de bedrijven uitgesplitst naar oppervlakteklasse. Minder dan 5 ha wordt beschouwd als kleinschalig. Tussen 5 en 30 ha bevindt zich in de middengroep, terwijl +30 ha eerder grootschalig is. Hierbij worden enkel de bedrijven met cultuurgrond in beschouwing genomen, namelijk het totaal aantal land- en tuinbouwbedrijven in 2000 bedroeg 1.127 (Tabel 3.8.).

Iets minder dan de helft van de bedrijven behoort tot de middengroep. Een derde wordt tot de kleinschalige bedrijven gerekend en een vierde tot de grootschalige bedrijven. In Neerpelt is bijna de helft van de bedrijven kleinschalig, terwijl Overpelt over het hoogste percentage grootschalige bedrijven beschikt. Ook Lommel, Hamont-Achel en Hechtel-Eksel beschikken over een hoog percentage kleinschalige bedrijven. In Meeuwen-Gruitrode behoort de helft van de bedrijven tot de middenklasse.

De verdeling van de oppervlakte grond naar exploitatievorm geeft weer dat door de land- en tuinbouwers van Noord-Limburg ongeveer 41 % van de oppervlakte cultuurgrond uitgebaat wordt in eigendom en 57 % in pacht (Tabel 3.9.). Een vergelijking tussen de verschillende gemeenten toont aan dat in Bree en Peer de uitbating van grond in eigendom gemiddeld belangrijker is dan voor de andere gemeenten. Het tegenovergestelde doet zich voor in Lommel, Overpelt en Hechtel-Eksel waar pacht de belangrijkste vorm van exploitatie is met bijna twee derde van de oppervlakte cultuurgrond. Een andere vorm van exploitatie betekent o.a. deelpacht.

Tabel 3.9. Verdeling van de oppervlakte cultuurgrond naar exploitatie in Noord-Limburg, 2000 in aantal ha en %.

Gemeenten	Eigendom		Pacht		Andere		TOTAAL	
	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
Bocholt	1.344	40,3	1.746	52,3	245	7,3	3.335	100,0
Bree	1.948	48,3	2.077	51,5	9	0,2	4.034	100,0
Lommel	290	25,7	839	74,3	-	-	1.129	100,0
Neerpelt	633	41,8	880	58,2	-	-	1.512	100,0
Overpelt	302	31,3	651	67,5	12	1,2	965	100,0
Peer	1.947	43,8	2.431	54,6	71	1,6	4.449	100,0
Hamont-Achel	717	40,9	1.036	59,1	-	-	1.753	100,0
Hechtel-Eksel	222	34,5	421	65,5	-	-	643	100,0
Meeuwen-Gruitrode	955	36,0	1.645	62,1	49	1,8	2.649	100,0
TOTAAL	8.358	40,8	11.726	57,3	385	1,9	20.469	100,0

Bron: NIS 15 mei-telling.

Een andere parameter is de verdeling van de cultuurgrond, naargelang de verschillende teelten (Tabel 3.10.). De verdeling van de beteelde oppervlakte over de verschillende groepen land- en tuinbouwteelten geeft een beeld van de situatie op 15 mei 2000. Een totale oppervlakte van 20.469 ha wordt door de Noord-Limburgse land- en tuinbouwers gebruikt. In totaal wordt 43 % of 8.777 ha in beslag genomen door weiden en 44 % of 8.965 ha door voedergewassen.

De Noord-Limburgse tuinbouwers nemen 380 ha cultuurgrond in beslag. In totaal betekent dit 2 % van de totale beschikbare oppervlakte cultuurgrond. Het grootste gedeelte hiervan wordt ingenomen door de boomkwekerij in open lucht, met ongeveer 50 ha.

Tabel 3.10. Verdeling van de oppervlakte over de verschillende gewassen in Noord-Limburg, 2000 in ha en %.

Gewassen	In ha	In %
Weiden en grasland	8.776,6	42,9
Voedergewassen	8.965,8	43,8
Peulvruchten en nijverheidsgewassen	186,5	0,9
Graan	1.705,6	8,3
Aardappelen	404,5	2,0
Pootgoed en zaden	49,6	0,2
Totaal landbouw	20.088,6	98,1
Groenten extensief	260,6	1,3
Groenten intensief	28,4	0,1
Groenten onder glas	0,5	-
Fruit open lucht	24,3	0,1
Fruit onder glas	1,8	-
Sierteelt open lucht	8,0	-
Sierteelt onder glas	4,0	-
Boomkwekerij open lucht	49,5	0,2
Boomkwekerij onder glas	1,4	-
Witloof + Kampernoelietelt	1,7	-
Totaal tuinbouw	380,4	1,9
TOTAAL	20.469	100

Bron: NIS 15 mei-telling.

3.1.3. Tewerkstelling

Het aantal arbeidskrachten in de land- en tuinbouwsector in Noord-Limburg bedroeg 2.094 in 2000, hetgeen een lichte daling betekent ten opzichte van 1990 (Tabel 3.11.). Het grootste aantal arbeidskrachten is tewerkgesteld in Bree, gevolgd door Peer. In Peer is een enorme terugloop merkbaar van het aantal arbeidskrachten in verhouding tot 10 jaar geleden. In totaal zijn 30 % minder tewerkgestelden in de land- en tuinbouwsector in Peer. Ook in Overpelt is er een sterke afname van het aantal arbeidskrachten, waarbij de afname van het aantal bedrijven eveneens doorweegt. In drie gemeenten wordt een positieve balans genoteerd, waarbij meer arbeidskrachten worden geteld dan voorheen.

Tabel 3.11. Evolutie van het aantal arbeidskrachten in Noord-Limburg, 1990-2000.

Gemeente	1990		2000		Δ 00/90	
	n	%	n	%	n	%
Bocholt	305	13,3	342	16,3	+37	+12,1
Bree	511	22,3	498	23,8	-13	-2,5
Lommel	122	5,3	111	5,3	-11	-9,0
Neerpelt	189	8,2	192	9,2	3	+1,6
Overpelt	84	3,7	60	2,9	-24	-28,6
Peer	485	21,2	341	16,3	-144	-29,7
Hamont-Achel	176	7,7	181	8,6	+5	+2,8
Hechtel-Eksel	98	4,3	94	4,5	-4	-4,1
Meeuwen-Gruitrode	323	14,1	275	13,1	-48	-14,9
TOTAAL	2.293	100,0	2.094	100,0	-199	-8,7

Bron: NIS 15 mei-telling.

Ongeveer 70 % van de werkkrachten waren actief op de beroepsbedrijven, alhoewel de verhouding is gewijzigd in het voordeel van de gelegenheidsbedrijven (Tabel 3.12.). De bedrijven worden groter, waarbij relatief gezien steeds minder arbeidskrachten per eenheid van oppervlakte noodzakelijk zijn op de beroepsbedrijven door de technische vooruitgang. De gelegenheidsbedrijven zijn veel arbeidsintensiever in verhouding tot de beroepsbedrijven, waardoor na 10 jaar procentueel zelfs meer personen worden tewerkgesteld.

Tabel 3.12. Evolutie van het aandeel van beroeps- en gelegenheidsbedrijven in totaal aantal arbeidskrachten en evolutie van het aantal arbeidskrachten op beroeps- en gelegenheidsbedrijven in Noord-Limburg, 1990-2000 in %.

Gemeente	1990 in %		2000 in %		Δ 00/90 in %	
	Beroeps	Gelegenheid	Beroeps	Gelegenheid	Beroeps	Gelegenheid
Bocholt	67,9	32,1	63,7	36,3	+5,3	+26,5
Bree	82,0	18,0	45,2	54,8	-46,3	+196,7
Lommel	56,6	43,4	45,9	54,1	-26,1	+13,2
Neerpelt	67,7	32,3	67,2	32,8	+0,8	+3,3
Overpelt	71,4	28,6	85,0	15,0	-15,0	-62,5
Peer	71,5	28,5	76,0	24,0	-25,4	-40,6
Hamont-Achel	73,9	26,1	76,8	23,2	+6,9	-8,7
Hechtel-Eksel	42,9	57,1	60,6	39,4	+35,7	-33,9
Meeuwen-Gruitrode	76,2	23,8	74,5	25,5	-16,7	-9,1
TOTAAL	71,9	28,1	63,7	36,3	-19,1	+17,8

Bron: NIS 15 mei-telling.

In 2000 zijn 1.206 arbeidskrachten uit de land- en tuinbouwsector bestendig tewerkgesteld en bijkomend 888 niet-bestendige arbeidskrachten (Tabel 3.13.). Onder bestendige arbeidskrachten worden de arbeidskrachten gerekend die, onafhankelijk de productiecyclus, op het bedrijf op lange termijn blijvend worden tewerkgesteld. Bree heeft het grootste aantal bestendige arbeidskrachten en dit aantal is de laatste 10 jaar met 17 % gestegen. Procentueel zijn de bestendige en niet-bestendige arbeidskrachten evenredig gedaald. In Hechtel-Eksel is het aantal bestendige arbeidskrachten voor meer dan de helft afgenomen, terwijl het aantal niet-bestendige arbeidskrachten in dezelfde mate gestegen is. Dit is niet alleen te wijten aan de daling van het aantal beroepsbedrijven, maar tevens aan een vermindering van de arbeidsintensiteit. Ook in Hamont-Achel en Neerpelt is het aantal niet-bestendige arbeiders toegenomen.

Tabel 3.13. Verdeling van het aantal arbeidskrachten in bestendige en niet-bestendige in Noord-Limburg, 1990-2000 in aantal arbeidskrachten en %.

Gemeente	1990		2000		Δ 00/90 in %	
	Bestendige	Niet-bestendige	Bestendige	Niet-bestendige	Bestendige	Niet-bestendige
Bocholt	202	103	237	105	+17,3	+1,9
Bree	356	155	342	156	-3,9	+0,6
Lommel	45	77	36	75	-20,0	-2,6
Neerpelt	101	88	86	106	-14,9	+20,5
Overpelt	41	43	38	22	-7,3	-48,8
Peer	247	238	199	142	-19,4	-40,3
Hamont-Achel	98	78	79	102	-19,4	+30,8
Hechtel-Eksel	50	48	23	71	-54,0	+47,9
Meeuwen-Gruitrode	176	147	166	109	-5,7	-25,9
TOTAAL	1.316	977	1.206	888	-8,4	-9,1

Bron: NIS 15 mei-telling.

De trend naar steeds grotere bedrijven, gaat gepaard met een afnemende arbeidsintensiteit. Een vergelijking tussen de cijfergegevens uit 1990 en 2000 toont aan dat het aantal arbeidskrachten per 100 ha is afgenomen gedurende de laatste 10 jaar. Vooral Lommel, Overpelt en Peer vertonen een daling van ongeveer 40 % in de arbeidsintensiteit, waardoor minder dan 10 arbeidskrachten noodzakelijk zijn per 100 ha cultuurgrond. Dit betekent een daling van 3 tot 5 arbeidskrachten (per 100 ha) die niet langer vereist zijn. Alle gemeenten vertonen een dalende trend aan benodigde arbeid, maar in Hechtel-Eksel, Neerpelt en Bree zijn nog steeds 12 tot 14 arbeidskrachten (per 100 ha) noodzakelijk (Tabel 3.14.). De productiviteit op de bedrijven is verhoogd in de loop van de tijd, waardoor steeds minder arbeid noodzakelijk is om dezelfde activiteiten tot uitvoer te brengen. Iedere arbeidskracht kan steeds meer oppervlakte cultuurgrond bewerken in dezelfde tijdsspanne als gevolg van de verbeterde productieomstandigheden.

Tabel 3.14. Evolutie van de arbeidsintensiteit in Noord-Limburg, 1990-2000 in gemiddeld aantal arbeidskrachten per 100 ha en %.

Gemeente	Arbeidskrachten/100ha		Δ 00/90 in %
	1990	2000	
Bocholt	11,2	10,3	-8,4
Bree	15,3	12,3	-19,3
Lommel	15,5	9,8	-36,6
Neerpelt	16,7	12,7	-23,9
Overpelt	9,6	6,2	-35,1
Peer	12,9	7,7	-40,7
Hamont-Achel	10,9	10,3	-5,1
Hechtel-Eksel	15,7	14,6	-6,6
Meeuwen-Gruitrode	14,5	10,4	-28,2
TOTAAL	13,4	10,2	-23,8

Bron: NIS 15 mei-telling.

3.1.4. Veestapel

Behalve de oppervlakte cultuurgrond is eveneens de veebezetting op de bedrijven belangrijk. In 2000 bestaat de rundveestapel in Noord-Limburg uit 62.384 stuks, waarvan 20.013 melkkoeien en 3.947 zoogkoeien. Het aantal melkkoeien vertegenwoordigt één derde van de totale rundveestapel. Het aantal kalveren maakt eveneens een derde uit van de totale veestapel. In tien jaar tijd is de rundveestapel met 8,8 % afgenomen. Het aantal melkkoeien is gedaald met 12 %, terwijl het aantal zoogkoeien sterk is toegenomen als gevolg van de zoogkoeienpremies. Het aantal zoogkoeien is 78 % gestegen. Ook het aantal reformkoeien is vermeerderd (Tabel 3.15.).

Tabel 3.15. Evolutie van de rundveestapel in Noord-Limburg, 1990-2000 in aantal runderen en %.

Runderen	Noord-Limburg		Δ 00/90 in %
	1990	2000	
Jonger dan 1 jaar	24.206	22.740	-6,1
1 à 2 jaar	12.129	11.030	-9,1
Ouder dan 2 jaar	6.630	4.104	-38,1
Melkkoeien	22.842	20.013	-12,4
Zoogkoeien	2.215	3.947	+78,2
Reform	367	550	+49,9
TOTAAL	68.389	62.384	-8,8

Bron: NIS 15 mei-telling.

De totale varkensstapel bedraagt in 2000 ongeveer 252.601 stuks: met 79.268 biggen, 145.859 vleesvarkens en 27.332 zeugen en beren. De varkensstapel is bijna 30 % toegenomen gedurende de periode 1990-2000. In 2000 zijn er veel meer reform varkens dan in 1990. Het aantal biggen is met meer dan 42 % toegenomen en had als dusdanig de grootste invloed op de toegenomen varkensstapel (Tabel 3.16).

Tabel 3.16. Evolutie van de varkensstapel in Noord-Limburg, 1990-2000 in aantal varkens en %.

Varkens	Noord-Limburg		Δ 00/90 in %
	1990	2000	
Biggen	55.746	79.268	+42,2
Zeugen en beren	23.224	27.332	+17,7
Vleesvarkens	116.323	145.859	+25,4
Reform	14	142	+914,3
TOTAAL	195.307	252.601	+29,3

Bron: NIS 15 mei-telling.

De pluimveestapel bestaat uit 1.861.733 stuks, waarvan 511.927 leghennen, 1.244.870 braadkippen en 104.936 ouderdieren. Het aantal leghennen is licht gestegen, met bijna 5 % en het aantal braadkippen met 13 %. Het aantal ouderdieren is voor meer dan de helft verminderd (Tabel 3.17).

Tabel 3.17. Evolutie van de pluimveestapel in Noord-Limburg, 1990-2000 in aantal kippen en %.

Kippen	Noord-Limburg		Δ 00/90 in %
	1990	2000	
Leghennen	489.534	511.927	+4,6
Braadkippen	1.102.500	1.244.870	+12,9
Ouderdieren	247.057	104.936	-57,5
TOTAAL	1.839.091	1.861.733	+1,2

Bron: NIS 15 mei-telling.

3.1.5. Productierichtingen

In Tabel 3.18 zijn de Noord-Limburgse land- en tuinbouwbedrijven ingedeeld in productierichtingen, zoals aangeduid in 3.1.

Tabel 3.18. Verdeling van het aantal bedrijven per productierichting in Noord-Limburg, 2000, in aantal bedrijven en %.

Gemeente	Productierichting					
	Akkerbouw met vee		Melkveehouderij		Gemengd rundvee	
	n	%	n	%	n	%
Bocholt	11	6,6	58	34,7	41	24,6
Bree	30	14,9	64	31,8	53	26,4
Hamont-Achel	8	8,0	30	30,0	22	22,0
Hechtel-Eksel	11	19,3	12	21,1	24	42,1
Lommel	10	18,9	11	20,8	21	39,6
Meeuwen-Gruitrode	19	11,8	30	18,6	39	24,2
Neerpelt	16	15,4	23	22,1	33	31,7
Overpelt	6	16,2	16	43,2	11	29,7
Peer	23	9,6	81	33,8	80	33,3
TOTAAL	134	12,0	325	29,0	324	28,9

Bron: NIS 15 mei-telling, CLE en eigen berekeningen.

Tabel 3.18. Verdeling van het aantal bedrijven per productierichting in Noord-Limburg, 2000, in aantal bedrijven en % (vervolg).

Gemeente	Productierichting					
	Intensieve veehouderij		Groenten		Sierteelt	
	n	%	n	%	n	%
Bocholt	50	29,9	1	0,6	5	3,0
Bree	48	23,9	2	1,0	1	0,5
Hamont-Achel	33	33,0	3	3,0	3	3,0
Hechtel-Eksel	8	14,0	1	1,8	1	1,8
Lommel	9	17,0	2	3,8		
Meeuwen-Gruitrode	61	37,9	1	0,6	7	4,3
Neerpelt	29	27,9			3	2,9
Overpelt	2	5,4	1	2,7	1	2,7
Peer	46	19,2	3	1,3	5	2,1
TOTAAL	286	25,5	14	1,3	26	2,3

Bron: NIS 15 mei-telling, CLE en eigen berekeningen.

In Tabel 3.18 zijn 1.120 land- en tuinbouwbedrijven opgenomen in vergelijking met 1.127 bedrijven in de vorige tabellen. Dit is het gevolg van het combineren van twee databanken: de cijfergegevens van het N.I.S. (Nationaal Instituut voor Statistiek) zijn gebaseerd op een ruwe schatting of classificatie van de verschillende eenheden, terwijl het C.L.E. (Centrum voor Landbouweconomie) een gedetailleerd beeld of indeling van de gegevens weergeeft. Bij combinatie van het cijfermateriaal uit de twee verschillende bronnen, was het onmogelijk zeven bedrijven toe te wijzen onder een bepaalde productierichting. In de verdere analyse is het mogelijk dat hierdoor lichte afwijkingen terug te vinden zijn, afhankelijk van de bestudeerde parameter.

Veeteeltbedrijven zijn sterk vertegenwoordigd in Noord-Limburg, met in hoofdzaak melkveebedrijven en gemengde bedrijven nl. bedrijven met gemengd rundvee. In totaal zijn samen bijna 60 % van de bedrijven terug te vinden in deze twee productierichtingen of sectoren. Hierna volgt de intensieve veehouderij met 25 %. De dierlijke productie overheerst in 85 % van de bedrijven. De bedrijven met groenten en fruit en in de sierteelt zijn in de minderheid.

In Bocholt, Bree, Overpelt en Peer overheerst de melkveehouderij. In Hamont-Achel en Meeuwen-Gruitrode is de intensieve veehouderij het belangrijkste. In Hechtel-Eksel, Lommel en Neerpelt heeft gemengd rundvee de overhand. In Meeuwen-Gruitrode zijn het meeste sierteeltbedrijven aanwezig.

3.1.6. Leeftijdsstructuur

De opdeling naar leeftijdsklassen toont aan dat binnen de groep van de beroepsbedrijven bijna 70 % van de bedrijfsleiders jonger is dan 50 jaar (Tabel 3.19.). Op de gelegenheidsbedrijven is nu de helft van de bedrijfsleiders 60 jaar of ouder. Binnen de groep van de gelegenheidsbedrijven is zelfs 41 % van de bedrijfsleiders ouder dan 65 jaar. Hieruit kan afgeleid worden dat in de nabije toekomst een groot aantal van deze gelegenheidsbedrijven verdwijnen. Gemiddeld is 55 % van de bedrijfsleiders jonger dan 50 en 25 % van de bedrijfsleiders 60 jaar of ouder. Een groot aantal van de beroepsbedrijven met een oudere bedrijfsleider verandert na verloop van tijd in een gelegenheidsbedrijf, waarbij de bedrijfsactiviteiten worden gereduceerd.

Tabel 3.19. Verdeling van het aantal bedrijven volgens leeftijdscategorie van de bedrijfsleiders op beroeps- en gelegenheidsbedrijven in Noord-Limburg, 2000 in aantal bedrijven en %.

Categorie	Beroeps		Gelegenheid		Totaal	
	n	%	n	%	n	%
<40	289	39,2	54	13,8	343	30,4
40-49	202	27,4	60	15,4	262	23,2
50-59	162	22,0	68	17,4	230	20,4
60-65	56	7,6	49	12,6	105	9,3
>65	28	3,8	159	40,8	187	16,6
TOTAAL	737	100,0	390	100,0	1.127	100,0

Bron: NIS 15 mei-telling.

Opvallend is een groot aantal bedrijfsleiders jonger dan 40 jaar, zowel bij gelegenheidsbedrijven als bij de beroepsbedrijven.

De leeftijdsverdeling voor de verschillende gemeenten vertoont dezelfde trend, waarbij geen onderscheid gemaakt wordt tussen de beroeps- en gelegenheidsbedrijven. Tussen de gemeenten onderling zijn kleine verschillen merkbaar. In alle gemeenten is meer dan de helft van de bedrijfsleiders jonger dan 50 jaar, terwijl 25 % van de bedrijfsleiders 60 jaar of ouder is. In Hamont-Achel en Overpelt is respectievelijk 67 % en 60 % jonger dan 50 jaar. In Hechtel-Eksel, Lommel en Bree doet zich het tegenovergestelde fenomeen voor, waarbij minder dan de helft van de bedrijfsleiders jonger is dan 50 jaar. Het percentage in de leeftijdscategorie 60 jaar of ouder is hoger dan 25 % in deze gemeenten, tot zelfs 37 % in Hechtel-Eksel (Tabel 3.20.).

Tabel 3.20. Verdeling het aantal bedrijven volgens leeftijdscategorie van de bedrijfsleiders in Noord-Limburg, 2000 in %.

Gemeente	Leeftijdscategorie					TOTAAL
	<40	40-49	50-59	60-65	>65	
Bocholt	37,7	20,4	21,6	10,8	9,6	100,0
Bree	25,7	21,3	25,2	10,4	17,3	100,0
Lommel	24,5	17,0	26,4	13,2	18,9	100,0
Neerpelt	28,3	26,4	18,9	9,4	17,0	100,0
Overpelt	27,0	32,4	13,5	5,4	21,6	100,0
Peer	30,7	22,4	22,0	9,5	15,4	100,0
Hamont-Achel	37,0	31,0	10,0	7,0	15,0	100,0
Hechtel-Eksel	21,1	17,5	14,0	10,5	36,8	100,0
Meeuwen-Gruitrode	31,7	25,0	20,1	6,7	16,5	100,0
TOTAAL	30,4	23,2	20,4	9,3	16,6	100,0

Bron: NIS 15 mei-telling.

3.1.7. Bedrijfsopvolging

Bij de jaarlijkse landbouwtelling wordt aan de bedrijfsleiders van 50 jaar of ouder gevraagd of zij een vermoedelijke opvolger van minstens 14 jaar oud hebben.

In 2000 is de bedrijfsopvolging verzekerd op bijna 14 % van de bedrijven, terwijl 64 % van de bedrijfsleiders geen opvolger hebben. In 22 % van de gevallen is nog geen beslissing gevallen of is bestaat nog onzekerheid met betrekking tot de bedrijfsopvolging (Tabel 3.21.).

Tussen de beroeps- en gelegenheidsbedrijven zijn verschillen merkbaar inzake bedrijfsopvolging. De opvolgingsverwachting binnen de groep gelegenheidsbedrijven is veel kleiner dan voor de beroepsbedrijven. Binnen de groep van de beroepsbedrijven is er in 21% van de bedrijven een opvolger, terwijl bij de helft van de bedrijven geen opvolger aanwezig is. In 80 % van de gelegenheidsbedrijven is geen opvolger aanwezig en slechts 6,5 % van de bedrijven zou voorzien zijn van een opvolger.

Tabel 3.21. Verwachte opvolging op bedrijven met een bedrijfsleider van 50 jaar of ouder in Noord-Limburg op beroeps- en gelegenheidsbedrijven, 2000 in aantal bedrijven en %.

Categorie	Beroeps		Gelegenheid		Totaal	
	n	%	n	%	n	%
Ja	53	21,5	17	6,5	70	13,6
Neen	117	48,0	215	78,3	332	64,0
weet het nog niet	75	30,5	41	15,2	116	22,4
TOTAAL	245	100,0	273	100,0	518	100,0

Bron: NIS 15 mei-telling.

In Hechtel-Eksel is voor geen enkel bedrijf met een bedrijfsleider ouder dan 50 jaar, een opvolger (Tabel 3.22).

Tabel 3.22. Opvolgingsperspectieven op land- en tuinbouwbedrijven in Noord-Limburg, 2000 in aantal bedrijven waarvan de bedrijfsleider ouder is dan 50 jaar en %.

Gemeenten	Ja		Neen		Weet niet		TOTAAL	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Bocholt	12	17,1	48	68,6	10	14,3	70	100
Bree	19	17,8	74	69,2	14	13,1	107	100
Hamont-Achel	6	18,8	20	62,5	6	18,8	32	100
Hechtel-Eksel	-	-	21	60,0	14	40,0	35	100
Lommel	7	22,6	17	54,8	7	22,6	31	100
Meeuwen-Gruitrode	9	13,0	34	49,3	26	37,7	69	100
Neerpelt	6	13,0	33	71,7	7	15,2	46	100
Overpelt	2	13,3	8	53,3	5	33,3	15	100
Peer	9	8,0	77	68,1	27	23,9	113	100
TOTAAL	70	13,5	332	64,1	116	22,4	518	100

Bron: NIS 15 mei-telling, CLE en eigen berekeningen.

Voor sommige gemeenten, waaronder Hamont-Achel en Lommel is de opvolgingsverwachting vrij hoog. Ongeveer 20 % van de bedrijfsleiders verklaarden over een mogelijke opvolger te beschikken. In de andere gemeenten is het antwoord met zekerheid negatief voor bijna 70 % van de bedrijven betreffende de opvolgingsverwachting.

Op basis van deze gegevens kan tot het jaar 2015 berekend worden hoeveel bedrijven uit de sector zullen verdwijnen. De berekening gebeurt als volgt:

- de bedrijven die verklaren over geen opvolger te beschikken, worden verondersteld te verdwijnen in de komende jaren;
- van de bedrijven die nog geen zicht hebben op de opvolging ('weet niet' in Tabel 3.21.) wordt een deel toegewezen aan de categorie zonder opvolger a rato van het aandeel van de bedrijven zonder opvolger ('neen') in het totaal aantal bedrijven met zicht op de opvolging ('ja' en 'neen'). Het betekent dat van de 116 Noord-Limburgse bedrijven er 96 ($= 116 \times 332/402$) toegewezen worden aan de categorie zonder opvolger (Tabel 3.22).

Volgens deze methode zullen in totaal 430 bedrijven verdwijnen of 38 % van het totaal aantal land- en tuinbouwbedrijven in Noord-Limburg gedurende de periode 2000-2015. De beroeps- en gelegenheidsbedrijven worden hier samen gerekend.

De verhoudingen tussen de verschillende gemeenten blijven ongeveer identiek. In Hechtel-Eksel verdwijnen meer dan 60 % van de bedrijven. Voor Bree, Lommel en Peer is het percentage aan bedrijven die verdwijnen, hoger dan het algemene gemiddelde van Noord-Limburg.

Tabel 3.23. Verwachte evolutie van het aantal land- en tuinbouwbedrijven in Noord-Limburg, 2000-2015 in aantal bedrijven en %.

Gemeente	2000		2015		Δ '15/'00	
	n	%	n	%	n	%
Bocholt	167	14,8	111	15,9	-56	-33,5
Bree	202	17,9	117	16,8	-85	-42,1
Lommel	53	4,7	31	4,5	-22	-41,4
Neerpelt	106	9,4	66	9,5	-40	-37,4
Overpelt	37	3,3	25	3,6	-12	-32,4
Peer	241	21,4	140	20,1	-101	-42,0
Hamont-Achel	100	8,9	75	10,8	-25	-24,6
Hechtel-Eksel	57	5,1	22	3,2	-35	-61,4
Meeuwen-Gruitrode	164	14,6	107	15,4	-57	-34,6
TOTAAL	1.127	100,0	697	100,0	-430	-38,2

Bron: NIS 15 mei-telling.

Het aantal bedrijven, dat verdwijnen of de activiteit stopzetten, verloopt degressief in functie van de tijd. Het betekent dat een groter aantal bedrijven verdwijnt in het eerste deel van de periode (2000-2005), dan in het laatste deel van de periode (2005-2015). De redenering is als volgt:

- De bedrijfsleiders ouder dan 50 jaar worden onderverdeeld in drie groepen: tussen 50 en 59 jaar, tussen 60 en 65 jaar en ouder dan 65 jaar (Tabel 3.19);
- De groepen worden beschouwd als 100 % en het relatief aandeel van elke groep wordt berekend;
- De leeftijdsstructuur van de bedrijven die zullen verdwijnen, werd verondersteld met de relatieve verhoudingen overeen te stemmen;

Een aantal bijkomende veronderstellingen:

- Tijdens de periode 2000-2005 verdwijnen de groep ouder dan 65 jaar en de helft van de groep tussen 60 en 65 jaar;
- Tijdens de periode 2005-2010 verdwijnen de helft van de groep tussen 60 en 65 jaar en de helft van de groep tussen 50 en 59 jaar;
- Tijdens de periode 2010-2015 verdwijnt de helft van de groep tussen 50 en 59 jaar.

Tussen 2000 en 2005 zal bijna 22 % van de bedrijven verdwijnen. Vanaf 2005 tot 2010 verdwijnen ongeveer 15 % van de bedrijven en van 2010 tot 2015 zal verder nog 10 % van de bedrijven verdwijnen.

3.1.8. Bruto Standaard Saldo

Het bruto standaardsaldo (BSS) is een indicator van de economische dimensie van land- en tuinbouwbedrijven. Het BSS steunt op structurele bedrijfsgegevens en is een belangrijk kengetal bij structurele analyses in de land- en tuinbouw. Het bruto standaardsaldo wordt bepaald aan de hand van het BSS van de verschillende producties.

Het BSS komt overeen met de geldwaarde van de bruto-productie, waarvan de directe variabele kosten worden afgetrokken. Het BSS geeft geen inkomenssituatie weer, want enkel bij aftrek van de factorkosten en de non-factorkosten wordt het netto-bedrijfsresultaat bekomen. Het standaardsaldo is de waarde van het bruto saldo, die overeenkomt met de gemiddelde waarde voor elk van de onderscheiden kenmerken. De gemiddelde waarden hebben betrekking op een periode van 12 maanden en worden berekend voor een referentieperiode van drie opeenvolgende jaren (met als referentiejaar 1980) (zie bijlage I).

De economische dimensie van het totaal aantal land- en tuinbouwbedrijven in Noord-Limburg ongeveer evenredig verdeeld. Iets meer dan de helft van de bedrijven bezit een BSS

groter dan of gelijk aan 25.000 EUR en iets minder dan helft heeft een BSS kleiner dan 25.000 EUR.

De verschillende gemeenten afzonderlijk vertonen andere verhoudingen dan de globale of gemiddelde waarde van alle bedrijven (Tabel 3.24). In Bocholt hebben 63,5 % van de bedrijven een hoge BSS waarde, terwijl in Neerpelt 77 % van de bedrijven een BSS hebben lager dan 25.000 EUR.

Tabel 3.24. Verdeling van het aantal bedrijven in functie van het BSS in Noord-Limburg, 2000, in aantal bedrijven en %.

Gemeente	Aantal bedrijven					
	BSS \geq 25.000 EUR		BSS < 25.000 EUR		TOTAAL	
	n	%	N	%	n	%
Bocholt	106	63,5	61	36,5	167	100
Bree	105	52,2	96	47,8	201	100
Hamont-Achel	55	55,0	45	45,0	100	100
Hechtel-Eksel	13	22,8	44	77,2	57	100
Lommel	22	41,5	31	58,5	53	100
Meeuwen-Gruitrode	79	49,1	82	50,9	161	100
Neerpelt	47	45,2	57	54,8	104	100
Overpelt	21	56,8	16	43,2	37	100
Peer	116	48,3	124	51,7	240	100
TOTAAL	564	50,4	556	49,6	1120	100

Bron: NIS 15 mei-telling, CLE en eigen berekeningen.

Onder de jongere bedrijfsleiders, die 56 % van het aantal bedrijfsleiders uitmaken, heeft twee derde een bedrijf met een BSS hoger dan of gelijk aan 25.000 EUR. Voor Bocholt en Bree liggen deze percentages zelfs hoger, wat duidt op een groot aantal grootschalige bedrijven met jonge bedrijfsleiders (Tabel 3.25).

Tabel 3.25. Verdeling van het aantal bedrijven met bedrijfsleider jonger dan 50 jaar in functie van het BSS in Noord-Limburg, 2000, in aantal bedrijven en %.

Gemeente	Aantal bedrijven					
	BSS \geq 25.000 EUR		BSS < 25.000 EUR		TOTAAL	
	n	%	n	%	n	%
Bocholt	72	74,2	25	25,8	97	100
Bree	71	75,5	23	24,5	94	100
Hamont-Achel	47	69,1	21	30,9	68	100
Hechtel-Eksel	11	50,0	11	50,0	22	100
Lommel	12	54,5	10	45,5	22	100
Meeuwen-Gruitrode	57	62,0	35	38,0	92	100
Neerpelt	38	65,5	20	34,5	58	100
Overpelt	16	72,7	6	27,3	22	100
Peer	82	64,6	45	35,4	127	100
TOTAAL	406	67,4	196	32,6	602	100

Bron: NIS 15 mei-telling, CLE en eigen berekeningen.

In Bree is het aantal bedrijven met een oudere bedrijfsleider hoger dan in Bocholt, waarbij het aantal kleinschaligere gelegenheidsbedrijven vooral hoger is (Tabel 3.26). In Bocholt heeft bijna de helft van de bedrijfsleiders gelijk aan 50 jaar of ouder dan 50 jaar een BSS hoger dan 25.000 EUR, terwijl dit in de meeste gevallen niet voorkomt.

De verhouding tussen het BSS en de ouderdom van de bedrijfsleiders is omgekeerd evenredig. De oudere bedrijfsleiders hebben in 70 % van de gevallen een bedrijf met een BSS kleiner dan 25.000 EUR.

Tabel 3.26. Verdeling van het aantal bedrijven met een bedrijfsleider ouder dan of gelijk aan 50 jaar in functie van het BSS in Noord-Limburg, 2000 in aantal bedrijven en %.

Gemeente	Aantal bedrijven					
	BSS \geq 25.000 EUR		BSS < 25.000 EUR		TOTAAL	
	n	%	n	%	N	%
Bocholt	34	48,6	36	51,4	70	100
Bree	34	31,8	73	68,2	107	100
Hamont-Achel	8	25,0	24	75,0	32	100
Hechtel-Eksel	2	5,7	33	94,3	35	100
Lommel	10	32,3	21	67,7	31	100
Meeuwen-Gruitrode	22	31,9	47	68,1	69	100
Neerpelt	9	19,6	37	80,4	46	100
Overpelt	5	33,3	10	66,7	15	100
Peer	34	30,1	79	69,9	113	100
TOTAAL	158	30,5	360	69,5	518	100

Bron: NIS 15 mei-telling, CLE en eigen berekeningen.

Tabellen 3.25 en 3.26 tonen aan dat de jongere bedrijfsleiders met de beroepsbedrijven worden geassocieerd. De oudere bedrijfsleiders schakelen over op gelegenheidsbedrijven. Voor een groot aantal bedrijven is een bedrijfsopvolging voorzien, maar toch zullen een aantal bedrijven voorgoed verdwijnen of worden opgeslorpt door de grotere bedrijven.

3.2 Fysisch-geografische analyse

Op basis van het met de landbouw samenhangende bodemgebruik, het fysisch systeem, de morfologische structuren en patronen en de ligging van bedrijfszetels en percelen wordt de bestaande ruimtelijk-functionele open ruimtestructuur gevat in 11 deelgebieden.

Deze deelgebieden worden gebruikt als kader voor de detaillering van de open ruimtestructuur en de formulering van knelpunten en potenties

Deze deelgebieden³⁴ zijn :

1. Heuvelse Heide – Riebosserheide (Lommel)
2. Platte Heide – Buitenheide (Neerpelt / Hamont-Achel)
3. Westelijke Ring – Grote en Kleine Haart (Hamont-Achel)
4. Gelderhorsten – Kerkhoven
5. Valleigebied van de Dommel (Peer / Hechtel-Eksel / Overpelt / Neerpelt)
6. Broekheide (Peer / Bocholt)
7. Heikant – Siberië
8. Bronvallei van de Abeek (Meeuwen-Gruitrode / Bree / Bocholt)
9. Veldhoven-Kreyel (Bree / Bocholt)
10. Tongerlo – ‘t Hasselt(Bree)
11. Steenberg (Bree)

3.2.1 Bodembestemming en –gebruik

Bij het vergelijken van het gewestplan met de bodemgebruikskaart (Telsat 1995) wordt nagegaan in hoeverre de vastgelegde bestemmingen in het gewestplan worden ingevuld en gerespecteerd door het actuele bodemgebruik.

Onderstaande tabel geeft de verhoudingen procentueel weer. Gebied 12 bevat alle oppervlakte in Noord-Limburg, niet gelegen is in een afgebakend deelgebied. In het vervolg van de studie wordt dit niet meer in rekening gebracht. De tweede tabel is vergelijkbaar met de eerste maar hier worden de absolute oppervlakte-cijfers weergegeven in hectare.

³⁴ Namen zijn afkomstig van de toponiemen vermeld op de rasterversie van de topografische kaart op schaal 1/10.000 (NGI, 1996)

Tabel 3.27. Realisatie van het gewestplan door het actuele bodemgebruik (procentueel)

Deelgebied	Bestemming GP 2000	Bodemgebruik 1995 procentueel				
		Bebouwing	Industrie Handel	Landbouw	Bos en Natuur	Overige
1						
	woongebied	49,2	0,1	17,7	7,7	25,3
	Industrie	12,7	33,9	23,4	19,3	10,8
	landbouw	9,1	0,0	78,3	10,6	2,0
	bos en natuur	8,1	0,1	28,5	55,8	7,4
	Overige ³⁵	16,5	1,8	18,8	34,2	28,8
	% verdeling bodemgebruik	21,6	1,6	39,0	24,8	13,3
2						
	woongebied	48,5	0,0	31,7	11,3	8,6
	Industrie	19,9	0,2	55,4	16,9	7,5
	landbouw	5,0	0,0	85,0	8,5	1,5
	bos en natuur	3,3	0,0	44,4	48,2	4,1
	Overige	24,7	0,0	35,4	20,3	19,7
	% verdeling bodemgebruik	10,4	0,0	66,9	19,4	3,3
3						
	woongebied	52,5	0,0	34,7	7,8	5,0
	Industrie	45,0	0,0	18,8	18,2	18,1
	landbouw	7,7	0,0	86,6	4,8	0,9
	bos en natuur	1,5	0,0	35,8	60,7	2,0
	Overige	15,5	0,0	36,8	45,5	2,2
	% verdeling bodemgebruik	10,6	0,0	58,2	29,3	1,9
4						
	woongebied	42,8	0,0	32,8	8,8	15,5
	Industrie	1,7	29,5	33,4	24,8	10,6
	landbouw	9,9	0,2	76,7	10,1	3,1
	bos en natuur	7,4	0,0	33,3	56,7	2,6
	Overige	14,0	0,0	24,4	49,2	12,5
	% verdeling bodemgebruik	12,3	0,8	58,9	23,3	4,7
5						
	woongebied	52,7	0,0	27,7	6,4	13,1
	Industrie	19,6	0,0	33,4	41,6	5,4
	landbouw	8,0	0,0	83,9	6,5	1,6
	bos en natuur	3,4	0,0	36,1	58,2	2,2
	Overige	16,9	3,9	37,1	35,9	6,1
	% verdeling bodemgebruik	13,3	0,1	63,0	20,1	3,4

³⁵ bodemgebruiktypes zoals infrastructuur, wateroppervlakte, ontginning, ...

6						
	woongebied	54,5	0,0	32,1	4,9	8,4
	Industrie	28,5	20,6	32,6	3,7	14,6
	landbouw	5,8	0,0	88,8	4,9	0,5
	bos en natuur	3,0	0,0	32,0	64,5	0,5
	Overige	11,6	9,7	49,9	21,7	7,1
	% verdeling bodemgebruik	10,1	0,4	73,3	14,6	1,5

7						
	woongebied	47,5	0,0	44,4	0,8	7,3
	industrie	53,5	4,1	33,5	6,1	2,8
	landbouw	4,5	0,0	91,7	3,3	0,5
	bos en natuur	3,4	0,0	32,2	63,7	0,7
	Overige	8,4	0,0	45,9	44,8	0,9
	% verdeling bodemgebruik	6,4	0,0	83,7	9,2	0,8

8						
	woongebied	57,2	0,3	32,0	2,6	7,9
	industrie	21,0	13,1	46,8	9,1	10,1
	landbouw	6,4	0,1	87,4	5,2	0,9
	bos en natuur	2,1	0,0	34,5	61,6	1,8
	Overige	8,2	0,0	32,1	50,9	8,8
	% verdeling bodemgebruik	9,5	0,3	67,9	20,3	2,0

9						
	woongebied	61,4	0,0	25,5	2,9	10,2
	industrie	13,6	1,7	74,8	3,2	6,7
	landbouw	5,5	0,0	90,2	3,3	0,9
	bos en natuur	1,5	0,0	68,1	28,6	1,8
	Overige	2,9	0,0	24,5	26,1	46,5
	% verdeling bodemgebruik	5,5	0,0	83,0	9,9	1,6

10						
	woongebied	40,1	0,0	55,7	1,9	2,3
	industrie	11,4	12,2	32,0	2,0	42,4
	landbouw	6,7	0,0	88,7	2,8	1,8
	bos en natuur	1,6	0,0	69,6	28,6	0,1
	Overige	4,3	0,0	8,6	18,9	68,3
	% verdeling bodemgebruik	10,8	0,2	77,4	6,6	5,0

11						
	woongebied	50,9	0,1	35,6	6,6	6,9
	industrie	0,3	29,6	33,7	17,7	18,7
	landbouw	4,8	0,0	90,6	4,2	0,4
	bos en natuur	1,7	0,0	30,6	67,3	0,4
	Overige	15,7	0,0	73,5	6,5	4,3
	% verdeling bodemgebruik	8,1	0,2	68,0	22,6	1,2

12					
	woongebied	56,0	0,2	20,9	6,9
	industrie	10,0	23,7	19,1	37,3
	landbouw	11,5	0,1	75,6	9,8
	bos en natuur	4,3	0,2	16,0	76,4
	Overige	8,8	0,9	14,7	64,6
	% verdeling bodemgebruik	14,7	2,4	25,7	49,6

Totaal bodemgebruik	12,2	1,1	51,3	30,3	5,0
---------------------	------	-----	------	------	-----

Tabel 3.28. Realisatie van het gewestplan door het actuele bodemgebruik (ha)

Deelgebied	Bestemming GP 2000	Bodemgebruik 1995 in ha				
		Bebouwing	Industrie Handel	Landbouw	Bos en Natuur	Overige

1						
	woongebied	680	1	245	107	350
	industrie	24	64	44	36	20
	landbouw	122	1	1.059	143	28
	bos en natuur	106	1	372	727	98
	Overige	57	6	65	118	99
	Opp. bodemgebruik (ha)	991	73	1.786	1.131	595

2						
	woongebied	104	0	68	24	18
	industrie	7	0	19	6	3
	landbouw	51	0	865	86	15
	bos en natuur	15	0	200	217	18
	Overige	3	0	4	2	2
	Opp. bodemgebruik (ha)	179	0	1.155	335	57

3						
	woongebied	160	0	106	24	15
	industrie	5	0	2	2	2
	landbouw	89	0	1.004	56	10
	bos en natuur	16	0	390	660	22
	Overige	7	0	18	22	1
	Opp. bodemgebruik (ha)	278	0	1.519	764	50

4						
	woongebied	50	0	38	10	18
	industrie	0	8	9	7	3
	landbouw	72	2	558	73	23
	bos en natuur	23	0	102	173	8
	Overige	6	0	10	20	5
	Opp. bodemgebruik (ha)	150	10	717	284	57

5						
	woongebied	365	0	192	44	91
	industrie	1	0	2	2	0
	landbouw	237	1	2.469	191	46
	bos en natuur	43	0	452	729	27
	Overige	20	5	44	42	7
	Opp. bodemgebruik (ha)	666	5	3.159	1.009	172

6						
	woongebied	110	0	65	10	17
	industrie	3	3	4	0	2
	landbouw	92	0	1.417	79	8
	bos en natuur	10	0	109	220	2
	Overige	9	8	39	17	5
	Opp. bodemgebruik (ha)	225	10	1.633	325	34

7						
	woongebied	101	0	94	2	15
	industrie	5	0	3	1	0
	landbouw	203	0	4.113	150	21
	bos en natuur	14	0	136	269	3
	Overige	11	0	62	61	1
	Opp. bodemgebruik (ha)	335	0	4.409	482	41

8						
	woongebied	267	2	149	12	37
	industrie	23	14	52	10	11
	landbouw	245	5	3.351	200	33
	bos en natuur	32	0	529	946	27
	Overige	10	0	37	59	10
	Opp. bodemgebruik (ha)	577	20	4.119	1.228	119

9						
	woongebied	44	0	23	3	9
	industrie	2	1	41	2	4
	landbouw	125	0	3.376	95	35
	bos en natuur	15	0	915	315	24
	Overige	1	0	7	7	13
	Opp. bodemgebruik (ha)	187	1	3.861	421	85

10						
	woongebied	60	0	92	1	2
	Industrie	4	1	2	0	3
	Landbouw	54	0	715	60	6
	bos en natuur	6	0	96	99	0
	Overige	3	0	2	4	16
	Opp. bodemgebruik (ha)	127	1	908	165	27

11						
	woongebied	122	0	85	16	17
	Industrie	0	5	6	3	3
	Landbouw	81	0	1.517	70	7
	bos en natuur	13	0	243	535	4
	Overige	8	0	38	3	2
	Opp. bodemgebruik (ha)	225	5	1.889	628	33

12						
	woongebied	1.957	7	732	242	555
	Industrie	204	480	387	756	202
	landbouw	415	4	2.718	351	109
	bos en natuur	367	16	1.363	6.516	266
	Overige	528	53	876	3.860	659
	Opp. bodemgebruik (ha)	3.471	561	6.077	11.726	1.791

Alg. totaal bodemgebruik	7.440	687	31.230	18.468	3.058
--------------------------	--------------	------------	---------------	---------------	--------------

3.2.2 Fysisch systeem

Noord-Limburg is opgesplitst in twee grote fysisch-geografische eenheden waarvan de onderlinge grens duidelijk zichtbaar is als steilrand in het landschap. Deze grens is gelegen net ten zuiden van de Zuid-Willemsvaart.

Het Kempisch Plateau

Deze eenheid is qua oppervlakte het best vertegenwoordigd in Noord-Limburg. Het omvat de gemeenten Lommel, Hechtel-Eksel, Peer, Overpelt, Neerpelt en Meeuwen-Gruitrode, samen met zuidwestelijke delen van de gemeenten Hamont-Achel, Bocholt en Bree.

Het reliëf daalt van zo'n 100 m in Meeuwen-Gruitrode tot ongeveer 40 m in het uiterste noorden. Het microreliëf is zacht golvend met hier en daar een van zuid naar noord afwaterende beekvallei.

De geologische opbouw is gekenmerkt door de afzetting van door de Maas aangevoerd grind. Dit grind werd later bedekt met niveo-eolisch (lemig) dekzand waarvan de hier en daar voorkomende landduinen nog relictten zijn.

Bodemkundig bestaat het Kempisch Plateau nagenoeg volledig uit droge heidepodzolen (op zand of lemig zand). Deze bodems ontwikkelden zich ten gevolge van de verzurende heidevegetatie, na de massale ontbossing bij het begin van onze tijdrekening. Rond de historische woonkernen en in de buurt van beken komen een groot aantal plaggenbodems voor. Opvallend is dat de meest westelijk gelegen gemeenten aanzienlijk meer oude stuifduinen bezitten. De ontwikkeling van agrarische activiteiten is het meest nadrukkelijk op zandleemgronden gelegen ten oosten van de oude stuifduinen. Metingen van de waterkwaliteit geven aan dat de beken meestal zuur en erg voedselarm zijn, zodat deze erg kwetsbaar zijn voor vermesting.

Vlakte van Bocholt

De Vlakte van Bocholt is een laaggelegen gebied met een maximale hoogte van ongeveer 40m. Het gebied is zwak afhellend naar het noorden.

Bodemkundig is de Vlakte van Bocholt gekenmerkt door de lage ligging waardoor de bodemstructuur wordt overheerst door depressies en alluvia met hier en daar zandleemgronden. Het bruuske hoogteverschil met het Kempisch Plateau is ontstaan door een tectonische verzakking volgens de breuklijn van Rotem-Heerlerheide. Kenmerkend voor de lage en vlakke ligging zijn de natte broekgebieden en de vele riviertjes.

3.3 Deelruimten van de bestaande open ruimte structuur

Per deelruimte worden de structurerende elementen weergegeven en gedifferentieerd aan de hand van fiches en een aantal kaarten.

Overzichtfiche, legende

Ligging: *Opsomming van de gemeenten waarvan het deelgebied deel uitmaakt*

Oppervlakte: *Totale oppervlakte van het deelgebied*

Verhouding landbouw/natuur/wonen/industrie: *Oppervlakte Verhouding (bodemgebruiksbestand TELSAT 1995)*

Fysische context:

Bodem: *Opsomming van de aanwezige bodemtypes*

Reliëf: *Beschrijving reliëf*

Planningscontext: *Hier worden de belangrijkste opties geformuleerd die van belang zijn voor het deelgebied.*

- RSV: *Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen*
- PRS: *Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan*
- GRS: *Gemeentelijk Ruimtelijk Structuurplan*
- GP: *Gewestplan (zie kaart 2)*
- HRL: *Habitatrichtlijn (zie kaart 3)*
- VRL: *Vogelrichtlijn (zie kaart 3)*
- BL: *Beschermde Landschappen*
- LI: *Landinrichtingsproject*
- VEN: *Vlaams Ecologisch Netwerk*
- LA: *Landschapsatlas (zie kaart 4)*

1a Landbouw

Opp. landbouw *Oppervlakte in gebruik door bedrijfszetels behorende bij deelgebied*

Aantal lbpercelen: *Benaderend aantal landbouwpercelen binnen afbakening deelgebied*

Densiteit percelen: *Laag/Middelmatig/Hoog (verhouding landbouwoppervlakte in verhouding tot totale oppervlakte) (bron: Landbouwgebruikspercelen 1999)*

Bedrijfszetels: *Aantal bedrijfszetels per deelgebied*

MAP: *Beperkingen Mestactieplan*

Ruilverkaveling: *Ruilverkavelingsproject*

Landbouwgebied in gebruik door natuur : *Afgeleid door vergelijking Gewestplan en Bodemgebruikskaart*

1b Natuur

Opp. Natuur: *Toegekende oppervlakte natuur- en bosgebied op gewestplan*

Biologische waarde: *Veralgemeende appreciatie afgeleid van de biologische waarderingskaart*

Waterlopen: *Belangrijke beek- en riviercomplexen*

Natuurgebied in gebruik door landbouw : *Afgeleid door vergelijking Gewestplan en Bodemgebruikskaart (gedeeltelijk terug te vinden op kaart 5)*

1c Recreatie

Opp. Recreatie: *Toegekende oppervlakte voor recreatiedoeleinden op gewestplan*

Toeristisch/recreatieve mogelijkheden: *Reeds aanwezige toeristisch-recreatieve voorzieningen.*

Deelgebied 1 : Heuvelse Heide - Riebosserheide (Lommel)

Ligging: Ten noordoosten van Lommel-centrum

Oppervlakte: 4.571 ha

Verhouding landbouw/natuur/wonen/industrie:
39 / 25 / 21 / 2

Fysische context:

Bodem: Depressies en alluvia worden afgewisseld met zandgronden

Reliëf: Vlak.

Planningscontext:

- RSV:
 - Maakt deel uit van het Stedelijk netwerk op Vlaams niveau.
 - Kleinstedelijk gebied Lommel.
- PRS: Lommel wordt gezien als een toeristisch-recreatief knooppunt.
- GP: Mozaïek van wonen, landbouw, groen, industriegebied.
- HRL: In westelijk deel geldt habitatrichtlijn met de naam “Valleigebied van de Kleine Nete”. Daarnaast bevindt zich in het noordoosten nog een klein deel van het natuurcomplex Hageven, Warmbeek, ...
- BL: Geen, langs de rand in het oosten bevindt zich wel Hageven
- VEN: Niet beschikbaar.
- LA: De watering van Lommel-Kolonie is aangeduid als relictzone en ankerplaats

1a Landbouw

Opp. landbouw: 820 ha

Aantal lbpercelen: ± 890

Densiteit percelen: Laag

Bedrijfszetels: 40

MAP: Algemene norm / deels limiet natuur.

Ruilverkaveling: Geen studie.

Landbouwgebied in gebruik door natuur : 143 ha

1b Natuur

Opp. Natuur: 1.303 ha

Biologische waarde: Matig waardevol.

Waterlopen: Kanaal Bocholt – Herentals, Kleine Nete

Natuurgebied in gebruik door landbouw : 372 ha

1c Recreatie

Opp. Recreatie: 40 ha

Toeristisch/recreatieve voorzieningen:

- Vossemeren.
- Waterring Lommel-Kolonie.

Deelgebied 2 : Platte Heide – Buitenheide (Neerpelt / Hamont-Achel)

Ligging: Ten noordwesten van Achel-centrum.

Oppervlakte: 1.727 ha

Verhouding landbouw/natuur/wonen/industrie:

67 / 19 / 10 / 0

Fysische context:

Bodem: Zandgrond overheerst, met afwisselend depressies en alluvia.

Reliëf: Vlak.

Planningscontext:

- RSV:
 - Deels Stedelijk netwerk op Vlaams niveau.
 - Kleinstedelijk gebied Neerpelt.
- PRS:
 - Open ruimte verbinding nabij netwerk Kempense As.
- GP: Grotendeels landschappelijk waardevol agrarisch gebied.
- VRL: Bijna volledig deel uitmakend van gebied afgebakend bij Hageven.
- VEN: Niet beschikbaar.
- LA: Hageven en complex Grote Heide / Achelse heide zijn erkend.

1a Landbouw

Opp. landbouw: 900 ha

Aantal lbpercelen: ± 820

Densiteit percelen: Middelmatig.

Bedrijfszetels: 45

MAP: Algemene norm / deels limiet natuur.

Ruilverkaveling: Geen.

Landbouwgebied in gebruik door natuur : 86 ha

1b Natuur

Opp. Natuur: 450 ha

Biologische waarde: Matig waardevol.

Waterlopen: Dommel, Warmbeek.

Natuurgebied in gebruik door landbouw : 200 ha

1c Recreatie

Opp. Recreatie: 0 ha

Toeristisch/recreatieve voorzieningen:

- Natuurreservaat Hageven.
- Achelse Kluis.

Deelgebied 3 : Westelijke Ring – Grote en Kleine Haart (Hamont-Achel)

Ligging: Ten westen van Hamont-centrum.

Oppervlakte: 2.612 ha

Verhouding landbouw/natuur/wonen/industrie:
58 / 29 / 11 / 0

Fysische context:

Bodem: Depressies en alluvia (voornamelijk zand) met af en toe plaggengronden.

Reliëf: Vlak.

Planningscontext:

- PRS: Open ruimte verbinding nabij netwerk Kempense As.
- GP: Grotendeels agrarisch + landschappelijk waardevol agrarisch gebied.
- HRL: Gedeeltelijk Hamonterheide, ...
- VRL: Gedeeltelijk Hageven met Dommelvallei, Beverbeekse heide, Warmbeek en Wateringen.
- VEN: Niet beschikbaar.
- LA: Vallei van de Warmbeek en Het Lo zijn relictzones.
Lozeheide is ankerplaats.

1a Landbouw

Opp. landbouw: 1.679 ha

Aantal lbpercelen: ± 1.580

Densiteit percelen: Middelmatig.

Bedrijfszetels: 106

MAP: Meestal algemene bemestingsnormen.

Ruilverkaveling: Geen

Landbouwgebied in gebruik door natuur : 56 ha

1b Natuur

Opp. Natuur: 1.088 ha

Biologische waarde: Matig waardevol.

Waterlopen: Geen belangrijke, wel wateringen langs de westrand.

Natuurgebied in gebruik door landbouw : 390 ha

1c Recreatie

Opp. Recreatie: 21 ha

Toeristisch/recreatieve voorzieningen:

- Haarterheide.
- Ruitervoorzieningen.
- Kasteeldomein de L'Escaille.

Deelgebied 4 : Gelderhorsten – Kerkhoven (Lommel)

Ligging: Ten westen van Hechtel-centrum.

Oppervlakte: 1.217 ha

Verhouding landbouw/natuur/wonen/industrie:
59 / 23 / 12 / 1

Fysische context:

Bodem: Zand is overheersend bodemtype met hier en daar depressies en alluvia door de aanwezigheid van beken.

Reliëf: Vlak.

Planningscontext:

- RSV: Stedelijk netwerk op Vlaams niveau (Lommel).
- PRS: Kattenbos recreatieve trekpleister.
- GP: Grotendeels agrarisch + landschappelijk waardevol agrarisch.
- LI: Landinrichtingsproject Grote-Nete.
- VEN: Niet beschikbaar.
- LA: Kattenbos is geselecteerd als relictzone.

1a Landbouw

Opp. landbouw: 382 ha

Aantal lbpercelen: ± 350

Densiteit percelen: Middelmatig.

Bedrijfszetels: 22

MAP: Meestal algemene bemestingsnormen.

Ruilverkaveling: In onderzoek als deel van landinrichtingsproject Grote-Nete.

Landbouwgebied in gebruik door natuur : 73 ha

1b Natuur

Opp. Natuur: 306 ha

Biologische waarde: Waardevol.

Waterlopen: Kanaal van Beverlo.

Natuurgebied in gebruik door landbouw : 102 ha

1c Recreatie

Opp. Recreatie: 2 ha

Toeristisch/recreatieve voorzieningen:

- Kattenbos.
- Park van de Lage Kempen.
- Kanaal van Beverlo.

Deelgebied 5 : Valleigebied van de Dommel (Peer / Hechtel-Eksel / Overpelt / Neerpelt)

Ligging: Tussen de kernen van Peer, Eksel, Overpelt, Kleine Brogel.
Oppervlakte: 5.011 ha
Verhouding landbouw/natuur/wonen/industrie:
63 / 20 / 13 / 0
Fysische context:
Bodem: Depressies en alluvia door de Dommel. Daarnaast hier en daat licht Zandleem.
Reliëf: Vlak, licht afhellend naar noorden.

Planningscontext:

- RSV: Kleinstedelijk gebied Overpelt.
- PRS: Dommelvallei van provinciaal belang.
- GP: Deels landbouw, maar ook natuur, bos en wonen.
- HRL: Gebieden gelegen te Peer en Hechtel-Eksel.
- VRL: Hageven met Dommelvallei, Beverbeekse heide, ...
- BL: Deels beschermde beekvallei van de Dommel.
- VEN: Niet beschikbaar.
- LA: Twee relictzones met de naam Oude landbouwlandschappen langs de Dommel en Oud akkerland van Overpelt. Één ankerplaats die grotendeels overlapt met de relictzones (Dommel en Bollisserbeek).

1a Landbouw

Opp. landbouw: 2.694 ha
Aantal lbpercelen: ± 2500
Densiteit percelen: Middelmatig.
Bedrijfszetels: 157
MAP: Algemene norm / deels limiet natuur.
Ruilverkaveling: Geen.
Landbouwgebied in gebruik door natuur : 191 ha

1b Natuur

Opp. Natuur: 1.252 ha
Biologische waarde: Waardevol.
Waterlopen: Bolliserbeek, Dommel.
Natuurgebied in gebruik door landbouw : 452 ha

1c Recreatie

Opp. Recreatie: 24 ha
Toeristisch/recreatieve voorzieningen:
○ Veel recreatieve mogelijkheden aansluitend bij Dommel.

Deelgebied 6 : Broekheide (Peer / Bocholt)

Ligging: Tussen de kernen Van Peer, Kleine Brogel en Kaulille.

Oppervlakte: 2.228 ha

Verhouding landbouw/natuur/wonen/industrie:

73 / 15 / 10 / 0

Fysische context:

Bodem: Voornamelijk zandgrond.

Reliëf: Licht glooiend.

Planningscontext:

- PRS: Militaire Luchthaven Kleine Brogel.
- GP: Grotendeels landschappelijk waardevol agrarisch gebied met boszones.
- HRL: Deels habitatrictlijngebied Warmbeek.
- VEN: Niet beschikbaar.
- LA: Kolisbos is aangeduid als relictzone.

1a Landbouw

Opp. landbouw: 1.568 ha

Aantal lbpercelen: ± 1280

Densiteit percelen: Matig hoog.

Bedrijfszetels: 94

MAP: Algemene norm / deels limiet natuur.

Ruilverkaveling: Geen

Landbouwgebied in gebruik door natuur : 78 ha

1b Natuur

Opp. Natuur: 340 ha

Biologische waarde: Matig waardevol.

Waterlopen: Warmbeek.

Natuurgebied in gebruik door landbouw : 108 ha

1c Recreatie

Opp. Recreatie: 13 ha

Toeristisch/recreatieve voorzieningen:

- Beperkte mogelijkheden enkel wat ruitertoerisme in Grote Brogel.

Deelgebied 7 : Heikant - Siberië (Peer / Meeuwen-Gruitrode)

Ligging: Ten noorden van het centrum van Peer.

Oppervlakte: 5.271 ha

Verhouding landbouw/natuur/wonen/industrie:
84 / 9 / 6 / 0

Fysische context:

Bodem: Voornamelijk zandgrond tot licht zandleem.

Reliëf: Licht glooiend in westen, vlak in oosten.

Planningscontext:

- PRS: Vlake van Peer is landbouwgebied van provinciaal belang.
- GP: Grotendeels agrarisch gebied en in mindere mate ook landschappelijk waardevol agrarisch gebied.
- HRL: Een klein stuk gelegen in Siberië is afgebakend als habitatrichtlijngebied.
- VRL: Bijna volledig het deelgebied is beschermd als vogelrichtlijngebied.
- VEN: Niet beschikbaar.
- LA: Siberië is opgenomen in de relictzone Groot-Schietveld.

1a Landbouw

Opp. landbouw: 3.150 ha

Aantal lbpercelen: ± 3370

Densiteit percelen: Hoog.

Bedrijfszetels: 170

MAP: Meestal Algemene norm.

Ruilverkaveling: Geen.

Landbouwgebied in gebruik door natuur : 149 ha

1b Natuur

Opp. Natuur: 423 ha

Biologische waarde: Meestal minder waardevol.

Waterlopen: Bolliserbeek, Dommel.

Natuurgebied in gebruik door landbouw : 116 ha

1c Recreatie

Opp. Recreatie: 31 ha

Toeristisch/recreatieve voorzieningen:

- Bungalowpark Erperheide.
- Fietsroutes.

Deelgebied 8 : Bronvallei van de Abeek (Meeuwen-Gruitrode / Bree / Bocholt)

Ligging: Ten westen van de centra van Bocholt, Bree en Meeuwen-Gruitrode.

Oppervlakte: 6064 ha

Verhouding landbouw/natuur/wonen/industrie:

68 / 20 / 10 / 1

Fysische context:

Bodem Licht zandleem met hier en daar plaggengronden.

Reliëf: Licht glooiend.

Planningscontext:

- RSV: Kleinstedelijk gebied Bree.
- PRS: Abeekvallei is van provinciaal belang.
- GP: Menging van landbouw, natuur, wonen, recreatie en industrie.
- HRL: Abeekvallei.
- VRL: Westelijk deel overlapt hier en daar met vogelrichtlijngebied Peer.
- VEN: Niet beschikbaar.
- LA: Grote Brogel en Vallei van de boven- en middenloop van de Abeek afgebakend als relictzone. Delen van de Vallei van de Abeek zijn ook aangeduid als ankerplaats.

1a Landbouw

Opp. Landbouw: 2972 ha

Aantal lbpercelen: ± 3430

Densiteit percelen: Middelmatic.

Bedrijfszetels: 166

MAP: Algemene norm / deels limiet natuur.

Ruilverkaveling: Geen.

Landbouwgebied in gebruik door natuur : 200 ha

1b Natuur

Opp. Natuur: 1534 ha

Biologische waarde: Waardevol.

Waterlopen: Abeek.

Natuurgebied in gebruik door landbouw : 529 ha

1c Recreatie

Opp. Recreatie: 90 ha

Toeristisch/recreatieve voorzieningen:

- Enkele recreatiezones
- Fiets- en wandelmogelijkheden in de beekvallei

Deelgebied 9 : Veldhoven – Kreyel (Bree / Bocholt)

Ligging: Ten oosten van de centra van Bocholt en Bree.

Oppervlakte: 4.598 ha

Verhouding landbouw/natuur/wonen/industrie: 83 / 10 / 5 / 0

Fysische context:

Bodem: Depressies en alluvia van de vlakte van Bocholt overheersen het deelgebied.

Reliëf: Vlak.

Planningscontext:

- RSV: Kleinstedelijk gebied Bree.
- PRS: Verdere uitvoering landinrichtingsproject en stiltegebied.
- GP: Grotendeels landschappelijk waardevol agrarisch gebied met natuurlinten.
- HRL: Deels bedekt door het habitatrichtlijngebied Abeek.
- VRL: Bijna volledig deel uitmakend van gebied Hamonterheide, Hageven, Buitenheide, Mariahof en Stamprooierbroek.
- LI: Landinrichtingsproject Noordoost-Limburg.
- VEN: Niet beschikbaar.
- LA: Relictgebieden Veldhoven-Kreiel, benedenloop van de Abeek en Stamprooierbroek. Bovenloop van de Abeek is ook een ankerplaats naast de Lozeheide.

1a Landbouw

Opp. landbouw: 3.235 ha

Aantal lbpercelen: ± 3.430

Densiteit percelen: Hoog.

Bedrijfszetels: 159

MAP: Algemene norm / deels limiet natuur.

Ruilverkaveling: In onderzoek als deel van het landinrichtingsplan.

Landbouwgebied in gebruik door natuur : 125 ha

1b Natuur

Opp. Natuur: 1.344 ha

Biologische waarde: Waardevol.

Waterlopen: Abeek, Zuid-Willemsvaart.

Natuurgebied in gebruik door landbouw : 914 ha

1c Recreatie

Opp. Recreatie: 0 ha

Toeristisch/recreatieve voorzieningen:

- Natuurreservaat Luysen
- Fiets- en wandelroutes

Deelgebied 10 : Tongerlo – 't Hasselt(Bree)

Ligging: Ten oosten van het centrum van Bree.

Oppervlakte: 1227 ha

Verhouding landbouw/natuur/wonen/industrie:

75 / 5 / 3 / 0

Fysische context:

Bodem: Depressies en alluvia met kleine fragmenten zandgrond.

Reliëf: Vlak.

Planningscontext:

- RSV: Kleinstedelijk gebied Bree.
- GP: Grotendeels agrarisch gebied.
- VRL: Maakt deel uit van het vogelrichtlijngebied met o.a. Stamprooierbroek.
- VEN: Niet beschikbaar.
- LA: De Vallei van de Itterbeek is zowel een relictzone als een ankerplaats.

1a Landbouw

Opp. landbouw: 1.427 ha

Aantal lbpercelen: ± 1.270

Densiteit percelen: Hoog.

Bedrijfszetels: 67

MAP: Algemene normen.

Ruilverkaveling: Geen.

Landbouwgebied in gebruik door natuur : 60 ha

1b Natuur

Opp. Natuur: 201 ha

Biologische waarde: Minder waardevol.

Waterlopen: Itterbeek.

Natuurgebied in gebruik door landbouw : 96 ha

1c Recreatie

Opp. Recreatie: 0 ha

Toeristisch/recreatieve voorzieningen:

- Watermolen.

Deelgebied 11 : Steenberg (Bree)

Ligging: Ten zuiden van het centrum van Bree.

Oppervlakte: 2.779 ha

Verhouding landbouw/natuur/wonen/industrie:
68 / 23 / 8 / 0

Fysische context:

Bodem: Licht zandleem met hier en daar plaggengronden.

Reliëf: Afhellend naar noordoosten toe. (Overgang Kempisch Plateau /
Vlakte van Bocholt).

Planningscontext:

- RSV: Kleinstedelijk gebied Bree.
- GP: Grotendeels agrarisch gebied met natuurlinten.
- HRL: Beschermde zone Itterbeek met Brand, Jagersborg, Schootsheide en Bergerven.
- VEN: Niet beschikbaar.
- LA: De vallei van de Itterbeek en Paraboolduin Opplabbeek zijn relictgebieden die voorkomen in dit deelgebied. Aansluitend daarbij is de Itterbeek ook aangeduid als ankerplaats.

1a Landbouw

Opp. landbouw: 1.603 ha

Aantal lbpercelen: ± 1.500

Densiteit percelen: Middelmatig.

Bedrijfszetels: 94

MAP: Algemene normen / deels limiet natuur.

Ruilverkaveling: Geen.

Landbouwgebied in gebruik door natuur : 70 ha

1b Natuur

Opp. Natuur: 795 ha

Biologische waarde: Matig waardevol.

Waterlopen: Wijshagerbeek, Itterbeek.

Natuurgebied in gebruik door landbouw : 243 ha

1c Recreatie

Opp. Recreatie: 0 ha

Toeristisch/recreatieve voorzieningen:

- Vallei van de Itterbeek met aansluitend Park Midden-Limburg.

3.4 Prognose van de agrarische bedrijvigheid per deelruimte

In dit deel wordt aan de hand van een continuïteitsonderzoek per deelruimte een indicatieve prognose opgemaakt van het aantal land- en tuinbouwbedrijven voor Noord-Limburg en de daartoe behorende gemeenten.

Het continuïteitsonderzoek heeft tot doel een prognose te maken van het aantal land- en tuinbouwbedrijven in Noord-Limburg en van de toekomstige ruimtebehoefte. Het gebeurt aan de hand van de opvolging-leefbaarheidsmatrix. Door het ontbreken van een opvolger op de land- en tuinbouwbedrijven vloeien een aantal bedrijven af. Voor het berekenen van deze natuurlijke afvloei, worden drie criteria gehanteerd:

- Leeftijd van de bedrijfsleider;
- Mate van opvolging van het bedrijf;
- Leefbaarheid.

Met 2000 als basisjaar worden een viertal bedrijfstypes onderscheiden, afhankelijk van de leeftijd van de bedrijfsleider:

- Jonger dan 50 jaar: deze groep bereikt de pensioengerechtigde leeftijd van 65 jaar na 2015. Voor deze groep wordt nog geen rekening gehouden met de eventuele opvolging. Hierbij wordt verondersteld dat alle betrokken partijen de activiteit minimaal voortzetten tot 2015;
- Tussen 51 en 55 jaar: zullen de pensioengerechtigde leeftijd bereiken tussen 2010 en 2015;
- Tussen 56 en 60 jaar: zullen de pensioengerechtigde leeftijd bereiken tussen 2000 en 2005;
- Ouder dan 65 jaar: voor deze groep stelt het opvolgingsprobleem zich al in 2000.

Voor wat betreft de opvolging van de bedrijven, worden de bedrijven met een bedrijfsleider van 50 jaar of ouder, ingedeeld in drie groepen:

- Bedrijven met een opvolger;
- Bedrijven, waarvan de bedrijfsleider nog niet zeker is van een opvolger;
- Bedrijven zonder opvolger.

Om de leefbaarheid van een bedrijf te bepalen, wordt gewerkt met het BSS basis 1980. Een land- of tuinbouwbedrijf met een BSS groter dan 25.000 EUR (equivalent met 1 miljoen BEF) wordt als leefbaar beschouwd voor opvolger³⁶. Het is belangrijk te vermelden dat het BSS enkel een beeld geeft van de relatieve omvang van een bedrijf en geen indicator is van productiviteit of arbeidsinkomen op een bedrijf. Het basisjaar is niet zo belangrijk aangezien

³⁶ Goethals, N. & Viaene, J. (1995). De Landbouw in Oudenaarde in 2011. RUG, Faculteit landbouwkundige en toegepaste biologische wetenschappen, Gent, 68 p.

voor een structuuranalyse vooral de relatieve aandelen van de verschillende activiteiten een rol spelen. Het werken met een constant basisjaar heeft het voordeel dat de prognoses niet worden beïnvloed door relatieve prijsveranderingen. Wel is het belangrijk om bij de afkapgrens rekening te houden met de vereiste schaal in het basisjaar om tot een leefbaar bedrijf te komen. Een BSS van ongeveer 25.000 EUR in 1980 (of 1 miljoen Belgische frank) stemt ongeveer overeen met een bedrijfsomvang van 50.000 EUR in 2002 (of 2 miljoen Belgische frank).

De evolutie van het BSS is in feite een indicator van de evolutie van de agrarische structuur, waarbij de verschillende bedrijfsvormen de eenheid vormen. Een stijging van het BSS per bedrijf is enkel te verklaren door:

- Toename van de beteelde oppervlakte en/of,
- Uitbreiding van de veestapel en/of;
- Omschakeling naar productie met hoger BSS per ha of per dier.

Op basis van bovenstaande drie criteria, worden de land- en tuinbouwbedrijven door middel van de opvolging-leefbaarheidsmatrix ingedeeld in vier groepen (Figuur 3.1):

- Wijkend: zijnde de bedrijven met een bedrijfsleider ouder dan 50 jaar en zonder opvolger
- Potentieel wijkend: zijnde bedrijven met een opvolger of waarvan de opvolging nog niet zeker is en een BSS (basis 1980) kleiner dan 25.000 EUR
- Potentieel blijvend: zijnde bedrijven waarvan de opvolging nog onzeker is en met een BSS (basis 1980) groter dan 25.000 EUR
- Blijvend: zijnde bedrijven met een opvolger en een BSS (basis 1980) groter dan 25.000 EUR.

Hierbij vormen de eerste groepen de wijkers en de laatste twee de blijvers. In het rapport wordt de indeling beperkt tot twee categorieën.

Figuur 3.1. Opvolging-leefbaarheidsmatrix met BSS-basis 1980, in EUR.

		BSS	
		< 25.000 EUR	≥ 25.000 EUR
O P V O L G E R	N E E N	WIJKEND	WIJKEND
	?	POTENTIEEL WIJKEND	POTENTIEEL BLIJVEND
	J A	WIJKEND	BLIJVEND

WIJKERS = WIJKEND + POTENTIEEL WIJKEND
BLIJVERS = BLIJVEND + POTENTIEEL BLIJVEND

Het is evenwel belangrijk te vermelden dat bij het opstellen van deze matrix verondersteld wordt dat enerzijds alle bedrijven met een bedrijfsleider jonger dan 50 jaar blijven bestaan en dat anderzijds alle bedrijven met een bedrijfsleider van 65 jaar of ouder wijken of het bedrijf overlaten aan een opvolger. In de praktijk is dat evenwel niet het geval. Er bestaan bedrijven die de activiteit stopzetten op een leeftijd jonger dan 50 jaar, net zoals er bedrijven zijn die doorgaan met de activiteit na het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd. Bij het uitwerken van de matrix wordt verondersteld dat beide gevallen elkaar opheffen en zodoende een geaggregeerd beeld bekomen wordt dat een goede projectie naar de toekomst mogelijk maakt.

De analyse van de toekomstige ruimtebehoefte steunt immers op de resultaten van de continuïteitsanalyse. Uitgaande van de opvolging-leefbaarheidsmatrix wordt vooreerst een prognose gemaakt van het gebruik van grond door continuerende land- en tuinbouwbedrijven. Vervolgens wordt een analyse gemaakt van het toekomstig grondgebruik door eigen land- en tuinbouwers en van het totaal agrarisch grondgebruik.

In 2000 werden 1.120 bedrijven geregistreerd op het grondgebied van Noord-Limburg. Een belangrijk gegeven voor de opvolging-leefbaarheidmatrix is de leeftijdsstructuur, meer bepaald de leeftijd van de bedrijfsleiders.

De bedrijfsleiders jonger dan 50 jaar in 2000 zullen in 2015 nog voort blijven werken, omdat de pensioengerechtigde leeftijd nog niet bereikt is. In 2000 heeft 17 % van de bedrijfsleiders de leeftijd van 65 jaar bereikt. In 2005 is dit 25 % en in 2015 is dit uiteindelijk 45 %.

In Tabel 3.29 wordt een overzicht gegeven van de resultaten, die bekomen werden op basis van voorgaande structurele analyse. De gegevens in verband met het BSS en de aanwezigheid van een bedrijfsopvolger dateren van de 15 mei-telling van 2000. De referentie met betrekking tot het BSS bedraagt 25.000 EUR (referentiejaar 1980). Zoals eerder vermeld, worden de verwachtingen gebaseerd op cijfergegevens aangaande de categorie van bedrijfsleiders ouder dan 50 jaar.

Ongeveer 20 % van de Noord-Limburgse land- en tuinbouwbedrijven geregistreerd in 2000 zouden verdwijnen tegen het jaar 2015. Concreet betekent dit dat de bedrijfsleiders de pensioengerechtigde leeftijd hebben bereikt en hoogst waarschijnlijk niet over een opvolger beschikken. Tot deze categorie behoren eveneens de bedrijven, waarvan het BSS aantoont dat het potentieel onvoldoende is om te blijven bestaan of dat de kans gering is dat deze rendabel zijn. Anderzijds zijn er eveneens gelegenheidsbedrijven die kunnen uitbreiden en overschakelen naar een beroepsbedrijf. In Tabel 3.30 wordt een gedetailleerd overzicht gegeven van de wijkers en blijvers.

Tabel 3.29. Continuïteitsanalyse met opdeling van bedrijven volgens blijvers en wijkers ouder dan 50 jaar, 2015, in aantal bedrijven en %.

Gemeenten	Blijvers		Wijkers		TOTAAL	
	n	%	N	%	n	%
Bocholt	18	25,7	52	74,3	70	100
Bree	27	25,2	80	74,8	107	100
Hamont-Achel	7	21,9	25	78,1	32	100
Hechtel-Eksel	2	5,7	33	94,3	35	100
Lommel	5	16,1	26	83,9	31	100
Meeuwen-Gruitrode	18	26,1	51	73,9	69	100
Neerpelt	6	13,0	40	87,0	46	100
Overpelt	4	26,7	11	73,3	15	100
Peer	20	17,7	93	82,3	113	100
TOTAAL	107	20,7	411	79,3	518	100

Bron: NIS 15 mei-telling, CLE en eigen berekeningen.

De jongere bedrijfsleiders zijn blijvers, waarbij als referentiejaar 1980 wordt gebruikt voor het BSS met een grens van 25.000 EUR. Onder de oudere bedrijfsleiders is voor 50 bedrijven opvolging aanwezig. Deze vormen dus de blijvers. De bedrijven zonder zicht op opvolging, maar met een hoge BSS-waarde worden als leefbaar aanzien en vormen de potentiële blijvers

(57 bedrijven. Deze twee categorieën samen vormen de blijvers. De bedrijven zonder opvolgers vormen de wijkers.

Tabel 3.30. Projectie 2015 voor de verschillende bedrijven, rekening houdend met leeftijdsstructuur en BSS.

	Aantal
Blijvers (jonger dan 50 jaar)	602
Blijvers	50
Potentieel blijvend	57
BLIJVERS	709
Wijkend	332
Potentieel wijkend	79
WIJKERS	411
TOTAAL	1120

Bron: NIS 15 mei-telling, CLE en eigen berekeningen.

In totaal voor alle bedrijven wordt het aantal blijvers geschat op 709 of 63,3 %, terwijl het aantal wijkers 411 bedraagt of 36, 7.

Prognoses m.b.t. grondgebruik

Uitgaande van de prognose van het continuïteitsonderzoek wordt het grondgebruik van de wijkers geschat per productierichting en voor de verschillende deelruimten.

Elk van de productierichtingen heeft een specifieke activiteit, gekoppeld aan een specifiek ruimtegebruik. In totaal zou ongeveer 3.660 ha vrijkomen in 2015. Een groot gedeelte van het ruimtegebruik is gekoppeld aan deelruimte 5,7,8, waar telkens meer dan 500 ha vrijkomt (cf. wijkers met de meeste oppervlakte in gebruik). De verdeling van het ruimtegebruik onder de wijkers volgens de productierichtingen, toont aan dat in eerste instantie de oppervlakte vrijkomt vanuit de rundvee- en de melkveehouderij.

Tabel 3.31. Cultuuroppervlakte in gebruik bij wijkers per deelruimte en per productierichting, 2015, in ha.

	Deelruimte	Akkerb. met vee	Melk	Rund	Intensief	Andere	Tot
1	Heuvelse+ Riebosscherheide	77	14	72	3	-	165
2	Platte + buitenheide	61	24	8	67	4	164
3	Westelijke ring + Grote en Kleine haart	54	94	82	15	-	245
4	Gelderhorsten + Kerkhoven	39	61	16	-	-	116
5	Vallei Dommel	225	125	218	2	1	570
6	Broekheide	37	225	84	28	-	374
7	Heikant + Siberië	58	160	295	80	0	594
8	Vallei Abeek	144	160	137	63	19	523
9	Veldhoven + Kreyel	59	143	169	49	-	419
10	Tongerlo + 't Hasselt	79	102	81	29	0	291,3
11	Steenberg	38	70	80	14	-	202
	TOTAAL	870	1.177	1.241	350	24	3.663

Bron: NIS 15 mei-telling, CLE en eigen berekeningen.

Het BSS, gepaard gaande met de verdwijnende bedrijven, wordt als uitgangspunt gehanteerd voor het uitwerken van de prognose. In de toekomst moeten deze waarden minstens constant blijven om een duurzame ontwikkeling te garanderen. Het betekent dat het BSS dat vrijkomt t.g.v. het uittreden van de wijkers overgenomen wordt door de blijvers. Het aantal ha dat hiervoor noodzakelijk is wordt bepaald door het gemiddeld BSS dat gerealiseerd is per ha in 2000 (Tabel 3.33). Er wordt onderscheid gemaakt tussen de verschillende productierichtingen binnen de land- en tuinbouwsector, waarbij deze elkaar kunnen compenseren. Bij de uitwerking van deze prognose wordt uitgegaan van een status quo van de land- en tuinbouwsector.

Het globale BSS kan niet behouden worden door het behouden en ondersteunen van de sectoren met een hoge BSS per ha (tuinbouw) en het laten verdwijnen van sectoren met een lage BSS per ha (rundveehouderij) en als dusdanig ruimte te creëren voor andere economische sectoren. Het is realistischer een onderscheid te maken tussen goede en minder goede bedrijven. Het behoud en herverdeling van het huidige BSS over de blijvende bedrijven leidt tot de ontwikkeling van een prognose, waarbij de meetbare en objectieve criteria leeftijd, opvolging en leefbaarheid gehanteerd worden.

Uit Tabel 3.32 geeft aan dat tegen 2015, als gevolg van de bedrijven die verdwijnen, het BSS moet gecompenseerd worden voor 4.886.000 EUR door de uitbreiding van bestaande bedrijven of eventueel het oprichten van nieuwe bedrijven. De uitbreiding, in het kader van het BSS, is ook mogelijk door andere productierichtingen in overweging te nemen. Vooral in de melkveesector is een zekere terugval op te merken. De deelruimten 7 en 8 hebben hierin het grootste aandeel. In deelruimte 7 is de dierlijke productie de verantwoordelijke factor. In deelruimte 8 wordt het BSS in hoofdzaak verminderd door het wegvallen van andere productierichtingen. In deelruimte 5 wordt de toegevoegde waarde eveneens verminderd door de rundveehouderij. Deelruimte 6 wordt vertegenwoordigd door de melkveehouderij.

Tabel 3.32. BSS, basis 1980, dat gerealiseerd wordt bij wijkers per deelruimte en per productierichting, 2015, in 1.000 EUR.

	Deelruimte	Akkerb. met vee	Melk	Rund	Intensief	Andere	Tot
1	Heuvelse+ Riebosscherheide	37	27	57	20	-	141
2	Platte + buitenheide	46	21	11	140	9	227
3	Westelijke ring + Grote en Kleine haart	29	134	68	37	-	267
4	Gelderhorsten + Kerkhoven	28	77	12	1	-	118
5	Vallei Dommel	114	173	218	51	8	563
6	Broekheide	57	311	69	120	-	557
7	Heikant + Siberië	29	233	372	300	2	937
8	Vallei Abeek	84	208	136	168	322	918
9	Veldhoven + Kreyel	33	186	153	130	-	502
10	Tongerlo + 't Hasselt	50	115	49	123	10	347
11	Steenberg	23	92	80	114	-	309
	TOTAAL	529	1.578	1.225	1.204	350,1	4.887

Bron: NIS 15 mei-telling, CLE en eigen berekeningen.

Om een prognose op te stellen en vrijgekomen cultuuroppervlakte te verdelen, is het noodzakelijk te achterhalen hoe in de huidige situatie het BSS in hoofdzaak wordt gerealiseerd, of verdeeld is over de verschillende productierichtingen. Op die manier kan op de meest efficiënte manier het behoud van het BSS gegarandeerd worden.

Tabel 3.33 geeft aan dat vooral de andere productierichtingen, zoals tuinbouw en sierteelt, instaan voor de hoogste gemiddelde van het BSS, maar de verschillende sectoren zijn hier samengevoegd (cf. herleide productierichtingen). Hierna volgt de intensieve veehouderij (in hoofdzaak varkens en pluimvee), de rundveehouderij, de melkveehouderij en de akkerbouw met vee.

Tabel 3.33. Gemiddeld BSS (basis 1980) per ha per deelruimte en per productierichting, 2000, in EUR.

	Deelruimte	Akkerb. met vee	Melk	Rund	Intensief	Andere
1	Heuvelse+ Riebosscherheide	585	1.496	949	36.584	1.857
2	Platte + buitenheide	5.636	1.240	1.073	8.906	11.704
3	Westelijke ring + Grote en Kleine haart	2.772	1.728	1.662	17.162	35.414
4	Gelderhorsten + Kerkhoven	663	1.094	750	4.984	-
5	Vallei Dommel	488	1.368	4.128	7.805	54.520
6	Broekheide	715	1.436	939	9.981	38.452
7	Heikant + Siberië	502	1.766	1.747	7.782	47.489
8	Vallei Abeek	670	1.637	2.506	10.068	47.751
9	Veldhoven + Kreyel	620	1.541	2.264	8.718	25.908
10	Tongerlo + 't Hasselt	605	1.510	1.417	27.690	45.971
11	Steenberg	668	1.430	938	9.674	80.982
	TOTAAL	1.037	1.549	2.130	11.848	46.649

Bron: NIS 15 mei-telling, CLE en eigen berekeningen.

Om het tekort op te vangen of het BSS te behouden in 2015 is bijkomende cultuuroppervlakte noodzakelijk. In totaal is 2.667 ha nodig, waarbij de nadruk ligt op de benodigde oppervlakte voor de melkveehouderij (Tabel 3.34). Vooral deelruimte 5,6 en 7 hebben in totaal het meeste ha nodig om het vrijgekomen BSS op te vangen.

Tabel 3.34. Benodigde oppervlakte om BSS (basis 1980) dat vrijkomt bij wijkers op te vangen, 2015, in ha per deelruimte en per productierichting.

	Deelruimte	Akkerb. met vee	Melk	Rund	Intensief	Andere	Tot
1	Heuvelse+ Riebosscherheide	63	18	60	1	-	142
2	Platte + buitenheide	8	17	10	16	1	52
3	Westelijke ring + Grote en Kleine haart	10	77	41	2	-	131
4	Gelderhorsten + Kerkhoven	43	71	16	0	-	129
5	Vallei Dommel	233	127	53	6	0	419
6	Broekheide	80	216	73	12	-	381
7	Heikant + Siberië	58	132	213	39	0	442
8	Vallei Abeek	125	127	54	17	7	330
9	Veldhoven + Kreyel	54	121	68	15	-	257
10	Tongerlo + 't Hasselt	82	76	35	5	0	198
11	Steenberg	34	65	85	12	-	195
	TOTAAL	790	1.047	708	124	8	2.677

Bron: NIS 15 mei-telling, CLE en eigen berekeningen.

In Tabel 3.35 is het verschil weergegeven tussen de cultuuroppervlakte die potentieel vrijkomt en de oppervlakte noodzakelijk om de huidige situatie te behouden. Het resultaat is een prognose van de cultuuroppervlakte die beschikbaar wordt voor andere doeleinden in 2015.

In totaal komt 986 ha vrij in 2015. In principe is voor enkele deelruimten en voor enkele productierichtingen een herverdeling noodzakelijk. In de deelruimten 4 en 6 is sprake van een status quo inzake cultuuroppervlakte. In deelruimte 6 wordt een tekort van 43 ha veroorzaakt door het areaal onder de productierichting 'akkerbouw met vee'. In deelruimte 4 is een tekort voor alle productierichtingen, waardoor het beschikbare areaal ook in de toekomst noodzakelijk blijft.

Tabel 3.35. Prognose van oppervlakte die zou kunnen vrijkomen per deelruimte en per productierichting, 2015, in ha.

	Deelruimte	Akkerb. met vee	Melk	Rund	Intensief	Andere	Tot
1	Heuvelse+ Riebosscherheide	13	-5	12	2	-	23
2	Platte + buitenheide	53	7	-2	51	3	112
3	Westelijke ring + Grote en Kleine haart	44	16	41	13	-	114
4	Gelderhorsten + Kerkhoven	-49	-10	-	-0	-	-14
5	Vallei Dommel	-8	-2	165	-5	0	151
6	Broekheide	-43	9	11	16	-	-7
7	Heikant + Siberië	-0	27	82	42	-	152
8	Vallei Abeek	19	32	83	46	12	193
9	Veldhoven + Kreyel	5	22	101	34	-	162
10	Tongerlo + 't Hasselt	-3	26	46	24	-	93
11	Steenberg	4	5	-6	2	-	7
	TOTAAL	78	130	533	227	16	986

Bron: NIS 15 mei-telling, CLE en eigen berekeningen.

Rekening houdend met de vrijgekomen en benodigde agrarische ruimte en met de aangenomen veronderstellingen, zal het land- en tuinbouwareaal in Noord-Limburg bestaan uit ongeveer 19.500 ha in 2015.

4. Knelpunten en potenties, visievorming en maatregelen voor de ruimtelijke ontwikkeling van de met de landbouw samenhangende open ruimte in Noord-Limburg

4.1. Algemeen

Zoals aangegeven in de inleiding wordt met deze studie gepoogd een antwoord te geven op de vraag welke rol de landbouwsector in een tijdsperspectief van 15 jaren al dan niet kan spelen bij het duurzame beheer van de open ruimte in Noord-Limburg. Conform de algemeen aanvaarde definitie van duurzaam handelen en duurzame ontwikkeling wordt bij het zoeken naar een antwoord op deze vraag aandacht geschonken aan zowel de ecologische als de socio-economische dimensies van duurzaamheid.

Duurzaamheid van de –nu met de landbouw samenhangende- open ruimte impliceert dan dat:

- Voor de lange termijn, i.e. in een tijdsperspectief ruimer dan 15 jaar:
 - (i) Het open karakter (afwezigheid of ondergeschikte aanwezigheid van bebouwing) en de ecologische kwaliteiten bewaard blijven en waar mogelijk versterkt worden;
 - (ii) (samenhangend met (i)) De mogelijkheid tot economische valorisatie door open ruimte-actoren als land(- en bos)bouw behouden blijft;
 - (iii) De sociale rol, hoofdzakelijk voor gelegenheidsbezoekers, die de open ruimte speelt behouden of versterkt wordt.
- Voor de korte termijn:
 - (iv) Binnen deze ruimte tegemoet gekomen wordt aan de onderbouwde ruimtevraag van de landbouwsector;
 - (v) Het ecologisch functioneren, uitgedrukt in gebiedseigenschappen als biodiversiteit, bodem-, lucht- en waterkwaliteit, geluidsniveau, ... voldoet aan de basismilieukwaliteitsnormen en waar mogelijk beter doet dan deze normen;
 - (vi) De landbouwer fair vergoed wordt voor diensten die hij of zij levert om het ecologisch functioneren uit te tillen boven de basisnormen;
 - (vii) De toegankelijkheid en attractiviteit voor de recreant bewaard blijft en waar mogelijk versterkt wordt;
 - (viii) De landbouwer kansen krijgt om inkomsten te genereren uit de toegankelijkheid en attractiviteit van het gebied.

In het licht van dit uitgangspunt worden vooreerst een aantal problemen en potenties geïdentificeerd m.b.t. de rol die de landbouwsector kan spelen bij het vrijwaren en versterken van de duurzaamheid van de –nu- met de landbouw samenhangende open ruimte in Noord-Limburg. Deze identificatie gebeurt in algemene termen en vervolgens per deelgebied, in beide gevallen wordt de basis gevormd door analyse van de fysisch-geografische en

ruimtelijke planningscontext enerzijds en gegevens over de feitelijke toestand en verwachte evolutie van de agrarische bedrijvigheid anderzijds. Vervolgens worden de mogelijkheden van de natuur- en recreatiesectoren aangegeven om daar waar de interne dynamiek maakt dat de landbouwsector te kort zal schieten, in conflict komt met de fysische of planningscontext of daar waar expliciete verweving meerwaarden kan bieden, explicietere rollen op te nemen.

Knelpunten voor de landbouw in Noord-Limburg:

- Het aantal actoren in de landbouwsector neemt af waardoor de dynamiek van de sector en de zichtbaarheid in de maatschappij dreigen af te nemen;
- De oppervlakte die de landbouwsector op economische duurzame basis kan beheren daalt maar minder uitgesproken dan de daling van het aantal bedrijven;
- De blijvende onduidelijkheid over de plannen van het Vlaamse gewest m.b.t. de afbakening van de agrarische gebieden;
- De oppervlakte in landbouwgebruik ligt in aanzienlijke mate in niet-landbouwbestemmingsgebieden;
- Het fysische systeem (bodem en waterhuishouding) laat enkel beperkte differentiatie van de landbouwbedrijvigheid toe;
- Ruimteclaims van de delfstofwinnende industrie;
- Vrijgekomen bedrijfswoningen en –gebouwen zijn kiemen voor ontwikkelingen van mogelijk storende hobbylandbouwactiviteiten en van andere niet met de landbouw, natuur- of recreatie verwante activiteiten;
- De feitelijke verwevenheid met natuur, bv. in vallei-, vogelrichtlijn- en habitatrichtlijngebieden legt uitbatingsbeperkingen op die de economische duurzaamheid kunnen compromitteren;
- Het landschappelijk waardevolle karakter en de feitelijke verwevenheid met bewoning legt aan de landbouwsector bouw- en uitbatingsbeperkingen op, o.a. door de verbods- en afstandsregels van het VLAREM;
- De nabijheid van kapitaalkrachtige en grondbehoevende landbouwbedrijven over de grens met Nederland én van kapitaalkrachtige hobbylandbouwers doen de prijzen voor landbouwgrond stijgen;
- Afwezigheid van een consistent vergunningenbeleid, werkt ontmoedigend op verbredende toeristisch-recreatieve initiatieven door de landbouwsector.

Potenties voor de landbouw in Noord-Limburg:

- Het dalende aantal bedrijven maakt (minder dan proportioneel) ruimte beschikbaar waardoor de blijvende bedrijven zich structureel kunnen versterken en economisch duurzamer kunnen handelen;
- De bedrijven namen meer dan de helft in grootte toe, waardoor de versnippering wordt ingetoomd;

- De landbouwactiviteiten zijn in hoofdzaak geconcentreerd op veeteelt of dierlijke productie, maar qua geschiktheid van de bodem in relatie tot de juiste teelten en productiemethoden zijn er nog potentiële mogelijkheden;
- Er zijn mogelijkheden voor meer bestendige tewerkstelling op de steeds groter wordende beroepsbedrijven, waarbij meer aandacht zal moeten besteed worden aan administratieve taken;
- Het dalend aantal intensieve, weinig aan de grond gebonden bedrijven (vooral rundveebedrijven en de intensieve varkens- of gemengde bedrijven) verlaagt de mestdruk waardoor ecologische duurzaamheid van de blijvers vergemakkelijkt wordt;
- De professionele interesse vanuit Nederland voor vrijgekomen landbouwgrond kan de landbouwsector een versterkende impuls geven op voorwaarde dat de Nederlanders bereid zijn/aangemaand worden zich in te schakelen in het lokale sectoriële en intersectoriële overleg;
- Een niet onaanzienlijk aandeel van voor de landbouw bestemde gebieden zijn niet in landbouwgebruik. Hetgeen mogelijkheden biedt voor planologische ruil met niet landbouwbestemmingsgebieden in landbouwgebruik;
- De aanwezigheid van significante oppervlakten van VEN-, IVON, vogelrichtlijn- en habitatrichtlijngebieden en van kleine landschapselementen laat landbouwers toe zich te profileren als landbeheerders en daarvoor hun terrein-, teelt- en technische kennis te valoriseren en verder te ontwikkelen;
- De aanwezigheid van significante oppervlakten van VEN-, IVON, vogelrichtlijn- en habitatrichtlijngebieden zijn troeven voor ontwikkeling van het met de landbouw verbonden toeristische aanbod.

Inbreng van recreatie/natuur

- Het gebied heeft nu reeds een vrij hoge aantrekkingskracht op recreanten en toeristen. Recreatieve ontwikkeling kan een vliegende start nemen;
- Oppervlakten met wellicht eerder marginale landbouwgeschiktheid komen vrij in de loop van de volgende 15 jaren;
- vrijgekomen bedrijfswoningen en –gebouwen zijn potentieel zeer geschikt om het met de landbouw verwante toeristische aanbod uit te bouwen;
- aanduiding als VEN-, IVON, vogelrichtlijn- en habitatrichtlijngebieden, beschermde landschappen versterkt de verwevenheid en mogelijkheid tot ontwikkeling/versterking van natuurwaarden onder landbouwgebruik;
- De fietsroutenetwerken Limburgse Kempen en Kempen en Maasland zijn zeer sterke troeven voor promotie van de natuurgerichte recreatie;
- Frontvorming met de landbouw voor planmatige en goed afgewogen vergunningen en nabestemmingsbeleid m.b.t. delfstofwinning.

Algemene visie en mogelijke maatregelen

Uit de globale structurele analyse van de agrarische bedrijvigheid (Hoofdstuk 3.1) en de socio-economische analyse en prognose van de landbouwbedrijfsactiviteiten per deelruimte van de open ruimte (Hoofdstuk 3.3 en 3.4) komt naar voor dat in globaal en bij de verwachte externe ontwikkelingen t.a.v. de landbouwsector, een dynamische landbouwbevolking actief wenst te blijven om, conform de verplichtingen opgelegd door de basismilieukwaliteitsbepalingen en waar relevant door meer specifieke beperkingen, de open ruimte agrarisch te valoriseren en te beheren. Vergeleken met andere delen van Vlaanderen is in Noord-Limburg een aanzienlijk deel van de met de landbouw samenhangende open ruimte in gebruik door bos en natuur. Verwevenheid van landbouw en natuur is reeds een gegeven. Een inhaalbeweging, in termen van oppervlakte, is op dit vlak niet prioritair. De kwaliteit van de verweving (impact op biodiversiteit e.d.) is echter suboptimaal. Binnen de -nog af te bakenen- kernen is vermoedelijk nog heel wat ruimte beschikbaar voor wonen en werken.

Deze vaststellingen en prognoses leiden tot de visie en aanbeveling om de landbouwexploitanten op maximale wijze te motiveren voor en in te schakelen bij het beheer van de open ruimte, waarbij haast per definitie meervoudige doelstellingen dienen nagestreefd te worden (zie ook dit Hoofdstuk):

- Het exploiteren van de bodem voor de kwaliteitsvolle, veilige en -zo mogelijk streek specifieke- productie van gewassen en vee, binnen de opgelegde basismilieukwaliteitsnormen voor bodem, oppervlakte- en grondwater, fauna en flora;
- Het bijdragen tot werkgelegenheid en het Bruto Streek Product;
- Het onderhouden en versterken van de landschappelijke waarden en het agrarisch erfgoed die noodzakelijk zijn voor een economisch en maatschappelijk relevant recreatief medegebruik;
- Het beschermen, onderhouden en versterken van met de landbouw verbonden natuurwaarden om tegemoet te komen aan de maatschappelijk steeds hoger ingeschatte waarden als biodiversiteit, stilte, natuurlijk erfgoed;
- Het vrijwaren van landbouwkennis;
- Het bijdragen tot landbouw overstijgende milieudoelstellingen zoals efficiënter brongebruik (energie, water, meststoffen, ...), verminderde emissies (CO₂, CH₄, N₂O) en hogere eco-efficiëntie (productie of toegevoegde waarde per eenheid van brongebruik) door aangepaste bodembewerking, bemesting en bebossing.

Daar waar de huidige externe ontwikkelingen het voor de professionele landbouwbevolking moeilijk haalbaar maken om het geheel van de nu met de landbouw samenhangende open

ruimte te beheren of waar andere actoren (uit de bos- of natuursector of uit de recreatiebedrijven,) reeds deelnemen aan dit beheer, dient de mogelijkheid tot recuperatie door de landbouw van deze terreinen maximaal gegarandeerd te worden door het voorkomen van irreversibel bodemverlies en structurele aantasting van de ruimte die op korte termijn door de landbouw verlaten zal worden, zodat recuperatie voor de primaire productie op langere tot zeer lange termijn mogelijk blijft.

Maatregelen

Het belangrijkste instrument om het realiseren van de potenties te ondersteunen en de impact van de knelpunten te minimaliseren zijn de ruimtelijke uitvoeringsplannen (RUP's). RUP's zijn gekoppeld aan goedgekeurde structuurplannen, zowel op gewestelijk, provinciaal en gemeentelijk niveau. Finalisering van deze RS, rekening houdend met de grensoverschrijdende elementen van o.a. de open ruimte, vormt daarom de cruciale stap. Deze finalisering wordt geconditioneerd maar kan tegelijk de afbakeningsprocessen van de stedelijke gebieden en van de gebieden van de agrarische en natuurlijke structuur sturen.

- Aandringen op de snelle afbakening van de kleinstedelijke gebieden (Lommel, Neerpelt-Overpelt en Bree) en van het stedelijke netwerk, rekening houdend met hoger vermelde doelstellingen. De afbakening van de stedelijke gebieden wordt gebaseerd op de ruimte nodig voor de taken gesteld aan deze gebieden maar eveneens op de elementen die vanuit het buitengebied als grensstellend naar voren worden geschoven (landbouw- en natuurgebieden van eerste, tweede orde, bos, landschappen, ...). Deze studie bevat informatie over deze laatste. De gemeenten zijn directe betrokkenen bij deze afbakeningsprocessen die onder provinciale bevoegdheid vallen. Actieve deelname aan het openbaar onderzoek en de opname van de gewenste afbakeningen in het ontwerp van RS zijn gewenst. Indien mogelijk is een aanpak vanuit het Streekplatform zelf te verkiezen boven de versnippering op het niveau van de individuele gemeenten.
- Aandringen op de snelle afbakening van het agrarisch gebied, VEN, IVON, rekening houdend met hoger vermelde doelstellingen. De afbakening, door het Vlaamse Gewest, van de gebieden van de agrarische en van de natuurlijke structuren dient gelijktijdig te verlopen. Dit is de gelegenheid bij uitstek om landbouw in de voor zover relevante niet-landbouwbestemmingsgebieden en natuur in niet-natuurbestemmingsgebieden te 'regulariseren' en om verwevenheid als dusdanig te erkennen om ze te beschermen. 2003 zal hierin een beslissend jaar zijn alhoewel reeds 85.000 ha VEN in openbaar onderzoek is gesteld. Een actieve deelname aan het openbaar onderzoek en de opname van de gewenste afbakeningen in het ontwerp van GRS zijn gewenst;

- Opstellen van ruimtelijke uitvoeringsplannen, voor
 - I. de reservatie van gronden voor de professionele landbouw,
 - II. de afbakening van bouwvrije zones in agrarisch gebied,
 - III. de afbakening van gebieden waarin de kleine landschapselementen een extra-beschermingsstatus krijgen en/of waar reclamepanelen, antennes aan beperkingen onderhevig worden,
 - IV. de bestemmingsbepaling van vrijgekomen bedrijfszetels en -gebouwen,
 - V. verbod van bebossing van landbouwgrond,
 - VI. het mogelijk maken van de inplanting van windturbines,
 - VII. doorgaand verkeer te beperken,
 - VIII. recht van voorkoop van landbouwgronden door de gemeente. Dergelijke zones kunnen voorzien worden van voorschriften, reglementen, bv. met de bedoeling de hobby-landbouw te ontmoedigen of te integreren, verwerving door de professionele landbouw te vergemakkelijken en als dusdanig versnippering en structuuraantasting tegen te gaan, waterbeheer op een meer natuurlijke basis te schoeien;
- I.v.m. het tegengaan van hobbylandbouw in agrarische gebied zijn er via stedenbouwkundige voorschriften in ruimtelijke uitvoeringsplannen twee dingen mogelijk: (1) een gebied expliciet bestemmen voor beroepslandbouw (dit vormt dan alvast een aanknopingspunt bij beoordeling van vergunningsaanvragen; als het niet in functie van beroepslandbouw is, kan vergunning geweigerd worden); (2) symptoombestrijding, dwz. hobbylandbouw gaat vaak gepaard met specifieke infrastructuur (hoge afsluitingen, bepaald materialengebruik, ...) en bebouwing die anders zijn dan die van de gangbare beroepslandbouw en ook landschappelijk een andere impact hebben. Er kan in de voorschriften voor agrarische gebieden een streng kader voor deze typische infrastructuur uitgewerkt worden. In het RSV heet dit "gebiedsgericht differentiëren van het agrarisch gebied in functie van de bebouwingsmogelijkheden";
- Promoten en eventueel aanvullen van de mogelijkheden tot beheersovereenkomsten met de VLM en ALT met streek- of deelruimtespecifieke bepalingen en vergoedingen (bescherming van weidevogels, vrijwaren van perceelsranden, bv. langs waterlopen, onderhoud van kleine landschapselementen als bermen, poelen, houtkanten,...), erfbeplanting. Om de landbouwer te stimuleren tot het afsluiten van een vrijwillige beheersovereenkomst moeten de gevolgen voor het bedrijf ingeschat worden. In het kader van plattelandsontwikkeling kunnen dergelijke projecten uitgewerkt worden, waarbij de aanleg van proefpercelen een eerste stap is om de effecten op opbrengst en kwaliteit te bepalen;

- Om de dalende hoofdactiviteiten te stimuleren (ten opzichte van concurrerende hobbylandbouw en Nederlandse bedrijven) kan worden geopteerd om door middel van het recht van voorkoop (bv. aansluitend bij een gemeentelijk ruimtelijke uitvoeringsplan) de stad de gelegenheid te geven de landbouwgrond tijdelijk te verweven om deze nadien met gepaste kredietmaatregelen ter beschikking te stellen aan de gewenste landbouwers (dit kan omschreven worden als het voeren van grondenbeleid);
- Vulgariseren van kennis om de eco-efficiëntie te verhogen;
- Onderhoud, versterking en inpassing van gemeentengrensoverschrijdende toeristisch-recreatieve infrastructuur: fietsroutenetwerken, wandel- en rutterroutes + multimodale faciliteiten (terreinen waar gewisseld kan worden tussen trein, fiets, wagen, motorhome, paard, ...), eventueel met beperkte accommodatie;
- Stimuleren van eigenaars of verwerven door de gemeenten van erfgoed uit de open ruimte om toeristisch-recreatieve attractiepolen te creëren
- Aanmoedigen, aan de aanbodzijde, van het hoevetoerisme en verkoop ter plaatse of op lokale markten van hoeveproducten. Vulgarisatie aangaande de mogelijkheden over investeringssteun, .. Het gaat hier echter vaak om producten voor zeer specifieke nichemarkten waarbij slechts ruimte is voor een zeer klein aantal producenten, waardoor de mogelijkheden qua afzet beperkt kunnen zijn;
- Promotiecampagnes voor het hoevetoerisme en de consumptie van hoeveproducten of lokale agro-economische activiteiten;

Bepaalde initiatieven hebben een meer individueel karakter en kunnen gericht zijn op initiatiefnemende natuurverenigingen, (recreatieve) verenigingen, bedrijven, land- en tuinbouwers.

- De nadruk ligt op agro-economische activiteiten op de boerderij, in coöperatief verband of in kleine bedrijven voor de productie, marketing en commercialisatie van producten uit de landbouw, tuinbouw en agro-alimentaire sector op lokaal niveau. De actoren moeten evenwel voorzien in professionele begeleiding voor het opstarten van commerciële activiteiten.
- In het kader van de toeristische uitbouw van het gebied moet niet alleen de nadruk gelegd worden op de uitbouw van de verblijfsaccommodatie, maar de recreatieve en toeristische voorzieningen in de regio moeten hierop afgestemd worden. Een verbetering in het aanbod dagattracties geeft hier verschillende mogelijkheden.

Het is vooral in het belang van het welslagen van de verschillende maatregelen, dat voor de landbouwers voldoende begeleiding en hulp wordt voorzien. Vergoedingen voor alternatieve opdrachten, taken voldoende kostendekkend moeten zijn en daarom toch de mogelijkheid moeten bieden om voor een alternatief inkomen te zorgen. Is dat niet het geval dan hebben de vastgestelde maatregelen weinig kans op slagen. Hierbij wordt niet alleen gedacht aan

financiële steun, maar eveneens bij de implementatie van de uiteindelijke projecten en voorstellen. Tevens moet aandacht geschonken worden aan de individuele kwaliteiten en capaciteiten van de betrokken bedrijfsleiders. Niet iedereen is geschikt om in te spelen op alle maatregelen. Het werken in functie van specifieke doelgroepen, die precies omschreven en afgebakend worden, is aan te bevelen.

4.2. Deelgebied 1: Heuvelse Heide - Riebosserheide

Knelpunten voor de landbouw:

- De open ruimte in dit gebied staat onder sterke versnipperende druk van het nabijge kleinstedelijk gebied Lommel, dat echter nog afgebakend moet worden door de Provincie. De economische activiteit in de deelruimte heeft genoeg mogelijkheden in andere domeinen om de weggevallen of verloren landbouwactiviteiten te compenseren waardoor de externe druk op de open (landbouw)ruimte toeneemt.
- De landbouwactiviteit in het gebied is aan de lage kant en volgens de prognoses zullen in Lommel, en in deze deelruimte, de komende jaren een groot aantal bedrijven verdwijnen;
- Door de interesse van kapitaalkrachtige landbouwbedrijven uit Nederland, zijn vrijgekomen gronden duur en dikwijls buiten het bereik van de lokale bedrijven;
- Aanwezigheid van waterwingebieden (beschermde landschap) beperkt de intensiteit van de landbouwactiviteiten;
- In relatie tot de habitatrichtlijn is het gebied van Wateringen aangeduid als relictzone of ankerplaats evenals Hageven;
- 372 ha en 245 ha bos- & natuurgebied resp. woongebied zijn in landbouwgebruik;
- 10 % van het voor landbouw bestemde gebied is in gebruik door versnipperde bebouwing;

Potenties voor de landbouw:

- Ondanks het klein aantal bedrijven in de deelruimte, gaat het meestal om grotere kapitaalkrachtige bedrijven. In de toekomst zijn het de kleinere gelegenheidsbedrijven die zullen verdwijnen. Meer dan de helft van de bedrijven zouden verdwijnen. De oppervlakte die zou vrijkomen volgens de prognoses, is eerder gering door de kleinere percelen van de verdwijnende gelegenheidsbedrijven. De toekomst van de landbouw is in handen van de economische sterkere bedrijven in het deelgebied. Het zijn vooral jongere bedrijfsleiders, maar bij de oudere bedrijfsleiders is weinig opvolging verzekerd;
- Het zijn in eerste instantie de gemengde rundveebedrijven, die verdwijnen in Lommel. Hierdoor ontstaat een verschuiving naar de melkveebedrijven;
- De landbouwoppervlakte die vrijkomt, zelfs beperkt, via de wijkende bedrijven biedt de mogelijkheid aan de blijvers om de economische duurzaamheid van hun bedrijfsactiviteiten te versterken;

- De vraag naar landbouwgrond vanuit Nederland vult de lokale vraag aan.

Inbreng van natuur en recreatie:

- De aanwezigheid van de Vossemeren als recreatieve attractiepool en van de watering Lommel-Kolonie als gebied met natuurpotentie vormen economisch-belangrijke argumenten voor het behoud en het kwalitatief herstel van de open ruimte;
- De bestaande landbouwinfrastructuur kan dienen voor toeristische en recreatieve doeleinden aansluitend bij de bestaande faciliteiten.

Maatregelen:

- Voor de blijvers zijn de activiteiten grotendeels geconcentreerd in melkveebedrijven en bedrijven met akkerbouw en vee. In de eerste deelruimte blijven 19 bedrijven in de toekomst actief, met een sterke verwevenheid tussen landbouw en bos en natuur. De verdere samenhang tussen deze componenten moet benadrukt worden via maatregelen met betrekking tot plattelandsontwikkeling: agromilieupremies stimuleren de landbouwer om meer specifieke milieuvriendelijke maatregelen te treffen. Op die manier kan ook een link gelegd worden naar beheerslandbouw;
- Zonevreemde landbouw beschermen, afhankelijk van de doelstellingen van het GRS. Optie tot grondenruil met gebieden uit voorgaande actiepunten;
- Aansluitend bij de bestaande toeristisch/recreatieve elementen zoals Vossemeren kunnen verbrede landbouwactiviteiten zoals productie en commercialisatie van hoeveproducten zorgen voor een bijkomend inkomen. Een investeringssubsidie kan zorgen voor een vluggere instap. Dit is bedoeld voor recreanten die langere tijd in het recreatiepark verblijven en bijkomend daguitstapjes organiseren. Op die manier wordt de kans geboden de landbouwbedrijven effectief te bezoeken en niet alleen kennis te maken met de natuur, maar ook met de aanwezige landbouw in de streek;
- Door het beschermen van het landschap rond Lommel-Kolonie blijft de open ruimte gevrijwaard van uitbreidingen wel of niet in functie van het stedelijk netwerk.

4.3. Deelgebied 2: Platte Heide - Buitenheide

Knelpunten voor de landbouw:

- Ondanks de relatief grote afstand tot de kernen van Neerpelt en Achel is de verstedelijkingsdruk vanuit het zuidelijk gelegen stedelijk netwerk Kempense as reëel en kan mogelijk versterkt worden door de afbakening van het stedelijk netwerk;
- Dit gebied sluit compleet aan bij de Nederlandse grens. Door de interesse van kapitaalkrachtige landbouwbedrijven uit Nederland, zijn vrijgekomen gronden duur en dikwijls buiten het bereik van de lokale bedrijven;

- De bos- en natuurbestemmingsgebieden zijn ongeveer voor de helft in landbouwgebruik (ongeveer 200 ha). Dit betekent dat ¼ van de landbouwactiviteiten zich in een vreemde niet-conforme gewestplanzone situeert.

Potenties voor de landbouw:

- De landbouwactiviteiten in deze deelruimte zijn aanzienlijk. Het gaat om een voldoende groot geheel. Grensoverschrijdend bekeken gaat het om een landbouwgebied van bovenlokaal belang;
- T.g.v. de wijkende bedrijven zou meer dan 100 ha vrijkomen, hetgeen een aantal bedrijven zal toelaten zich beter te structureren;
- De oppervlakte in gebruik bij de wijkers, situeert zich in hoofdzaak op de intensieve bedrijven en akkerbouw met vee waardoor de mestdruk zal verlagen;
- De aanwezigheid van het in Bree gelegen Scana-Noliko (groenten in conserven) kan voor nieuwe impulsen zorgen in de agrarische sector;
- De bestaande natuurlijke structuur maakt dat het belangrijk is dat de landbouw hier natuurbeheerstaken op zich neemt.

Door inbreng van natuur en recreatie:

- Vrijgekomen gronden die grenzen aan het Natuurreservaat Hageven en de Dommelvallei kunnen verworven worden voor natuuruitbreiding en verbinding;
- Rond het Hageven is versterking van de verwevenheid tussen natuur, landbouw en recreatie mogelijk. De opportuniteit stelt zich om het recreatieve aanbod in de deelruimte uit te bouwen;
- Het herwaarderen van de kleine landschapselementen, vennen en duinen kan zorgen voor sterkere ecologische banden tussen het Hageven en de bossen rond de Warmbeek en Achelse Kluis.

Maatregelen

- Als tussenliggend gebied van Het Hageven en de Warmbeekvallei dient de agrarische sector te zorgen voor verweving. Subsidies in functie van landbeheer (Vlaamse Landmaatschappij) kunnen hierbij helpen;
- De landbouwers moeten actief gestimuleerd worden om vrijwillige beheersovereenkomsten af te sluiten en beheerstaken in natuurgebieden op te nemen. Aanreikende middelen, onder de vorm van maatregelen in het kader van plattelandsontwikkeling (agromilieupremies), moeten de landbouwers stimuleren om hieraan deel te nemen. Een vroege start met de nodige voorzichtigheid (aanleg van proefpercelen en alternatieve productiemethodes) kan op lange termijn leiden tot minimale nefaste invloed op de natuurelementen in het doelgebied;
- Landbouw in hoofdberoep dient zoveel mogelijk in zijn huidige structuur bewaard te blijven door het stimuleren van verbrede landbouwactiviteiten, meer specifiek naar

productieverbreiding. De potentie van het in Bree gelegen bedrijf Scana-Nolika (met zijn groentenverwerking) kan hierbij helpen. Investeringssteun kan hier bijdragen en tevens beperkingen opleggen ten aanzien van intensiteit. Het is namelijk niet gewenst de cultuurhistorisch gegroeide diversiteit aan landbouwactiviteiten te vervangen door monoculturen van groenten;

- De overblijvende bedrijven in het deelgebied zijn vooral intensieve veebedrijven (13), maar ook melkveebedrijven (8). De introductie van nieuwe teelten verdient naar de toekomst een aanbeveling, waarbij in een aantal bedrijven de reconversie naar groententeelt, in functie van de geschikte ondergrond, moet worden gepromoot;
- In functie van de natuurwaarden kunnen landbouwers in hoofd of nevenberoep met hoevetoerisme en -recreatie (verblijf, maaltijden, hoeveproducten, ...) een ondersteunend inkomen realiseren.

4.4. Deelgebied 3: Westelijke ring – Grote en Kleine Haart

Knelpunten voor de landbouw:

- Dit open ruimtegebied ligt als een soort “halve maan” ten westen van de kern van Hamont. Historisch gezien vormt dit gebied één geheel. De samenhang van het gebied is verstoord door de ontwikkeling van de industriezone op de verbindingsweg met Neerpelt en door de spoorlijn (IJzeren Rijn);
- Het gebied bezit een groot aantal bedrijfszetels en een middelmatig aantal landbouwpercelen. In dit deelgebied zullen ongeveer 80 bedrijven overblijven, met de nadruk op de intensieve veehouderij en melkveebedrijven;
- De bedrijven in Hamont-Achel zijn enorm geëvolueerd in bedrijfsgrootte, met een enorme terugloop van het aantal landbouwbedrijven. De geregistreerde oppervlakte cultuurgrond speelt echter een belangrijke rol speelt (t.o.v.1990 is er meer dan 30 % meer landbouwgrond aangegeven). Het zijn veel kleinere bedrijven, die verdwijnen.

Potenties voor de landbouw:

- In het gebied zijn weinig industriële activiteiten, waardoor het landelijke agrarische karakter domineert;
- De verwachte verdwijning van een aanzienlijk aantal melkvee- en rundveebedrijven zal de mestdruk verlagen;
- Het landbouwgebied met inbegrip van de vallei van de Warmbeek draagt bij tot de eigenheid van de kernen Achel en Hamont;
- Duidelijke afscheiding met het woongebied;
- 87 % of 1.003 ha van het bestemde landbouwgebied is in gebruik door agrarische activiteiten;
- Omdat de rol van de landbouw hier belangrijk is voor de identiteit en de beleving van het gebied is de verbreding van de landbouw een potentie.

Inbreng van natuur en recreatie:

- Het zuidelijke deel rond het kasteel De L'Escaille is aantrekkelijk voor zachte recreatie onder andere door de authentieke begroeiingen (hagen, houtkanten, knotbomen, bosrelicten,...);
- Ruimtelijk worden de twee delen van de deelruimte nog aan elkaar gelinkt door de vallei van de Warmbeek dat onder andere opgenomen is als vogelrichtlijngebied;
- Na correctie om de economische activiteit op peil te houden, komt ongeveer 114 ha vrij. Toerisme en recreatie bieden voldoende opties. De agrarische karakteristieken van de deelruimte of het deelgebied kunnen in positieve zin uitgebaat worden en gepromoot. De recreatieve mogelijkheden worden verder ontwikkeld, met de aanwezige landbouwactiviteit als hefboom;
- De oorspronkelijke weilanden worden daarnaast beetje bij beetje vervangen door monoculturen zoals maïs;
- 1/3 (390 ha) van het totaal aantal bos- en natuurgebied is in gebruik door agrarische activiteiten;
- Zonevreemde recreatie te ontmoedigen door het voorzien van alternatieven in een meer geschikte omgeving.

Maatregelen:

- De ruimtelijke verbinding tussen noord- en zuidelijk open ruimtegebied kan zoveel mogelijk hersteld, ontwikkeld en onderhouden worden in functie van natuurrichtplannen die worden opgesteld in kader van de afbakeningen van het VEN;
- Omzetting van cultuurhistorisch grasland naar akkerland vermijden via het opmaken van een RUP;
- Kasteel Het Lo en Lozerheide inrichten met authentieke begroeiingen in het kader van natuurrichtplannen (VEN) en bijkomend stimuleren van de bestaande mogelijkheden omtrent toerisme en recreatie;
- Promotie van dagrecreatie rond de Warmbeekvallei, met de verschillende wandelpaden en –routes en het kasteel van De L'Escaille als aantrekkingspunten. In samenwerking met bijvoorbeeld de melkveehouders zouden producten in dit kader kunnen ontwikkeld worden, vbn. hoeveproducten gerelateerd aan een kasteelbezoek;
- Bijkomende gemeentelijke subsidies voor de inplanting en onderhoud van kleine landschapselementen zijn ondersteunend voor de reeds bestaande subsidies (beheersovereenkomsten VLM);
- Zonevreemde landbouwbedrijven kunnen ingeschakeld worden bij het beheer van natuur en boscomplexen. In samenspraak met natuurverenigingen kunnen deze helpen bij het onderhouden van extensieve graasweiden.

- Versnippering en verloedering als gevolg van hobbylandbouw en para-agrarische activiteiten moeten vermeden worden door een gericht vergunningenbeleid te voeren en/of door RUP uit te werken.

4.5. Deelgebied 4: Gelderhorsten- Kerkhoven

Dit relatief klein deelgebied kan aanzien worden als een uitloper van een groter landbouwgebied gelegen in Balen.

Knelpunten voor de landbouw:

- De functiewijziging van het oorspronkelijke landbouwgehucht (Kerkhoven) naar de huidige, landelijke maar eerder steriele woonomgeving leidt tot steeds grotere versnippering;
- Het gebied is in belangrijke mate een natuurgebied met eerder beperkte landbouwactiviteit. De landbouwactiviteit dreigt gemarginaliseerd te geraken door de vele wijkers, vooral melkveebedrijven;
- Het gebied is relatief klein en om de economische landbouwactiviteit op peil te houden na het stopzetten of verdwijnen van de desbetreffende bedrijven, is er bijkomende cultuuroppervlakte nodig. Binnen de grenzen van deze deelruimte is er een tekort aan grond. Rundveebedrijven zouden volledig verdwijnen;
- Door het mogelijke tekort of de negatieve balans aan benodigde grond, bestaat de behoefte om andere activiteiten uit te bouwen of nieuwe potentiële mogelijkheden te beschouwen;
- Natuur en bebouwing hebben elk ongeveer 10 % van het op het gewestplan aangeduide landbouwgebied in gebruik.

Potenties voor de landbouw:

- Aansluiting zoeken bij het provinciegrens overschrijdende landbouwgebied in Balen;
- De deelruimte is nu reeds sterk verweven met natuurelementen zoals het Kattenbos en Domein van de Lage Kempen. Die verwevenheid draagt bij tot versterking van de open ruimte en kan een troef worden, ook voor de nu verzwakkende landbouw. Dit kan, met tevens een aantal belangrijke toeristisch-recreatieve functies en de in onderzoek zijnde ruilverkaveling, aanzien worden als een potentie;
- De in onderzoek zijnde ruilverkaveling kan aangewend worden voor structuurverbetering maar ook voor het vrijwaren van de bestaande ruimtelijke functie als verwevings- en overgangsgebied met het gehucht Kerkhoven en de boscomplexen Pijnven & Kattenbos.

Inbreng van natuur en recreatie

- De verwevenheid van landbouw en natuur en de aanwezigheid of nabijheid van grotere boscomplexen creëren gunstige omstandigheden voor verdere uitbouw van het recreatieve aanbod dat hierop inspeelt;
- Er zijn een groot aantal recreatieve en toeristische mogelijkheden in de nabijheid gesitueerd. Door het karakter van een natuurgebied zijn naar recreatie toe, verschillende projecten mogelijk. Projectvoorstellen kunnen uitgewerkt worden, maar de oppervlakte die door de landbouw zou vrijkomen is nihil. In dit geval moet in de eerste plaats gezocht worden naar uitbreiding van bestaande initiatieven en het onderzoek met betrekking tot ruilverkaveling biedt eveneens opties.

Maatregelen:

- Het in onderzoek zijnde ruilverkavelingsproject kan worden aangewend voor het wegwerken van de vermelde knelpunten;
- De huidige landbouwactiviteiten dienen te worden behouden in een context van verbreding in toeristisch/recreatieve zin. De omliggende gebieden Pijnven en vooral Kattenbos zijn lokkers en een link met de open ruimte is dus aannemelijk;
- Bijkomende investeringen zijn noodzakelijk om een landbouwbedrijf om te bouwen tot een vakantiewoning of gastenverblijf. De maatregel tot bevordering van de aanpassing en de ontwikkeling van het platteland, biedt hier mogelijkheden tot ondersteuning (POP);
- Verdergaand op de vorige maatregel is het mogelijk deze activiteiten te verbreden in de zin van de ontwikkeling van hoeveproducten, hoeve recreatie en ruitertoerisme;

4.6. Deelgebied 5: Valleigebied van de Dommel

Knelpunten voor de landbouw:

- Onduidelijkheid over de grens van het kleinstedelijk gebied Neerpelt/Overpelt;
- Door de huidige beschermingsstatuten zoals beschermd landschap en vogelrichtlijngebied en door de intacte waterhuishouding kunnen conflicten ontstaan omtrent de intensiteit van landbouwactiviteiten;
- Uitbreiding van de woonfunctie en van toeristische verblijfsaccommodatie leiden tot structuuraantasting door versnippering.

Potenties voor de landbouw:

- Het gemeentelijke landbouwontwikkelingsplan van Peer specificeert een aantal landbouwopties voor dit gebied;
- De namen van de relictgebieden (“oude landbouwlandschappen” en “oud akkerland”) laten uitschijnen dat de met open ruimte samenhangende agrarische structuur reeds lang aanwezig is in de Dommelvlei. De landbouw heeft voldoende potenties als

beheerder van het historisch areaal. Dit gaat samen met de beschermingsstatus van de Dommelvallei;

- De landbouwactiviteit maakt procentueel toch de helft uit van het deelgebied, dat gelegen is tussen vier kernen. In verhouding tot de overige gebieden is het aantal landbouwpercelen aanzienlijk. Twee van de vier gemeenten hebben bijna evenveel of een groter aantal wijkers dan blijvers. Het zijn vooral de bedrijven akkerbouw met vee en de rundveebedrijven, waar oppervlakte zou vrijkomen gerelateerd aan de wijkers. Gemiddeld wordt op de intensieve bedrijven, gevolgd door de rundveebedrijven, de grootste toegevoegde waarde geregistreerd. Om dit te compenseren is gemiddeld het meeste grond nodig voor de bedrijven akkerbouw met vee;
- In totaal blijven ongeveer 80 landbouwbedrijven over. De melkveebedrijven maken hier uit het grootste deel van uit, gevolgd door de gemengde rundveebedrijven;
- De aanwezige toeristische attractiepunten als molens bieden mogelijkheden voor verbreding van de landbouwactiviteit en –inkomsten.
- De verschillende dorpskernen liggen rond de desbetreffende deelruimte, waardoor in het kader van een samenwerkingsverband verscheidene opties zich aandienen. Vooral in het kader van het fietsroutenetwerk is dit deelgebied belangrijk. De situering van deze deelruimte is optimaal om een intergemeentelijk beleid tussen de vier kernen te stimuleren;
- Ongeveer 2.469 van de in totaal 2.694 ha voor landbouw bestemd gebied wordt reëel gebruikt door de agrarische sector;
- Uiteindelijk zullen rundveebedrijven verdwijnen en komt 150 ha aan cultuuroppervlakte vrij;
- Een groot deel van de bedrijven zijn gesitueerd in de beekvalleien, waardoor een afbakening noodzakelijk is zonder evenwel de landbouwactiviteiten of de natuurontwikkeling in het gedrang te brengen. De vrijgekomen oppervlakte (ongeveer 150 ha) moet in eerste instantie georiënteerd worden op de beekvalleien.

Inbreng van natuur en recreatie:

- De natuurlijke structuur van de Dommel is de drager van het gebied. Daarnaast is de omgeving van de hoeve Hobos door zijn historisch intact gebleven karakter (met onder andere perceelsrandbegroeiingen, moerassen, heide, naaldbos, ...) een belangrijke factor voor de authenticiteit van het deel ten zuidwesten van Overpelt-Lindel.
- Aanvliegroute luchtmachtbasis beperkt de attractiviteit voor recreatie en toerisme;
- De nagenoeg intacte waterhuishouding draagt bij tot de biotische waardevolheid van het gebied.

Maatregelen:

- In het valleigebied van de Dommel & Bolisserbeek dient de landbouw zich toe te leggen op nevenactiviteiten die de reeds aanwezige toeristisch/ recreatieve elementen ondersteunen. Realisatie kan door een investeringssteun te claimen bij het VLIF en eventueel bijkomend te voorzien vanuit de betrokken gemeenten.
- Natuurbeheersactiviteiten kunnen een bijkomende inkomstenbron vormen in functie van natuurrichtplannen die zullen worden opgesteld in kader van de afbakeningen van het VEN;
- De westelijk gelegen landbouwgebieden (Overpelt) buiten het VEN dienen in de huidige staat te worden behouden. De gemeente kan hiervoor zorgen door het gebied aan te duiden als bouwvrije agrarische zone van gemeentelijk belang.

4.7. Deelgebied 6: Broekheide

Ten oosten van het militaire vliegveld Kleine Brogel bevindt zich een langgerekt open ruimtegebied rond de Warmbeek waar KLE pertinent aanwezig zijn.

Knelpunten voor de landbouw:

- De stervormige woonuitbreidingen van Grote Brogel en Kaulille, waardoor er een steeds grotere versnippering optreedt;
- Ongeveer de helft van de afgebakende natuur- en bosgebieden aangeduid op het gewestplan zijn in gebruik door de landbouw. Het komt neer op 108 ha bij een totaal landbouwgebruik van 1.633 ha in dit gebied;
- Dit deelgebied heeft een hoog aandeel landbouwpercelen. De cultuuroppervlakte in gebruik door wijkers is gering in verhouding tot de totale oppervlakte van het gebied. De bedrijven die zouden verdwijnen, zijn in hoofdzaak melkveebedrijven. Globaal komt geen oppervlakte vrij in 2015. Hier is in feite meer landbouwgrond noodzakelijk om de huidige landbouweconomische activiteit en toegevoegde waarde te bestendigen.

Potenties voor de landbouw:

- Het gemeentelijke landbouwontwikkelingsplan van Peer specificeert een aantal landbouwopties voor dit gebied. Ook in deelgebied 6 blijft de melkveehouderij in de toekomst dominant. Het gebied heeft een overwegend agrarische functie met een groot aantal leefbare bedrijven;
- De militaire vliegactiviteiten in Kleine Brogel zorgen voor geluidshinder waardoor de woondruk wordt beperkt en het gebied nauwelijks structureel is aangetast;
- Omvorming naar akkerbouw zou een voordeel zijn in het open ruimte gebied, maar vereist meer ruimte. De mogelijkheden zijn beperkt tot uitbreiding van de bestaande faciliteiten in het gebied. Ruitertoerisme werd als één van de opties aangehaald.

- Vooral in Bocholt dekken de blijvende bedrijven met een hoog potentieel aan toegevoegde waarde. De aanwezigheid van deze leefbare bedrijven biedt mogelijkheden voor duurzaamheid.

Inbreng van natuur en recreatie:

- De geluidshinder betekent een belemmering voor de recreatieve ontwikkeling, bv. ruitersport en verblijfsrecreatie;
- Door het herwaarderen van het huidige gebied via het herstellen en inplanten van de kleine landschapselementen kan het gebied een grotere ecologische verbindingsfunctie opnemen (verbinding tussen Dommel, Warmbeek en Abeek). Vooral in de omgeving van de Warmbeek waar deels een habitatrichtlijn is ingesteld, is dit van belang;
- Cultuurhistorische relictten zoals langgevelhoeven en kapellen zijn belangrijk omdat ze de identiteit van de omgeving ondersteunen en zorgen voor instroom van toeristen en recreanten.

Maatregelen:

- In deze afgebakende zone dient het agrarisch gebied maximaal te worden gevrijwaard om verdere versnippering te vermijden zodat duurzame landbouw kan blijven bestaan. Door verbrede agrarische activiteiten, die aansluiten bij de reeds bestaande educatieve en recreatieve voorzieningen & initiatieven (bv Erperheide), is het mogelijk nieuwe inkomenskansen te scheppen. Voorbeelden van mogelijke initiatieven zijn kleinschalig verblijfstoerisme, landschaps- en natuurbeheer en biologische landbouw met hoeveproducten;
- Het noordelijkste stuk is deels onder invloed van de beschermingsmaatregelen rond de vallei van de Warmbeek zodat hier extra stimuli nodig zijn voor het behoud van de landbouwactiviteiten, opdat de eenheid met de rest van het gebied gevrijwaard blijft;
- De gemeente kan omtrent cultuurhistorische relictten een ‘pandenbeleid’ voeren en/of renovatiesteun verlenen. In het kader van het programma rond plattelandsontwikkeling werden maatregelen voorzien ter instandhouding van het landelijk erfgoed. In het bijzonder maatregel 9 ‘Bevordering van de aanpassing en ontwikkeling van het platteland, met een specifieke doelstelling gericht op dorpskernvernieuwing en –ontwikkeling en op het erfgoed;
- Het gebied heeft verschillende toeristische potenties, maar het behoud van openruimte primeert op de inplanting van recreatieve of toeristische infrastructuur. Daarom is het aangewezen enkel de bestaande recreatievormen verder uit te bouwen. Ruitertoerisme heeft mogelijkheden door de aanwezigheid van bosgebied;
- Het verhogen van de aantrekkingskracht van de bossen speelt hierop in. Onder plattelandsontwikkeling is een maatregel voorzien omtrent bosbouw ‘maatregel 7’, ter verbetering van de ecologische, economische en maatschappelijke waarde van bossen.

4.8. Deelgebied 7: Heikant-Siberië

Dit is een groot aaneengesloten open ruimtegebied waar de positie van de landbouw overheersend is ten opzichte van andere vormen van bodemgebruik. Er is een grote densiteit aan landbouwpercelen.

Knelpunten voor de landbouw:

- Het brongebied van de Dommel-beek ligt in deze deelruimte Tevens is het volledige gebied erkend als vogelrichtlijngebied en de zuidoostelijke uithoek (Siberië) heeft nog bijkomend de status als habitatrichtlijngebied.

Potenties voor de landbouw:

- De provincie heeft dit gebied aangeduid als een landbouwgebied van provinciaal belang. De landbouw is hier een sterk aanwezige factor, rekening houdend met het aantal overblijvende bedrijven (106 waarvan 43 melkveebedrijven en 31 in de intensieve veehouderij). Een concentratie in de melkveesector is hier verantwoord. Het is dan ook niet de bedoeling verder op recreatieve voorzieningen in te gaan, maar eerder te werken aan een bestendiging van de landbouwactiviteit;
- Het gemeentelijke landbouwontwikkelingsplan van Peer bevestigt de aanduiding van het PRS en opteert voor de instelling van bouwvrije agrarische zones;
- Van de 3.150 ha bij de mestbank geregistreerde landbouwoppervlakte is 149 ha in gebruik door natuur. Het herbebossen van landbouwgebied is hier niet aan de orde;
- Het aantal wijkende bedrijven is niet overdreven, met in verhouding de meeste blijvers in Peer. De grootste bijkomende oppervlakte zou vrij komen ten koste van de rundveebedrijven. Uiteindelijk zou bij een duurzame landbouw oppervlakte overblijven afkomstig van vooral deze rundveebedrijven. Het deelgebied heeft een intensieve en uitgebreide landbouwactiviteit en de toekomstperspectieven zijn positief op dit vlak;
- De aanduiding als vogel- en habitatrichtlijngebied biedt opportuniteiten aan de landbouwers om de bedrijfsvoering te verbreden door het integreren van de landbouw als beheersfunctie.

Inbreng van recreatie en natuur:

- De vlakke, uitgestrekte open ruimte is vrij uniek in Noord-Limburg en zeer geschikt voor fietsrecreatie. Initiatieven van of gericht op Center Parcs “Erperheide” kunnen hier een extra dynamiek op gang brengen mede dank zij het bestaande fietsroutenetwerk;
- Hierbij aansluitend kan het intelligent beheer van bermen voor een recreatieve stimulans zorgen.

Maatregelen:

- Bescherming tegen versnippering door infrastructuur en lineair groen kan gebeuren door :
 - Geen extra grondloze landbouwbedrijven te vergunnen in het gebied;
 - Gronden die vrijkomen prioritair te voorzien voor landbouw door bijvoorbeeld een “grondenbeleid” (Beleidsnota Landbouw 2000-2004) te voeren.
- Ter aanvulling van bestaande toeristisch/recreatieve elementen kan zachte recreatie worden gestimuleerd door de gemeente;
- Samenhangend met vorig punt is ook het bevorderen van landschaps-ecologische waarden noodzakelijk. Een voorbeeld hiervan is het bestaande bermdecreet waar de gemeente zelf een strikte interpretatie kan hanteren;
- De identiteit van het gebied kan bijkomend gestimuleerd worden door herstel en behoud van de cultuurhistorische artefacten zoals veldkapellen, langgevelhoeven, ...

4.9. Deelgebied 8: Bronvallei van de Abeek

Knelpunten voor de landbouw:

- Qua interne ruimtelijke structuur is dit vergelijkbaar met het gebied ten oosten van Kleine Brogel (deelgebied 6). Hier is echter de versnippering nog volop aan de gang, vooral door het verspreid ontwikkelen van recreatiedomeinen, woningen en industrie. Deze laatste ontwikkeling hangt samen met de verbindingsweg Peer – Bree die het gebied in twee splitst;
- Het globale gebied wordt echter gedragen door de ecologisch belangrijke boven- en middenloop van de Abeek. Deze belangrijke hydrografische en ecologische structuur remt de landbouwactiviteiten af en trekt niet-professionele agrarische activiteiten zoals hobbylandbouw aan. Hierdoor wordt het historische bocagelandschap omgevormd naar een smeltkroes van versnipperd landgebruik;
- De dreiging bestaat om een grote oppervlakte met waardevol landbouwgebied (deel van historisch landgoed) om te zetten in bos. De vergroening van de landbouwpercelen is een specifieke problematiek, die de beroepslandbouw in de weg staat. Het is belangrijk om de professionele landbouwactiviteiten te beschermen;
- In Peer zijn veel minder arbeidskrachten nodig per 100ha, een evolutie die de tewerkstelling niet ten goede komt.

Potenties voor de landbouw:

- De landbouwactiviteit is hier eveneens in sterke mate aanwezig, met meer dan 108 blijvers in de deelruimte. Niet alleen melkveebedrijven, maar ook gemengde rundvee- en intensieve bedrijven vormen de belangrijkste productierichtingen;

- Om te voorkomen dat de versnippering zich nog verder doorzet is het nodig zoveel mogelijk open ruimte te bewaren als landbouwgebied, waarbij de landbouw beheerstaken opneemt;
- In de Abeekvalleid kunnen de landbouwers bijkomende inkomsten realiseren uit de toeristische/recreatieve sector. Dit vooral in aansluiting met de benedenloop die zich situeert in de vlakte van Bocholt (Deelgebied 9);
- Van de op het gewestplan aangeduide landbouwzones zijn respectievelijk slechts 6 en 5 % in gebruik door woongebied en natuur.

Inbreng van natuur en recreatie:

- De biologische waarde als natuurgebied is hoog. Het behoud hiervan kan samengaan met initiatieven vanuit de recreatieve en toeristische sector. Erperheide heeft hier een toonaangevende functie, maar het is belangrijk stil te staan bij andere opportuniteiten in de deelruimte en de verdere versnippering te vermijden;
- In totaal komt ongeveer 200 ha vrij, die in de eerste plaats voor bosuitbreiding en natuur bestemd kunnen worden, wat zachte vormen van toerisme en recreatie zal ten goede komen;
- Ook hier is de aanwezigheid van fietsroutes een belangrijk toeristische potentie.

Maatregelen:

- Versnippering tegengaan door het afbakenen van agrarische zones in een RUP. Dit is belangrijk om verloedering tegen te gaan in gebieden die dreigen te worden opgekocht door gesubsidieerde instanties en kapitaalkrachtige hobbylandbouw;
- In afgebakende beschermingszones kan de landbouw een belangrijke beheerstaak op zich nemen. Subsidiëring vanuit de gemeente kan hiertoe bijdragen.

4.10. Deelgebied 9: Veldhoven - Kreyel

Door het totaal verschillende fysisch systeem (Vlakte van Bocholt) is dit een duidelijk herkenbaar geheel dat wordt gekenmerkt door een dichts waternetwerk.

Knelpunten voor de landbouw:

- Onduidelijkheid over de afbakening van kleinstedelijk gebied Bree;
- Landbouw neemt een groot deel in van natuurbestemmingsgebieden (68 % of 915 ha);
- De hoge waardering van het huidige gebied in samenhang met de planningscontext laat intensieve teeltmethoden niet toe;
- Een gedeelte van het deelgebied grenst aan Nederland. Het gebied heeft te maken met een groot aantal kleinere bedrijfjes. Het natuurgebied gaat verloren ten koste van de landbouwactiviteit. Het zijn vooral de intensieve bedrijven, die voor een economische hoge toegevoegde waarde zorgen;

- In vergelijking met 1990 is er een enorme toename van de aangegeven cultuuroppervlakte. Dit is het geval zowel in Bree als in Bocholt, waardoor een vertekend beeld van de evoluties wordt bekomen.

Potenties voor de landbouw:

- Door het inzien van het potentieel en mede door toedoen van het landinrichtingsproject Noordoost-Limburg en de daarmee samenhangende ruilverkaveling is de versnippering tot een minimum beperkt gebleven;
- In totaal blijven meer dan 100 bedrijven actief in de landbouw, waarbij de voornaamste productierichting de melkveehouderij en de intensieve veehouderij zijn. Tussen de gemeenten Bree en Bocholt bestaat potentie tot een samenwerkingsverband;
- Vooral in Bocholt is er een enorme toename aan bestendige arbeidskrachten (17,3 %), in de eerste plaats op de gelegenheidsbedrijven;
- De meerderheid van de bedrijven in Bree, maar vooral in Bocholt heeft voldoende potentieel, geschat volgens de toegevoegde waarde;
- Potenties zijn er tevens voor een goed uitgewerkt landschapsbeheer. In eerste instantie voor de zonevreemde landbouwactiviteiten gelegen in natuurgebied;
- De ligging dicht bij de centra van Bocholt en Bree, de wandel- en fietsroutes en de natuureducatie zorgen voor een sterk toeristisch/recreatief medegebruik;
- Net als in deelgebieden 2 en 10 en ten gevolge van de aanwezige verwerkingsmogelijkheden biedt de groenteteelt perspectieven voor meer economische duurzaamheid.

Inbreng van recreatie en natuur:

- Door de grensoverschrijdende waardering zijn er potenties voor een internationale toeristisch/recreatieve structuur;
- Het is vooral door het verdwijnen van de rundveebedrijven dat ongeveer 150 ha vrij zouden komen. De oppervlakte voor recreatievoorzieningen is nihil binnen de deelruimte, maar door de aanwezigheid van het natuurreservaat met de bijhorende natuureducatie worden op het vlak van toerisme een aantal mogelijkheden gecreëerd;
- Onder andere de vele zuidwest-noordoost lopende beekjes zorgen voor een hoge landschapsbeleving;
- De aanwezigheid van de belangrijke vogel- en habitat-richtlijngebieden en het grensoverschrijdend stiltegebied Stamprooierbroek, wat ook een grensoverschrijdend Benelux-landschap is, bieden mogelijkheden.

Maatregelen:

- Zonevreemde landbouwactiviteiten in natuurgebieden kan deels worden opgelost door:

- In onderzoek zijnde ruilverkaveling;
- Gronden van de wijkers ter beschikking stellen van de betrokken bedrijven;
- Landbouw inschakelen bij natuur- en landschapsbeheer;
- De afbakening van VEN, landinrichting en stiltegebied kan een hypotheek leggen op het voortbestaan van de bestaande landbouwproductie. Een ecologische en economische duurzame landbouw zijn nochtans essentieel voor het gegarandeerde behoud van dit open ruimte gebied. De bestaande activiteiten omtrent natuureducatie en natuurtoerisme kunnen alvast een sturend element zijn voor de ontwikkeling. Op die manier kunnen vele uiteenlopende initiatieven uitgewerkt worden, zonder dat de hoofdactiviteiten in het gedrang komen. Het gaat hier in de eerste plaats om éénmalige evenementen, waarbij op voorhand het aantal deelnemers gekend is bv. Verlichte boerderijroute;
- Abeek, natuurreservaat-natuureducatie, landschapsbeleving zijn mogelijkheden maar geen recreatieve oppervlakte. De verdwijnende bedrijven maken oppervlakte vrij, die zeker in het kader van bos en natuur, meer bepaald recreatie moet uitgebaat worden;
- De unieke hydrologische structuur is een bijkomend knelpunt waar de landbouw zich moet aanpassen. De beschermingsstatus laat immers niet toe dat het grondwater wordt verlaagd. Waterbehoevende teelten zijn dus aangewezen. Bijkomende nadelen kunnen worden vermeden door het stimuleren van biologische teeltwijzen waarvoor de Vlaamse Regering subsidies kan toekennen. Dit zou vanuit de betrokken gemeenten extra kunnen gestimuleerd worden zodat het gebied gepromoot kan worden voor zijn biologische aanpak en verweving met de natuur.

4.11. Deelgebied 10: Tongerlo – ‘t Hasselt

Ruimtelijk hangt dit gebied min of meer samen met het vorige. De gewestweg met drie rijstroken is echter een harde grens.

Knelpunten voor de landbouw:

- Het valleigebied van de Itterbeek is zowel relictzone als ankerplaats;
- Een klein deelgebied, nauw aansluitend bij deelgebied 9, met een hoge densiteit aan landbouwpercelen. De grootste oppervlakte onder de wijkers zijn de melkveebedrijven. De oppervlakte aan landbouw- of cultuurgrond, behorende tot de bedrijfszetels van het deelgebied, is groter dan de deelruimte op zich. Dit betekent dat bedrijven gevestigd in deze deelruimte meer percelen gelegen buiten de deelruimte exploiteren dan omgekeerd. De landbouwactiviteit is geconcentreerd in de melkveebedrijven (en intensieve bedrijven). Van de 67 landbouwbedrijven in het deelgebied wordt verwacht dat er 39 actief blijven. In Bree heeft de meerderheid van de landbouwbedrijven een hoge potentiële toegevoegde waarde;

- Uitbreidende woonzones aansluitend op de wegeninfrastructuur werken versnippering in de hand;
- Procentueel gezien is ongeveer 50% van de natuur- en bosgebieden in gebruik door landbouwactiviteiten. In absolute termen is de oppervlakte beperkt (96 ha).

Potenties voor de landbouw:

- De zandige, vochtige bodem is geschikt voor groententeelt. De aanwezigheid van het bedrijf Scana-Noliko, waar groenten worden verwerkt, sluit hier perfect bij aan. De combinatie tussen grondgebonden land- en tuinbouw en de toeristisch aantrekkelijke puntrelicten biedt potenties voor het behoud van de landbouwbedrijfsstructuur.

Inbreng van natuur en recreatie:

- De aanwezige watermolens zorgen voor een bijzondere toeristisch-recreatieve potentie;
- Globaal zou in deze deelruimte ongeveer 100 ha kunnen vrijkomen. Op het vlak van recreatie en toerisme zijn nog geen concrete mogelijkheden benut, maar de aanwezigheid van de watermolens biedt kansen.

Maatregelen:

- Door de verruiming van de landbouwproductie met intensieve groententeelt is het mogelijk de rendabiliteit van de bedrijven te verhogen. De aanwezigheid van het bedrijf Scana-Noliko (groentenconserven) en de bodemgeschiktheid vormen troeven. De mogelijkheid tot het toekennen van dient onderzocht te worden;
- Door het beheer van het landschap (beheersovereenkomst VLM), in het bijzonder rond de toeristische attractiepolen, kunnen plaatselijk extra inkomsten worden gegenereerd;
- Voor de bereikbaarheid van de landbouwpercelen en de landschappelijke relatie met het gebied op de steilrand (deelgebied 11) is het belangrijk de bestaande hoofdinfrastructuur te behouden en te vrijwaren (geen lintbebouwing, kleinhandelsactiviteiten, bijkomende agrarische bedrijfsgebouwen). Dit kan bepaald worden door de opmaak van een ruimtelijk uitvoeringsplan.

4.12. Deelgebied 11: Steenberg

Knelpunten voor de landbouw:

- De grens met deelgebied 10 wordt gevormd door de steilrand van het Kempens Plateau en de vlakte van Bocholt. Deze steilrand is een opvallend gegeven en gaat gepaard met hoger erosierisico. Intensieve akkerbouw en niet aangepaste bebouwing (vanuit landschappelijk standpunt) dient vermeden te worden.

- In het lichtglooiende landschap bevindt zich een hoge densiteit aan landbouwpercelen waarvan sommige deel uitmaken van het habitatrichtlijngebied rond de Itterbeek;
- De oppervlakte, behorend tot de wijkers, is afkomstig in eerste instantie van melkvee- en rundveebedrijven;
- Van de 535 ha natuurgebied is iets minder dan de helft in gebruik door de landbouw.

Potenties voor de landbouw

- De grens met deelgebied 10 wordt gevormd door de steilrand van het Kempens Plateau en de vlakte van Bocholt. Deze steilrand is een opvallend gegeven en de zichtbaarheid ervan dient te worden bewaard. Landbouw kan die landschappelijke functie opnemen;
- De op het gewestplan aangeduide landbouwpercelen zijn met een gemiddeld percentage landbouwgebruik van 90% zeer waarheidsgetrouw ingekleurd. De zone-eigen agrarische activiteiten kunnen ook in de toekomst blijven verder bestaan zonder specifieke aanpassingen;
- Deze deelruimte bezit de potentie te blijven functioneren als een aaneengesloten landbouwgebied. De afbakeningen van beschermingszones kunnen op sommige plaatsen wel beperkingen opleggen, maar in die gevallen dienen desbetreffende bedrijven voorrang te krijgen bij de verkoop van lokale landbouwgrond (cf. Voordien reeds genoemd grondenbeleid);
- Deelgebied 11 sluit nauw aan bij deelgebieden 9 en 10, met eveneens een hoge landbouwactiviteit en weinig of geen uitbouw van recreatieve of toeristische faciliteiten. Ongeveer 61 landbouwbedrijven blijven actief in de toekomst, met het grootste aantal intensieve bedrijven. Er is een gelijkmatige verdeling tussen de andere productierichtingen: gemengd rundvee en melkvee. De oppervlakte die vrijkomt, is zeer klein.

Inbreng van natuur en recreatie:

- In functie van de mogelijke natuurverbinding tussen Itterbeekvallei en Abeekvallei kunnen enkele kleine landschapselementen worden geïntegreerd, zonder echter de huidige grondgebonden landbouw te gaan hinderen;
- Om de stopgezette landbouwactiviteiten te compenseren is in principe een identieke hoeveelheid grond nodig, waardoor geen bijkomende ruimte beschikbaar wordt.

Maatregelen:

- De opvallende aanwezigheid van de steilrand tussen het Kempens Plateau en de Vlakte van Bocholt dient ten allen prijze bewaard te blijven omwille van natuurhistorische en toeristische redenen. Via de opmaak van een ruimtelijk uitvoeringsplan dient vooral bijkomende bebouwing te worden geweerd, samen met alle factoren die een belemmering zouden kunnen betekenen voor de visuele zichtbaarheid (windmolens, bedrijfsgebouwen, stallingen, ...);

- Landbouwactiviteiten op de steilrand, in het bijzonder akkerbouw, kan erosie en landschappelijke degradatie veroorzaken. Om dit te vermijden dient bodembewerking en –beheer aangepast te worden, bijvoorbeeld door in de winter een groenbedekking te voorzien. In het programma van Plattelandsontwikkeling stimuleert de Vlaamse Regering dit door subsidies ter beschikking te stellen.

5. Besluiten

Het kader voor het bestuderen van de met de landbouw samenhangende open ruimte in Noord-Limburg wordt gevormd door de hogere beleids- en planningscontext. Het betreft het ruimtelijk ordeningsbeleid (Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen, Provinciaal Structuurplan Limburg), het landbouwbeleid (GLB, Vlaams Plattelandsontwikkelingsplan) en het milieu- en natuurbelief (MAP, vogel- en habitatrichtlijnen, natuurdecreet). Het is conform deze hogere beleids- en planningscontext dat in onderhavige studie een visie ontwikkeld wordt en een aantal maatregelen voorgesteld wordt voor een duurzame ruimtelijke ontwikkeling in Noord-Limburg.

De land- en tuinbouwsector in Noord-Limburg omvat ongeveer 1.100 bedrijven, 20.000 ha en stelt zowat 2.000 mensen tewerk. De belangrijkste productierichtingen zijn melkvee, gemengd rundvee en intensieve veehouderij.

Op basis van leeftijd, bedrijfsstructuur en opvolgingsperspectieven wordt verwacht dat zowat 700 bedrijven actief blijven tegen 2015. Het betekent dat ongeveer 400 bedrijven de activiteit zouden stopzetten. De resterende bedrijven zullen het grootste deel ($\pm 75\%$) van de oppervlakte die vrijkomt bij de wijkers (ongeveer 3.600 ha) nodig hebben om op duurzame wijze de landbouwactiviteit en het beheer van de open ruimte te kunnen verder zetten. Het betekent dat zowat 1.000 ha vrijkomt, die kan aangewend worden om de verweving van landbouw met andere open ruimtegebruikers zoals natuur, recreatie en toerisme te versterken.

De met de landbouw samenhangende open ruimte in Noord-Limburg in het algemeen en in een aantal deelgebieden in het bijzonder kan, in de terminologie van het Europese Milieu-agentschap gekarakteriseerd worden als een 'high nature value farming area'. De historische landbouwsystemen hebben geleid tot afwisselende en biodiverse landschappen die evenwel onder druk zijn komen te staan door de economische logica van de moderne agrarische bedrijfsvoering.

Uit deze studie komt naar voor dat deze louter economische druk in de toekomst enerzijds zal afnemen maar dat anderzijds de sector dynamisch blijft om het beheer van de open ruimte ook vanuit ecologisch en socio-economisch (inclusief toerisme) oogpunt ter harte te nemen, voor zover het verlies aan economische duurzaamheid gecompenseerd kan worden door een faire vergoeding voor verbreding.

Al zullen de accenten verschillen tussen de deelruimten, blijft de algemene conclusie dat een partnership tussen de landbouwers enerzijds en de andere gebruikers van de met de landbouw samenhangende open ruimte anderzijds de beste garantie biedt voor de realisatie van de veelvuldige potenties en het minimaliseren van de knelpunten met het oog op het duurzame

beheer van het gebied. Hierbij is permanent overleg en afstemming tussen de open ruimte sectoren nodig.

De met de landbouw samenhangende open ruimte is Noord-Limburg is relatief groen. Op kwantitatief vlak is geen inhaalbeweging nodig. Wat betreft de versterking van de milieu- en landschappelijke kwaliteit zijn in een aantal deelgebieden maatregelen aangewezen. Verdere vergroening moet steeds afgewogen worden tegenover de economische duurzaamheidsvoorwaarde, in de eerste plaats in termen van inkomsten uit de landbouw maar ook in termen van financiële en maatschappelijke kosten voor onderhoud en toegankelijkheid van de bijkomende groenelementen. In een gebied als Noord-Limburg is de versterking van de inschakeling van de landbouwers in het beheer van de open ruimte een evidente optie. Het is evenwel van wezenlijk belang dat wanneer bijkomende taken toegewezen worden aan de landbouwsector, deze op een economisch verantwoorde manier vergoed worden.

Bij het versterken van de verweving tussen landbouw enerzijds en natuur en recreatie anderzijds is het belangrijk om irreversibel bodemverlies en structurele aantasting van de ruimte die door de landbouw verlaten wordt, te vermijden. Recuperatie voor primaire productie op langere termijn moet voor ogen gehouden worden.

Bijkomende toegevoegde waarde kan zowel via intensivering als extensivering, dus hetzij via verhoging van bedrijfsrendementen als via kwaliteitsverbetering van de producten worden behaald. Op die manier hoeft niet per se de milieudruk te verhogen. Het bedrijfsbeleid speelt hierin een cruciale rol. Activiteiten i.v.m. valorisatie van producten of diversificatie kunnen in concurrentie treden met de eigenlijke productie-activiteit zodat zich een keuze kan opdringen.

Het gebruik van het instrument 'ruimtelijke uitvoeringsplannen' op gewestelijk (afbakening gebieden van de agrarische en natuurlijke structuur en van de stedelijke netwerken), provinciaal (afbakening kleinstedelijke gebieden) en gemeentelijk niveau (afbakening bouwvrije zones, ...) biedt zeer veel mogelijkheden om de gewenste invulling van de open ruimte te ondersteunen. Aangevuld met maatregelen die via beheersovereenkomsten en het POP gefinancierd kunnen worden, kan veel vooruitgang geboekt worden. Promotiecampagnes bij de actoren in de open ruimte en bij de (gelegenheids)gebruikers ervan is gesitueerd op het niveau van de individuele gemeente of van een groep van gemeenten zoals het Streekplatform Noord-Limburg.

De mogelijkheden tot het inrichten van projecten of het implementeren van maatregelen om de landbouwactiviteit te bestendigen en duurzamer te maken, hangt grotendeels af van de creativiteit van landbouwers, landbouworganisaties en beleidsverantwoordelijken om met lokale hulpbronnen om te springen en de potenties uit te baten.

Bijlage³⁷

Definities van brutosaldo en toegevoegde waarde

A. Opbrengst (hoofd- en bijproduct)

- verkopen¹
- betalingen in natura
- voorraadtoeneming¹
- intern verkeer (excl. grasland)

B. Directe, variabele kosten

- zaaizaad en pootgoed (aankoop + eigen bedrijf)
- meststoffen (aankoop)
- gewasbeschermingsmiddelen
- plomberen, drogen en schonen
- teeltmaatregelen
- verpakkingsmateriaal en fusthuur
- veilingprovisie
- verzekeringen
- veevoer (aankoop + eigen bedrijf excl. grasland)
- verwarming
- veearts en dekgeld

$$\text{BRUTO-SALDO} = A - B$$

C. Overige non-factorkosten

- afschrijving pachtersinvesteringen
- afschrijving machines
- onderhoud en brandstof machines
- klein onderhoud gebouwen
- 40 % bruto-pacht
- 55 % werk door derden

$$\text{NETTO TOEGEVOEGDE WAARDE} = A - B - C$$

D. Factorkosten

- arbeidskosten
- 45 % werk door derden
- rente machines
- rente pachtersinvesteringen
- rente levende inventaris
- rente omlopend vermogen
- 60 % bruto-pacht

$$\text{NETTO-BEDRIJFSRESULTAAT} = A - B - C - D$$

¹Voor vee wordt het saldo van omzet en aanwas genomen

³⁷ Van Den Tempel, F & Giesen, G.: Agrarische bedrijfseconomie, Educaboek, Culemborg, 1992.

OPBRENGSTEN

Totale opbrengsten

Bruto-saldo

Netto toegevoegde waarde

KOSTEN

Netto-bedrijfsresultaat		
Arbeid Rente	Vreemde arbeid	factorkosten
	Gezinsleden	
	Ondernemer	
	Loonwerk (45 %)	
	Machines en werktuigen	
	Bedrijfsgebouwen	
	Grondpacht (60 %)	
	Levende inventaris en omlopend vermogen	
Afschrijving bedrijfsgebouwen		Non-factorkosten
Afschrijving machines		
Onderhoud en brandstof		
Overig (algemene kosten)		
Directe variabele kosten	Zaaizaad en pootgoed	
	Meststoffen	
	veevoer	
	overig	

Studie Open Ruimtegebied Noord-Limburg

Inhoud kaartenbundel (apart gebundeld)

Lijst met kaarten

- Kaart 1: Situering Noord-Limburg
- Kaart 2: Gewestplan (vereenvoudigd)
- Kaart 3: Vogel- en habitarichtlijngeschieden
- Kaart 4: Landschapsatlas
- Kaart 5: Zonevreemd landbouwgebied

Kaarten per deelruimte :

- Deelgebied 1: Heuvelse Heide – Riebosserheide
- Deelgebied 2: Platte Heide – Buitengebied
- Deelgebied 3: Westelijke Ring – Grote en Kleine Haart
- Deelgebied 4: Gelderhorsten – Kerkhoven
- Deelgebied 5: Valleigebied van de Dommel
- Deelgebied 6: Broekheide
- Deelgebied 7: Heikant – Siberië
- Deelgebied 8: Bronvallei van de Abeek
- Deelgebied 9: Veldhoven – Kreyel
- Deelgebied 10: Tongerlo – 't Hasselt
- Deelgebied 11: Steenberg